MUAMMER SUN

SOLFEJ 1

(Yeni Başlayanlar İçin)

Nota, Solfej, Müzik Kuramları öğretimi için
TEMEL KİTAP

Kullanıldığı Yerler:

Devlet Konservatuvarları

Türk Müziği Devlet Konservatuvarları

Fakültelerin Müzik Eğitimi Bölümleri

Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümleri

Askeri Mızıka Okulu

Belediye Konservatuvarları

Özel Müzik Kursları Öğrencileri

Bireysel Müzik Eğitimi

Sun Yayınevi
Akdeniz Caddesi 16/4 Bahçelievler/Ankara
Tel: (0312) 222 55 62
Fax: (0312) 222 55 64
www.sunyayinevi.com
E-posta: sun@sunyayinevi.com

Sun Yayınevi Yayınları: 1

Solfej Birinci Kitap
Muammer Sun

Yayın Hakları
Muammer Sun / Sun Yayınevi

ISBN
978 – 975 – 6216 – 07 – 1

Kapak Tasarımı
Artek: Orkide Akkoç

Nota Yazımı:
Levent Kuterdem

Sayfa Tasarımı
M. Sun – L. Kuterdem

Basım Yeri
AJANS TÜRK Basın ve Basım Sanayi A.Ş.
İstanbul yolu 7. km NECDET EVLİYAGİL Caddesi No: 24 Batıkent / Ankara
Tel: (0312) 278 08 24

2. Basım
Temmuz 2009

İsteme Adresi

Sun Yayınevi
Akdeniz Caddesi 16/4 Bahçelievler/Ankara
Tel: (0312) 222 55 62
Fax: (0312) 222 55 64
e-mail: sunyayinevi@ada.net.tr
Web Sitesi: sunyayinevi.com

Solfej Kitabının Yeni Basımı Üzerine
(2004)

Muammer Sun

Solfej 1. Kitap, 1972'de yazıldı. Ankara Devlet Konservatuvarı öğretim üyelerinden oluşan bir kurul, Solfej'in, "Konservatuvar Yayınları" arasında yayınlanmasına karar verdi. *(Kurul üyesi değerli öğretmenlerimi saygıyla anıyorum: A.Adnan Saygun, Mithat Fenmen, Ercivan Saydam).*

Ve kitap, Konservatuvar eğitiminde kullanılmak üzere ilk kez 1973'de basıldı. İlk yayımın üzerinden 32 yıl geçti. Bu süre içinde Solfej 1, her yıl hiç aksatılmadan, bir çok yayınevi tarafından defalarca yayımlandı; bütün Türkiye'de, değerli müzik eğitimcileri ve onların sevgili öğrencileri tarafından beğenilerek kullanıldı. Şimdi de Sun Yayınevi tarafından yayınlanıyor. İlgi, bugün de sürmektedir.

Bu ilginin nedenleri üzerinde düşündüm; eğitimcilerin görüşlerini aldım. Vardığım sonuçları özetleyerek sizlerle de paylaşmak isterim.

Kitap, bir Türk bestecisi tarafından yazılan ilk solfej kitabıydı. Müzik eğitimine ve Türk insanının gerçeklerine dayalı, kendine özgü, yabancı kitaplarda benzeri olmayan özgün bir sistematiği ve içeriği vardı. Her konunun basamak basamak öğretilmesi, özlü açıklamalar ve alıştırmalarla kavratılması; öğrenilen her yeni konunun öncekilerle birleştirilmesi - pekiştirilmesi ve bütün bu etkinliklerin de, öğretmeni ve öğrenciyi gereksiz yere zorlamadan, sevimli parçalarla yapılması...

Sonuçta, binlerce, onbinlerce çocuğumuz - gencimiz - yetişkinimiz, müzik dünyasına ilk adımlarını severek kullandıkları bu kitapla atmış oldular.

Bu arada, belirtmek gerekir ki, Solfej'deki bir çok tanımlama; 3 notadan başlayıp 12 notaya kadar adım adım giden öğretme sistemi; nota biçimlerinin (ikilik, dörtlük, sekizlik ve onaltılık kümelere ve ekleme noktalarına ilişkin) öğretme sistematiği, başka kitap yazarları tarafından kaynak gösterilerek *(bazen de gösterilmeden)* aynen alıntılandı.

Ben bu tür alıntıları ve öykünmeleri, kitaptaki ses ve tartım öğretimi sistematiğinin ne kadar işe yarar olduğunun ve eğitimcilerce de benimsendiğinin kanıtı olarak yorumluyorum. Önemli olan insanımızın müzik eğitimine katkıda bulunmaktır, diyorum.

Bu kitapla çalışan değerli müzik eğitimcileri, yazıyla ve sözle, kitaba övgüler yağdırdılar. Ve ısrarla, 2. kitabı yazmamı istediler. İstekleri yerine geldi: Solfej İkinci kitap, içinde benim de bulunduğum bir ekip tarafından hazırlandı; Ekim 2004'de, eğtimcilere ve onların sevgili öğrencilerine sunulmuş olacak.

Solfej'in eski basımlarındaki notaları el ile yazan Konservatuvar nota yazımcısı değerli Yahya Günşen'i, saygıyla ve rahmetle anıyorum. Nota yazıları çok güzeldi. Ama, kitap boyutu küçük tutulunca, notalar da küçük görünüyor, zor okunuyordu...

Bu yeni basımda, bu sakıncaları gidermek istedik. Notaları büyütmek ve daha kolay okunurluk sağlamak için, HÜ Devlet Konservatuvarı öğretim elemanı öğrencim – dostum Levent Kuterdem, kitabın tümünü, bilgisayarda Finale ile yeniden yazdı. Notalar büyütülünce sayfa ve kitabın boyu da biraz büyümüş oldu. Sayfalara daha güzel bir görünüş kazandırmak için de, kitabı tümüyle gözden geçirdik: Bazı parçaları kitaptan çıkardık, bazılarını kısalttık; bazı tanımları ve açıklamaları yeniden yazdık; konular ve sayfalar aynı kalmak üzere, her sayfanın mizanpajını, daha da güzelleştirmeye çalıştık. "Solfej Kitabının Amaçları ve Kullanılışı ile ilgili Öneriler"i içeren yazıları, kitabın sonuna yerleştirdik. 104. sayfadan başlayan bu açıklamaları, kitabı kullanan eğitimcilerin ve yetişkin öğrencilerin okumasını özellikle öneririm. Bu okumanın, eğitim yöntemleri ve kitabı kavrama açısından yararlı olacağını umarım. Bütün bu yeni özellikleriyle Solfej 1, yeni bir kimlik kazanmış oldu.

Sevgili Levent'e, sabırlı ve titiz çalışmaları dolayısıyle teşekkür ederim.

Elinizdeki Solfej 1'in kapak tasarımını yapan, Artek Reklamcılık'ın değerli tasarımcısı sayın Orkide Akkoç'a, çok güzel kapak ve logo tasarımı için; Artek'in sahibi sayın Murat Yaramanoğlu'na, bu güzel yapımı, yayınevimizin bu ilk yayınına karşılıksız armağan ettiği için teşekkür ederim.

Solfej'in 1981'deki basımını ve bu kez de son basımını gerçekleştiren Ajans Türk'ün sahipleri değerli dostum sayın Şevket Evliyagil'e ve sevgili Sarp Evliyagil'e, kitabın bu basımını, yeni kurulan Sun Yayınevi'ne karşılıksız olarak armağan ettikleri için, teşekkür ederim.

Solfej 1. Kitap, yeni kapak tasarımıyla. profesyonel basımıyla, nota yazılarıyla, kısacası iç ve dış görünüşüyle daha güzel ve daha kullanışlı oldu. Beğeneceğinizi umuyorum

Ve, bir çok dostun emeğiyle, maddî - manevî desteğiyle yayımlanan bu kitabı, Sun Yayınevi adına bütün müzik eğitimcilerine ve onların sevgili öğrencilerine ithaf ediyorum.

Muammer Sun
Ağustos 2004 / Ankara

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İçindekiler	i i
Solfej Kitabının Yeni Basımı Üzerine	ii - iii

BİRİNCİ BÖLÜM

Seslerin öğretimi ve kuramsal bilgiler (İkiDörtlük Ölçü İçinde, **İkilik, Dörtlük, Sekizlik** nota Biçimleri ve Dörtlük Susku ile ONİKİ SES öğretimi; Alıştırmalar ve Okuma Parçaları)	1–28
Üç Ses Öğretimi (Do – Re – Mi)	1
Dört Ses Öğretimi (Do – Re – Mi - **Fa**)	3
Beş Ses Öğretimi (Do – Re – Mi – Fa - **Sol**)	6
Altı Ses Öğretimi (Do – Re – Mi – Fa – Sol - **La**)	8
Yedi Ses Öğretimi (Do – Re – Mi – Fa – Sol – La - **Si**)	9
Sekiz Ses Öğretimi (Do – Re – Mi – Fa – Sol – La – Si - **Do**)	12
Dokuz Ses Öğretimi (Kalın **Si**)	20
On Ses Öğretimi (Kalın **La**)	21
Onbir Ses Öğretimi (İnce **Re**)	23
Oniki Ses Öğretimi (İnce **Mi**)	24

İKİNCİ BÖLÜM

Ölçülerin Öğretimi; Tartımların Öğretimi ve Kuramsal Bilgiler (Dört Dörtlük Ölçü, Üç Dörtlük Ölçü, Altı Sekizlik Ölçü; Birlik, İkilik, Dörtlük, Sekizlik, Onaltılık Nota Biçimleri; Noktalı İkilik, Noktalı Dörtlük, Noktalı Sekizlik, İki Noktalı Dörtlük; Üçleme, Önel, Aksatım; Alıştırmalar ve Okuma Parçaları)	29-67
Dört Dörtlük Ölçü Öğretimi	29
Deyim Bağı, Uzatma Bağı	32
Ekleme Noktası *(Noktalı İkilik Noktalı Dörtlük)*	36
Üç Dörtlük Ölçü Öğretimi	40
Onaltılık Nota Biçimi ve Onaltılık Notalarla Yapılan Kümeler	46
Noktalı Sekizlik	50
İki Noktalı Dörtlük	52
Sekizlik Susku	54
Altı Sekizlik Ölçü Öğretimi	57
Üçleme	59
Önel *(Auftakt)*	61
Aksatım *(Senkop)*	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Açkıların Öğretimi	68–80
Kuramsal Bilgiler (Sol Açkısı, Fa Açkısı)	68
Fa Açkısı ile Alıştırmalar ve Okuma Parçaları	70
Açkı Değiştirimli Okuma Parçaları (Sol ve Fa Açkıları ile)	77

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Aralık Öğretimi	81–89
Kuramsal Bilgiler	81
Alıştırmalar (2'li, 3'lü, 4'lü, 5'li, 6'lı, 8'li Aralıkları)	83
Pekiştirmeler	87
Okuma Parçaları	88

EK BÖLÜM

Çoksesli Alıştırmalar ve Okuma Parçaları	90-103
Altı Ses İçinde İkisesli Parçalar	90
Sekiz Ses İçinde İkisesli Parçalar	95
Oniki Ses İçinde İkisesli Parçalar	100
Solfej Kitabı'nın Amaçları, Özellikleri ve Kullanışı üzerine	104-

BİRİNCİ BÖLÜM

Solfej Alıştırmaları ve Okuma Parçaları

İlk Bilgiler

Solfej

"Okuma" demektir. Notaları, adlarıyla - sesleriyle - süreleriyle okumaya, **solfej** denir.

Dizek

Düz, yatay ve eşit aralıklı beş çizgiye **dizek** denir. Sesler, dizek üzerine yazılır.

Nota

Sesleri yazmaya yarayan belirteçlere **nota** denir.
Notalar, dizekte konuldukları yere göre, seslerin adını ve dikliğini;
biçimlerine göre de, seslerin süresini göstermeye yardımcı olurlar.

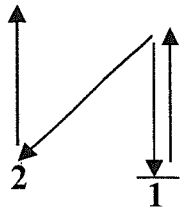
İki Dörtlük Ölçü

İçinde iki tane dörtlük oranında nota bulunan ölçü demektir. $\frac{2}{4}$ Sayıları ile gösterilir.

Vuruş

Notaların sürelerini ölçmek için el ile yapılan sayma hareketine vuruş denir.
İki dörtlük ölçü içinde iki tane vuruş vardır. Her vuruş iki eşit bölüte ayrılır.
Vuruşları ve Bölütleri ayırabilmek için el şöyle vurulur :

Birinci Vuruş: Yere - Yukarı
İkinci Vuruş: Sola - Yukarı

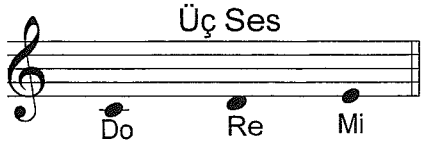
Dörtlük Nota ve İkilik Nota ile Üç Ses Öğretimi

Dörtlük Nota

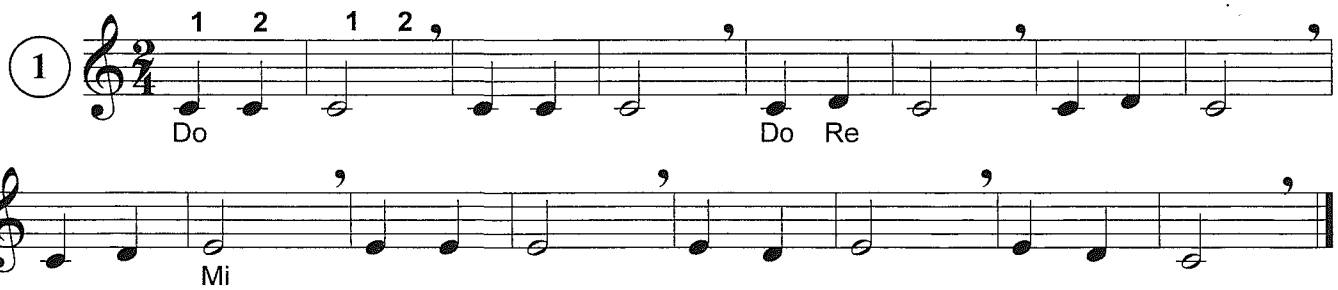
Yuvarlak, içi dolu, kuyruklu nota biçimi: 𝅗𝅥
Dörtlük nota bir vuruşta okunur.

İkilik Nota

Yuvarlak, içi boş, kuyruklu nota biçimi: 𝅗𝅥
İkilik nota iki vuruşta okunur.

Yanaşık Seslerle Alıştırma

Okuma Parçası

Solunak: Soluk alma belirtecine **solunak** denir; dizeğin üst yanına konulan bir virgül (❜) ile gösterilir. Solfej okunurken, Solunak olan yerde soluk alınır; başka yerde soluk alınmaz.

Deyim Bağı: Adları ve sesleri değişik olan notaların altına (ya da üstüne) ⌒ ⌒ çizilen eğri çizgiye **deyim bağı** denir. Solfej okunurken, deyim bağı içindeki notaların arasında, soluk alınmaz.

Dörtlük Susku ve Sekizlik Nota Öğretimi

SUSKU

Susma belirtecine **susku** denir. Susku bulunan yerlerde nota okunmaz. Susulur.

DÖRTLÜK SUSKU

Dörtlük Nota oranında susulacağını gösteren belirteçe, **dörtlük susku** denir.
Bir vuruş süresince susulacağını gösterir.

SEKİZLİK NOTA

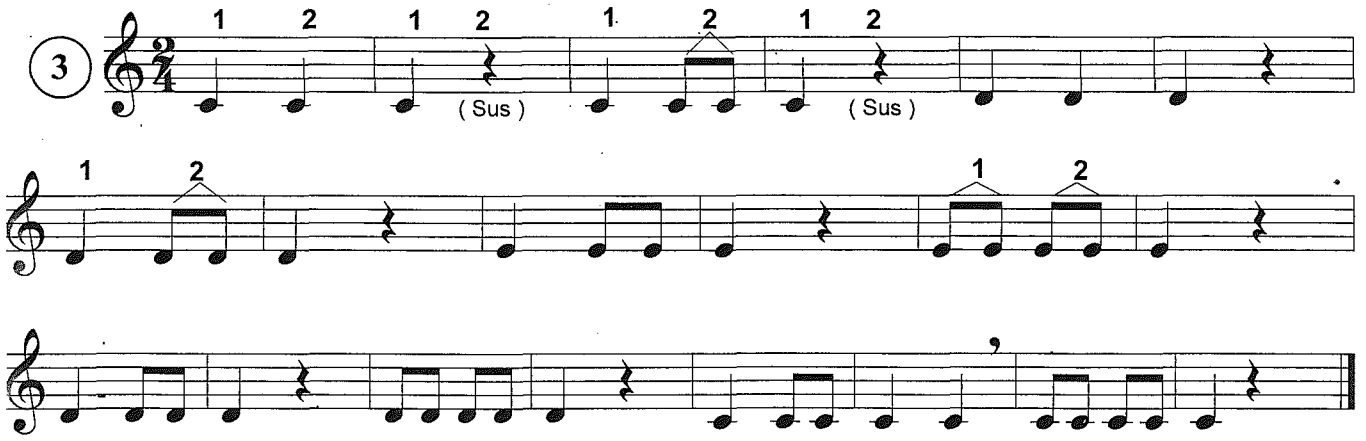
Yuvarlak, içi dolu, kuyruklu ve çengelli nota biçimi.
Sekizlik nota, dörtlük notanın yarısı oranındadır.

SEKİZLİK İKİ NOTA

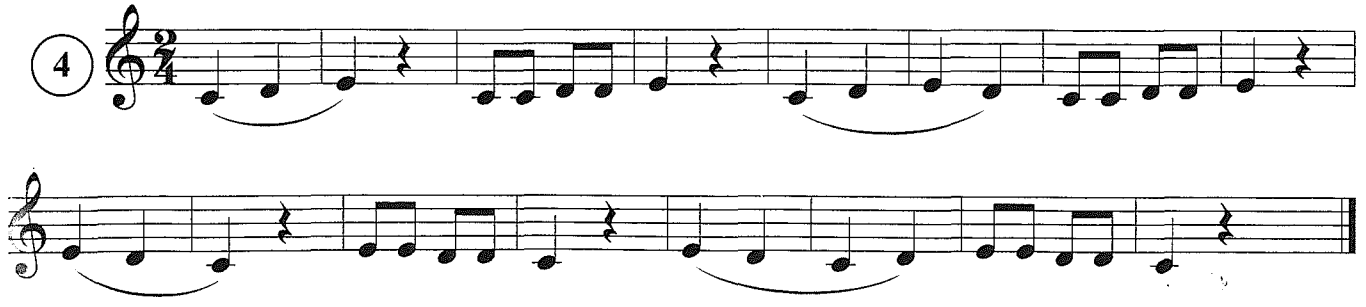

İki tane, yuvarlak - içi dolu - kuyruklu nota;
iki notanın kuyrukları bir düz çizgi ile birleştirilmiş.
Sekizlik iki nota, bir tane dörtlük notaya eşit orandadır. Bir vuruşta okunur.

Dörtlük Susku ve Sekizlik İki Nota Alıştırması

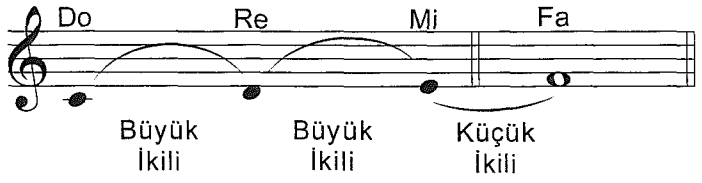

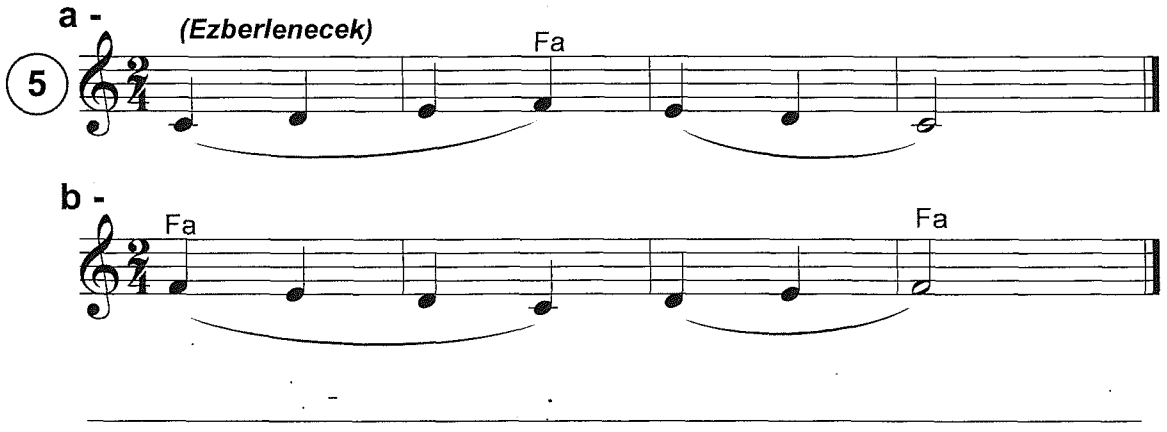
Okuma Parçası

UYARI: Sekizlik iki notanın biri uzun, biri kısa okunmaz; iki nota, birbirine eşit sürede okunur.
Eşitliği tam sağlamak için, el vuruşlarında, bölütlerin eşit olmasına özen gösterilmelidir.
(yere-yukarı, sola-yukarı) Her bölütte bir tane sekizlik nota okunursa, eşitlik daha kolay sağlanmış olur.

Dört Ses Öğretimi
ve
Büyük İkili Aralığı, Küçük İkili Aralığı

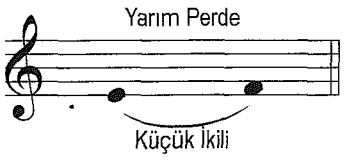
Ek Bilgi

Aralık, Perde, Yarım Perde, Tam Perde

1) a - İki ses arasındaki incelik kalınlık ayrımına **aralık** denir.
b - Aralıkları ölçmek için kullanılan ölçme birimine **perde** denir.
c - Batı müziğinde kullanılan en küçük ses aralığına **yarım perde** denir.
ç - İki tane yarım perdeden oluşan ses aralığına **tam perde** denir.

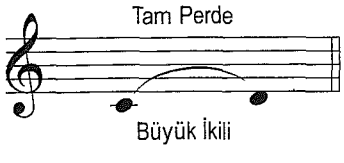
Mİ - FA Aralığı

2) a - Mi - Fa seslerinin arasında **yarım perde** vardır.
b - İki komşu ses arasındaki yarım perdeye **küçük ikili** denir.
c - Mi - Fa aralığı, **küçük ikili aralığı**'dır.
ç - Küçük ikili aralığı, **K2** ile gösterilir.

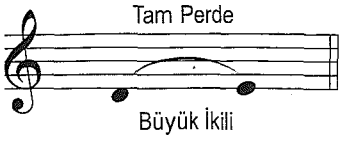
DO - RE Aralığı

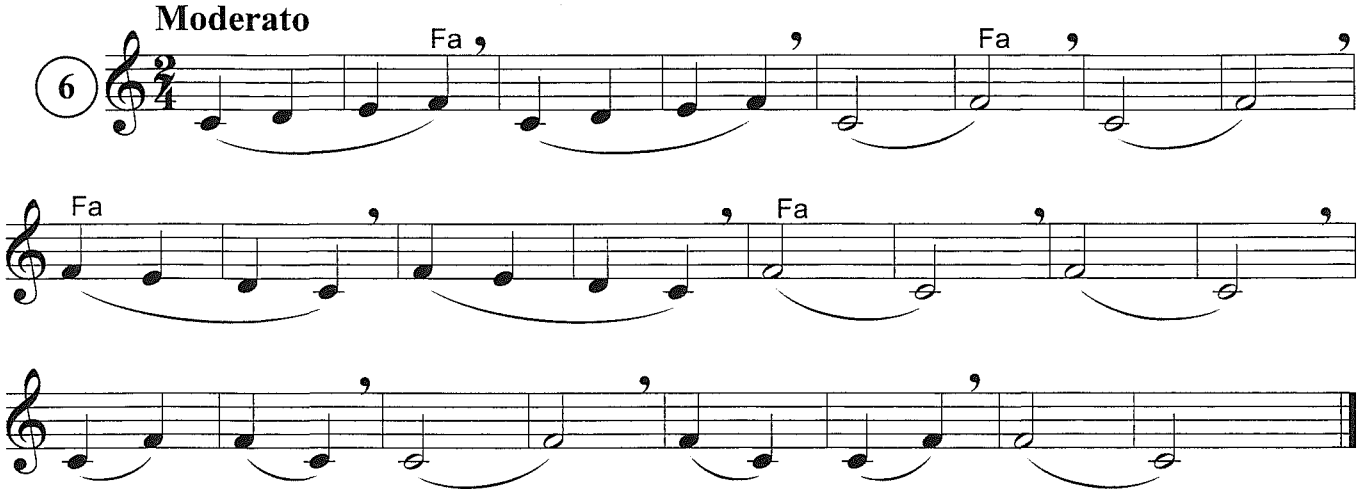
3) a - Do - Re seslerinin aralığı **tam perde** dir.
b - İki komşu ses arasındaki tam perdeye **büyük ikili** denir.
c - Do - Re aralığı, **büyük ikili aralığı**'dır.
ç - Büyük ikili aralığı, **B2** ile gösterilir.

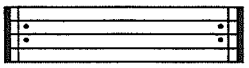

RE - Mi Aralığı

4) a - Re - Mi seslerinin aralığı **tam perde** dir.
b - Re - Mi aralığı, **büyük ikili aralığı**'dır.

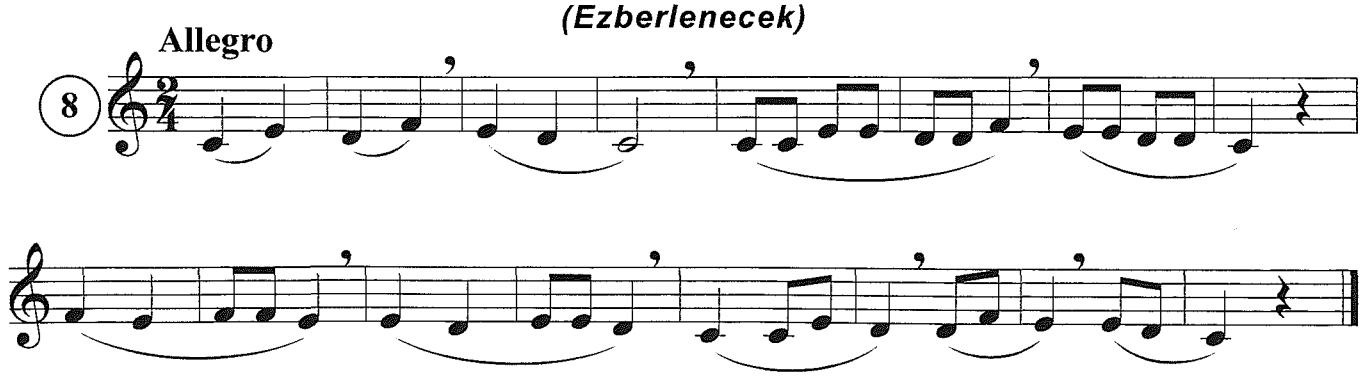
Döneç: Dönüş İşareti. İleri Döneç Geri Döneç

İki kez okunması istenilen notaların başlama yerine ileri döneç,
bitme yerine geri döneç konulur. Döneçlerin arasında kalan notalar iki kez okunur.
Parça yeni başlamış ise yalnız geri döneç de kullanılabilir. Geri döneçten başa dönülür,
o bölüm yine iki kez okunur.

Yanaşık Seslerle Alıştırmalar

(Ezberlenecek)

Moderato: "Orta Hızda" demektir. İtalyanca bir sözcüktür. Üçüncü hecesi (ra) vurgulanarak okunur.
Moderato, hız terimi olarak, parçanın Orta Hızda okunacağını göstermek için kullanılır.
Moderato parçalarda el, çok çabuk değil, çok ağır değil, orta hızda vurulur.
Metronom'a göre, dakikada 108'den 120'ye kadar olan birim vuruşları, hız terimi olarak Moderato sözcüğü ile karşılanır. (♩= 108–120)

Dört Ses İçinde Son Durak Perdesi Değişik Okuma Parçaları

Nokta

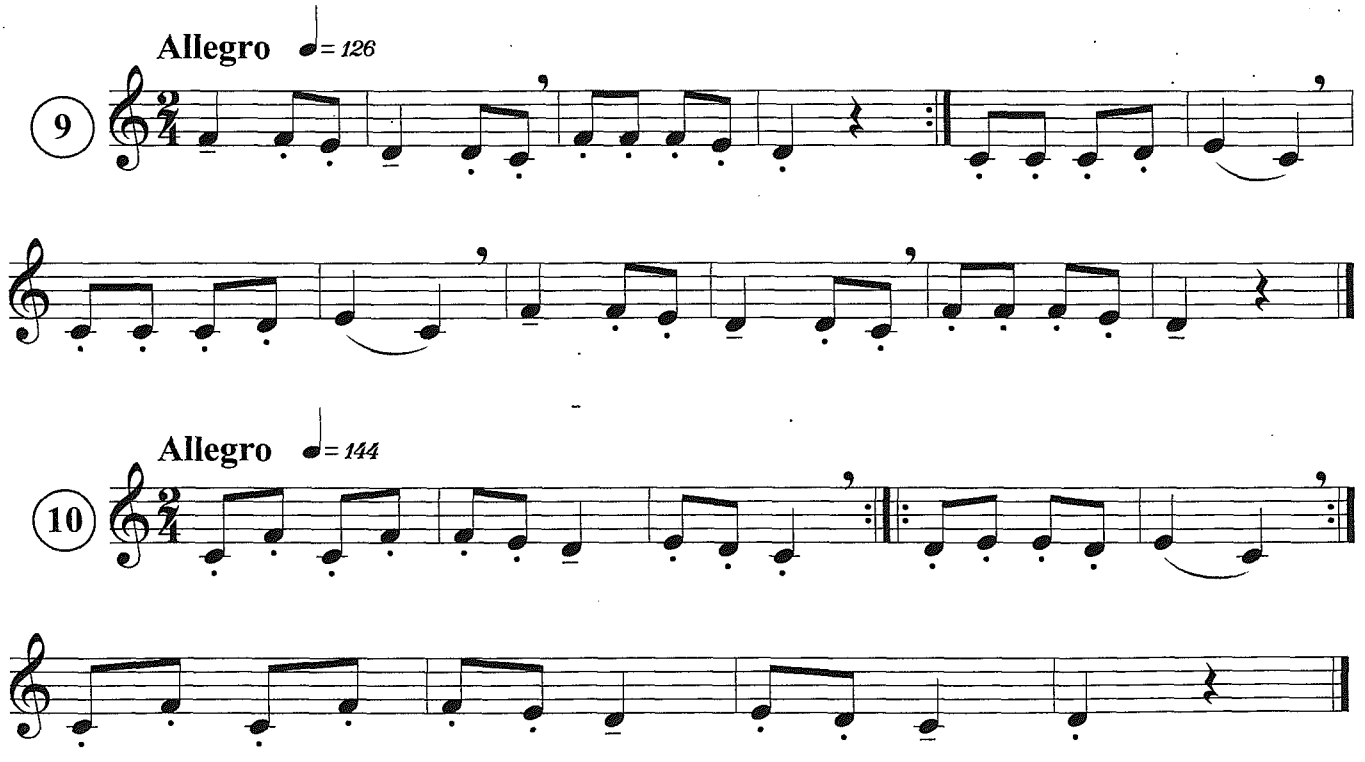

Bir notanın altına ya da üstüne nokta konulursa, o nota kısa okunur.
Bu noktaya **kısaltma noktası** denir.

Çizgi

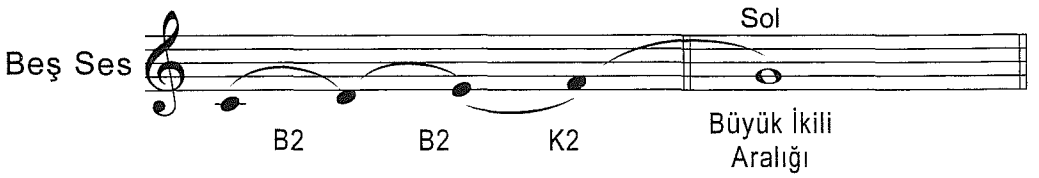
Bir notanın altına ya da üstüne çizgi konulursa,
o nota kendi süresi içinde uzun ve yayık okunur. Bu çizgiye **yayık çizgisi** denir.

Allegro:

İtalyanca bir sözcüktür. Yazıldığı gibi okunur neşeli anlamına gelir.
Hız terimi olarak, parçanın çabuk okunacağını göstermek için kullanılır.
Allegro parçalarda el Moderato'ya göre, biraz daha çabuk vurulur.
Metronom'a göre dakikada 120'den 168'e kadar olan birim vuruşları,
hız terimi olarak Allegro sözcüğü ile karşılanır. (♩=120-168)

Beş Ses Öğretimi

Yanaşık Seslerle Alıştırmalar

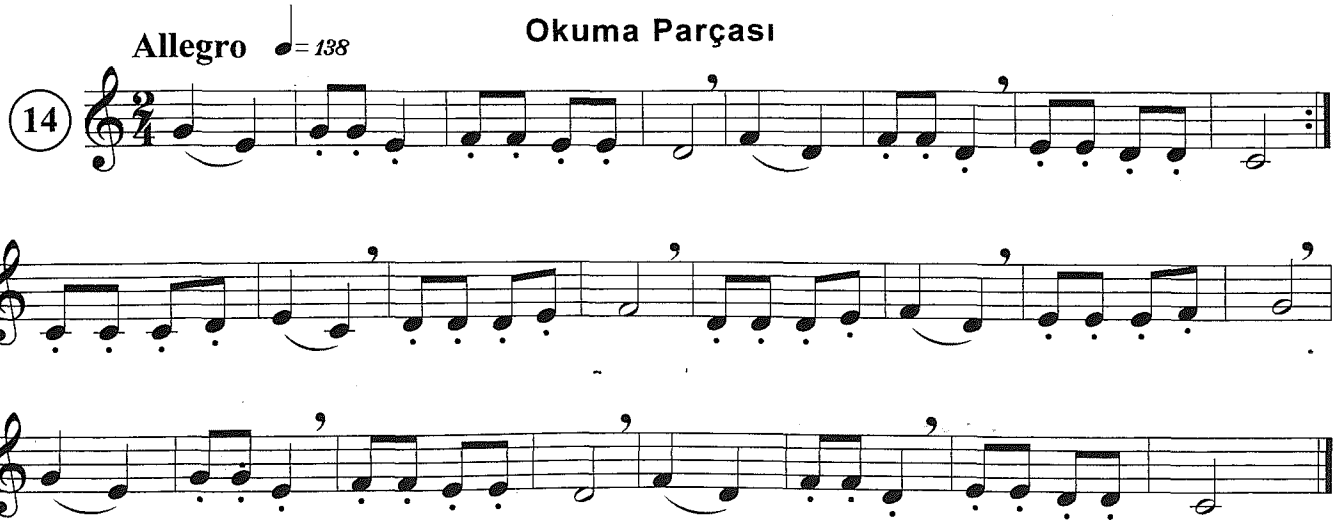

DO - Mİ - SOL Sesleri ile Atlama Alıştırmaları

Okuma Parçası

Gürlük Terimleri ve Gürlük Belirteçleri

Gürlük

Bir sesin, kuvvetli yada hafif olması durumuna, o sesin gürlüğü denilir.
Müzikte, çok hafiften çok kuvvetliye uzanan çeşitli gürlük basamakları vardır.

Seslerin gürlük basamaklarını gösteren sözcüklere **gürlük terimleri** denir.
(piyano / forte / mezzoforte gibi.)

Gürlük terimleri'nin kısaltmalarına **gürlük belirteçleri** denir. (p / f gibi.)

p: İtalyanca piano sözcüğünün kısaltılmışıdır. Piyano okunur. "Hafif" anlamına gelir.
(*p*) Belirteci ile gösterilir. *p* Olan yerde, parça hafif sesle okunur.

f: İtalyanca forte sözcüğünün kısaltılmışıdır. Yazıldığı gibi okunur.
"Kuvvetli" anlamına gelir. (*f*) Belirteci ile gösterilir. *f* olan yerde, parça kuvvetli sesle okunur.

mf: İtalyanca mezzoforte sözcüklerinin kısaltılmışıdır.
Medzoforte okunur. "Orta Kuvvette" anlamına gelir. (*mf*) Belirteci ile gösterilir.
mf olan yerde, parça orta kuvvetli sesle okunur.

Uyarı:

Bir müzik parçasını, gürlük belirteçlerine uygun okumak, sesleri doğru okumak kadar önemlidir.
Bunun için, solfej okurken, gürlük belirteçlerinin gerektirdiği ölçüde ses çıkarmaya,
özen gösterilmelidir.

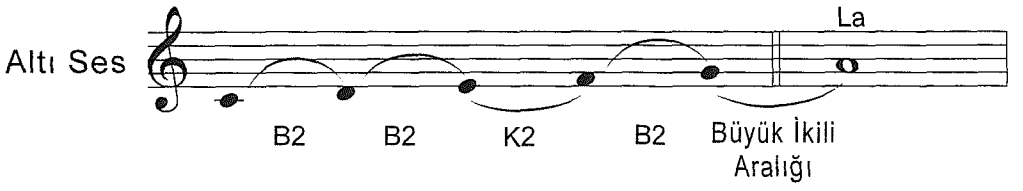
İki Sesli Kanon

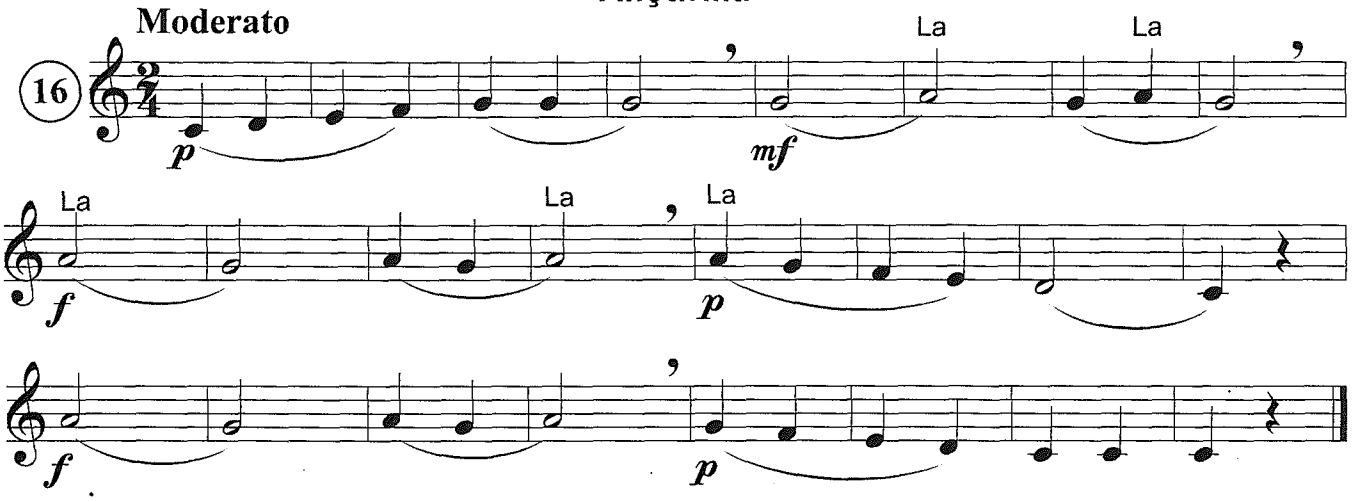
Kanon

2500 yıl önceki eski yunan dilinde kanon, "Yasa" - "Kural" anlamına geliyordu.
Özel bir teknikle bestelenen çok sesli müzik parçasına **kanon** denir.
Kanon en az 2 sesli olur. Buna, 2 girişli kanon yada ikili kanon denir.
İkili kanon 2 kişi ile (yada iki küme ile) art arda başlanarak birlikte seslendirilir.
Buna **kanon yapmak** denir.
(Kanon tekniği ile bestelenmemiş parça kanon yapılmaz.)

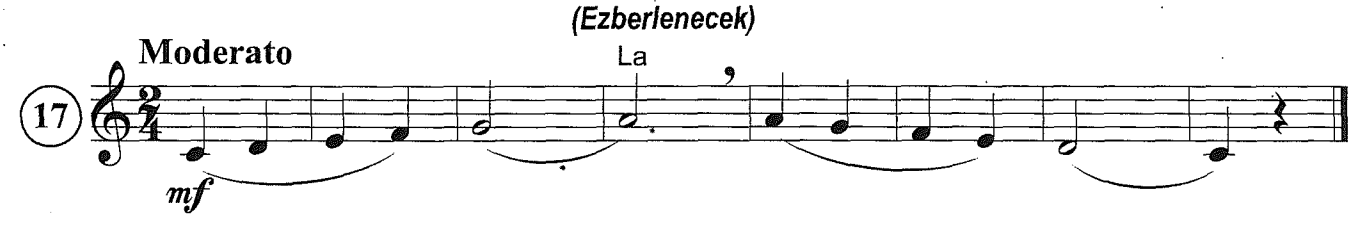
Altı Ses Öğretimi

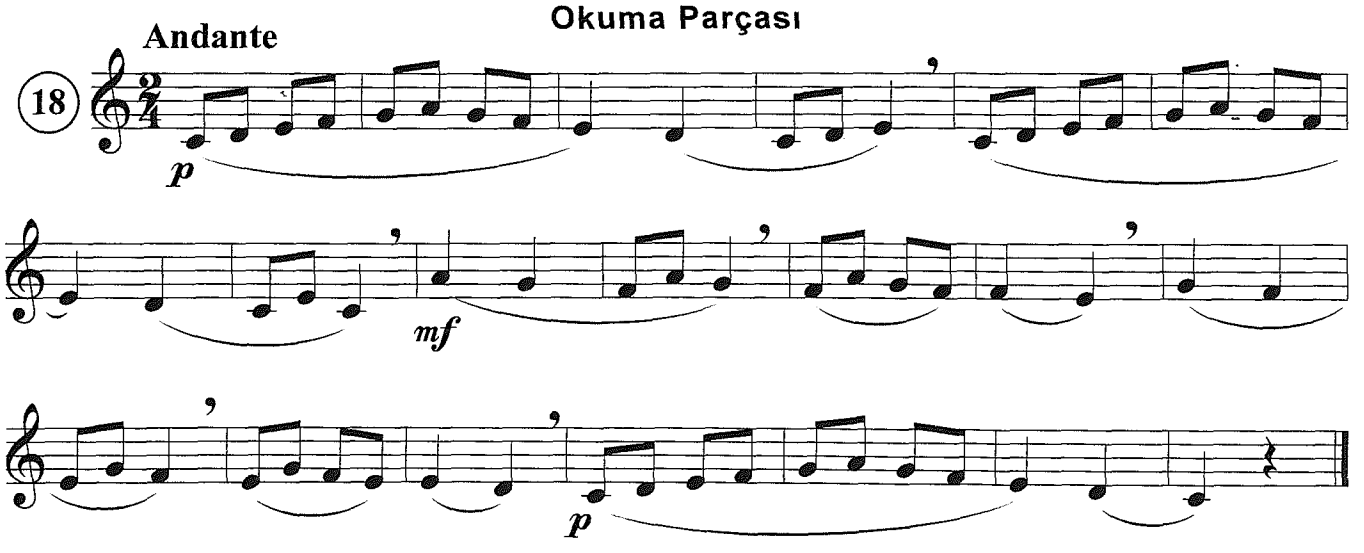
Alıştırma

(Ezberlenecek)

Okuma Parçası

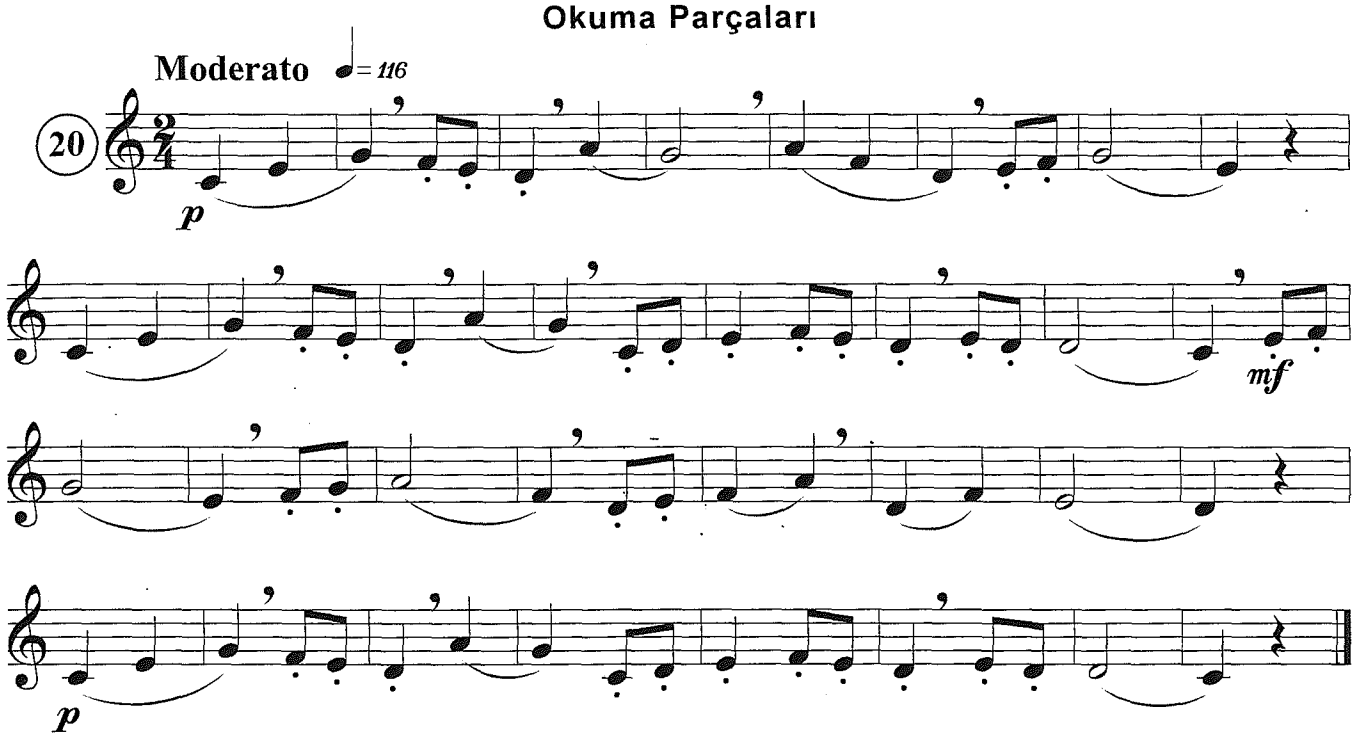

Andante: İtalyanca bir sözcüktür. Yazıldığı gibi okunur. Hız terimi olarak kullanılır.
Ağırca, ağıra yakın, yürük anlamını taşır. Andante parçalarda el , Moderato'ya göre, daha ağırca vurulur.
Metronom'a göre dakikada 76'dan 108'e kadar olan birim vuruşları,
hız terimi olarak Andante sözcüğü ile karşılanır. (♩= 76 - 108)

(Ezberlenecek)

Okuma Parçaları

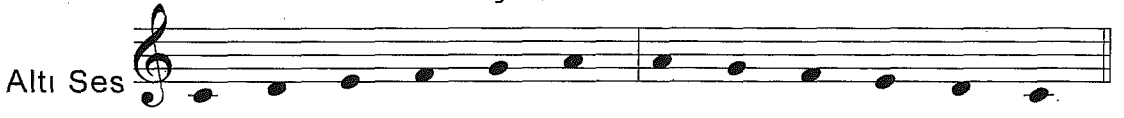

Not: Fa Açkısı'na başlanabilir; 1, 4, 7 numaralar okunabilir. s. 70,71

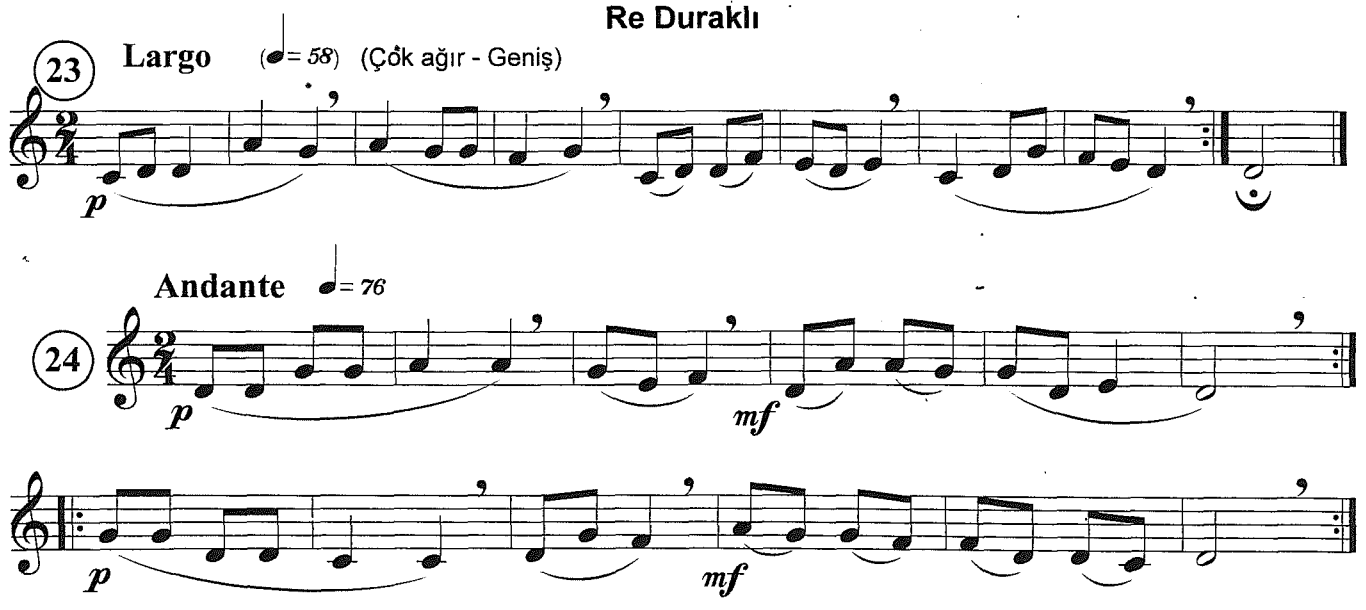
Okuma Parçaları

Altı Ses İçinde Son Durak Perdesi Değişik Okuma Parçaları

Re Duraklı

Uzatkı: Notaların üstüne ya da altına konulan uzatma belirtecine, **uzatkı** denir.

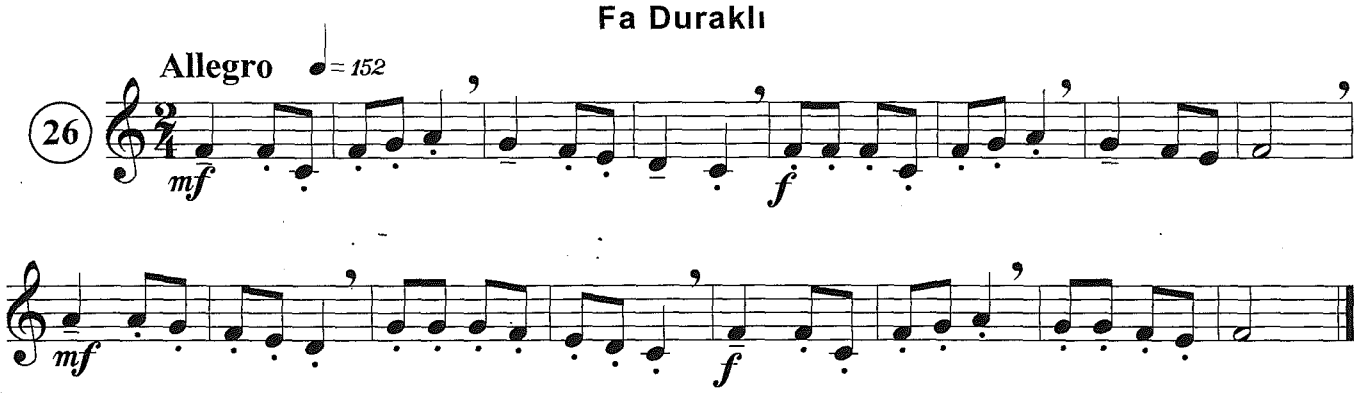
Biçimi Şöyledir: ◡ ◠ Notanın Üstünde: 𝄐 Notanın Altında: 𝅗𝅥

Uzatkılı ses, genel olarak, kendi süresinin yarısı kadar daha uzatılır.
Müzik gerektiriyorsa, uzatkılı ses, nota süresinin 2 - 3 katı kadar uzatılabilir.
Uzatkı, susku üzerine de konulabilir. Bu kez, suskunun gösterdiği süreden daha çok susulur.
Uzatkılı ses ya da susku okunurken, el ile ölçü vuruşu yapılmaz.

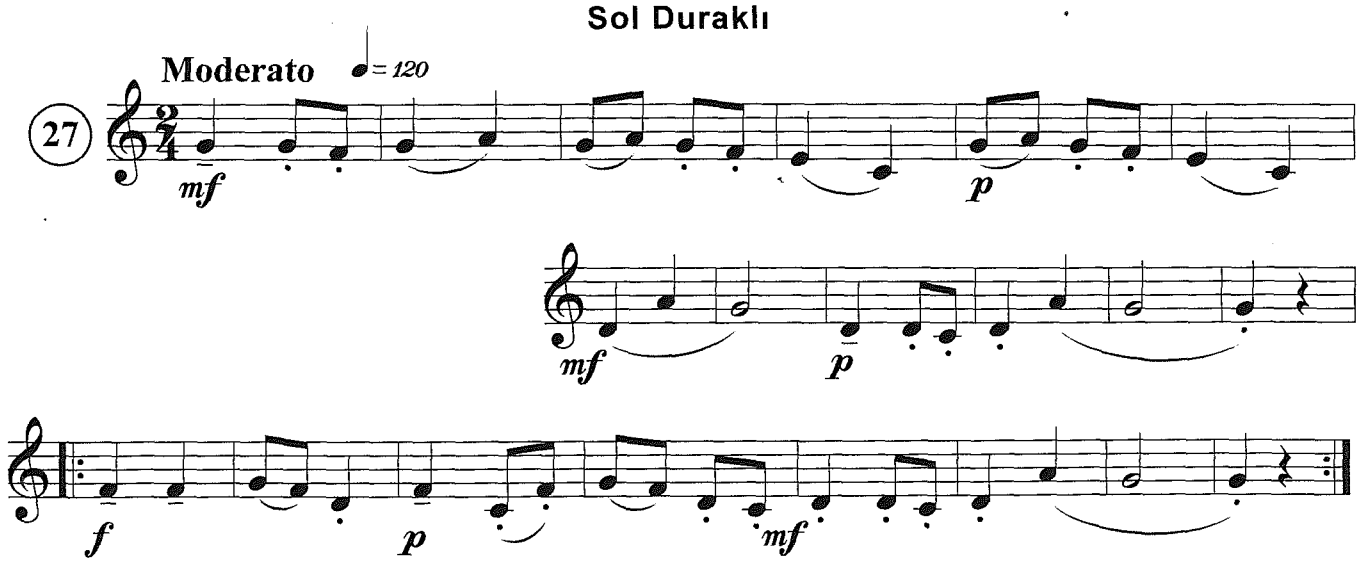
Mi Duraklı

Fa Duraklı

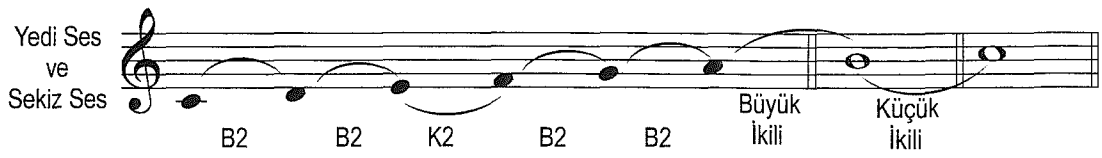
Sol Duraklı

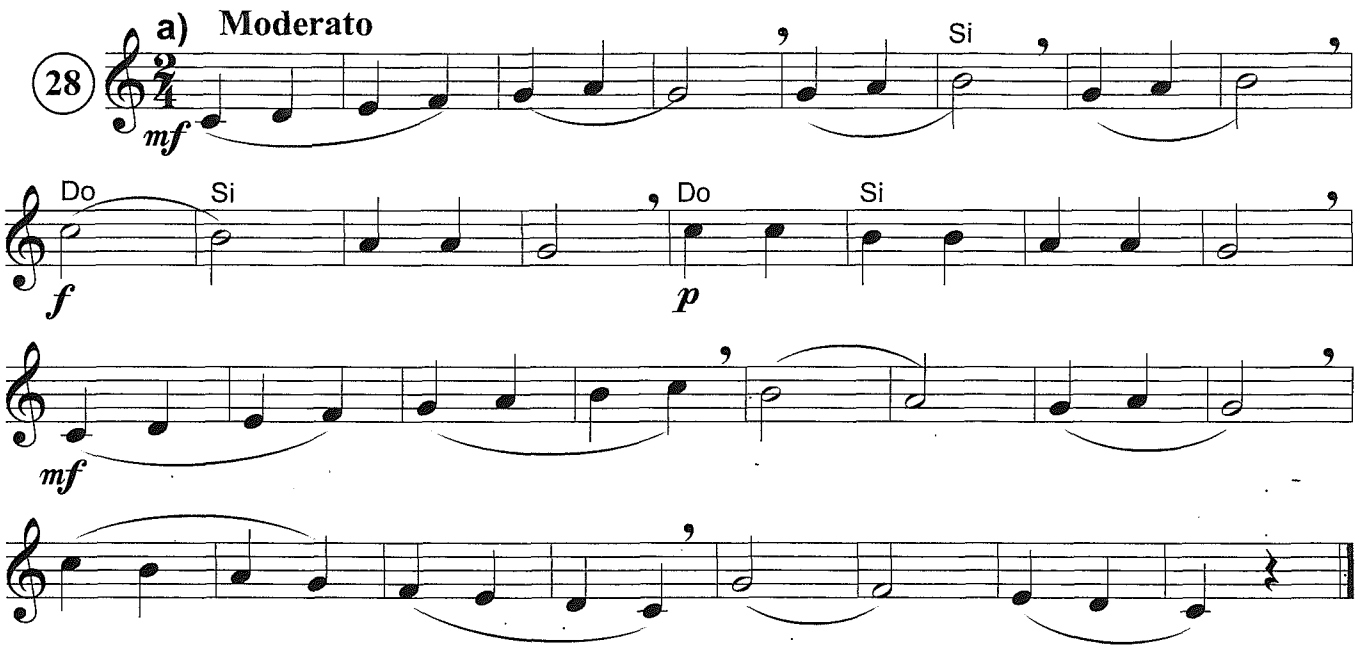

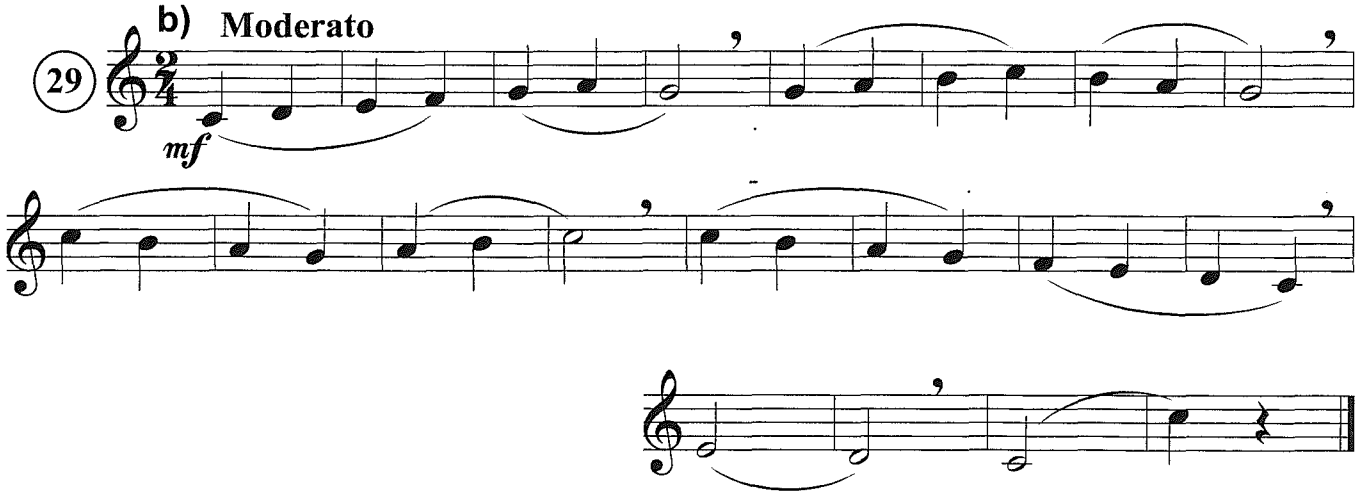
Largo: İtalyanca bir sözcüktür. Yazıldığı gibi okunur. "Geniş" anlamına gelir.
Hız terimi olarak "Çok Ağır" anlamında kullanılır. Largo parçalarda vuruş, Andante'ye göre çok ağır olur.
Metronom 'a göre, dakikada 40'dan 60'a kadar olan birim vuruşları,
hız terimi olarak Largo sözcüğü ile karşılanır. (♩= 40 - 60)

Not: Çoksesli Parçalar'dan 1 - 10 okunabilir. s. 90, 94

Yedi ses ve Sekiz Ses Öğretimi

Not: Fa açkısı 10 numara okunabilir. s. 72

Do Dizisi ve Alıştırmalar

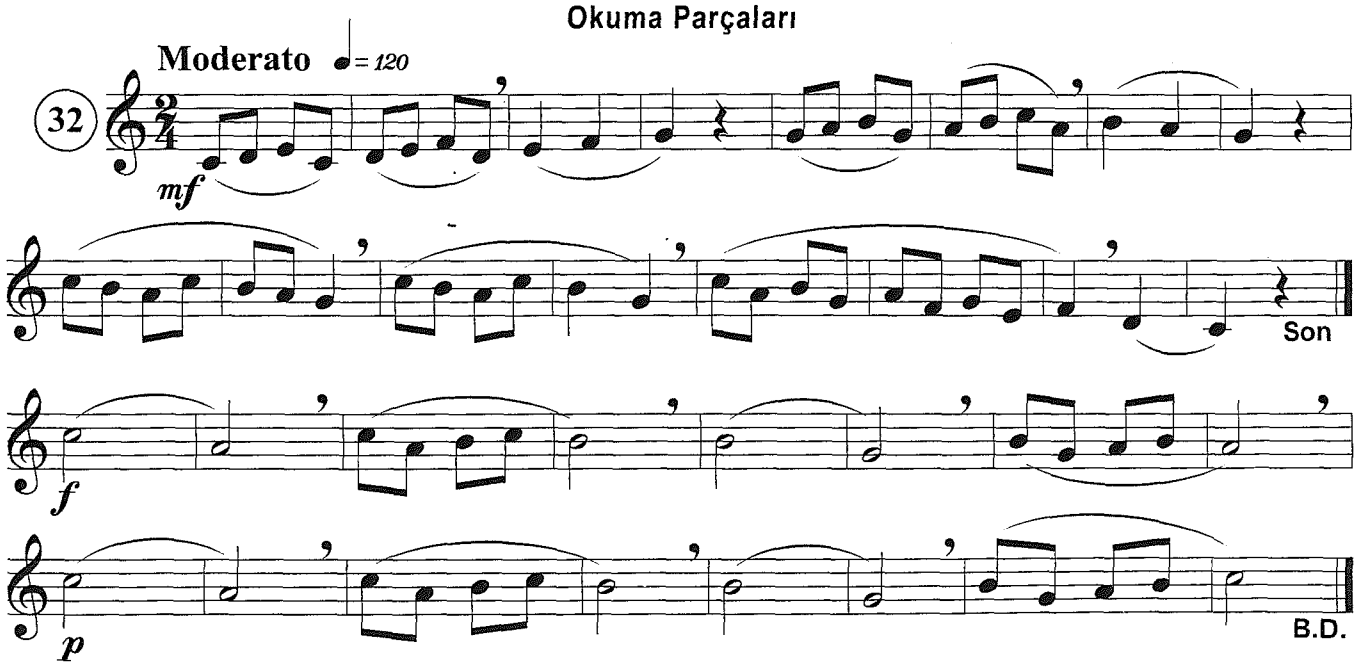
(Ezberlenecek)

Dizi: Birbirine komşu sekiz sesin, hiçbiri atlamadan, art arda sıralanmasına **dizi** denir.
Kalın sesten başlayıp ince seslere doğru çıkan diziye **çıkıcı dizi**,
ince sesten başlayıp kalın seslere doğru inen diziye **inici dizi** denir.
Dizi, hangi sesten başlıyorsa o sesin adını alır. Çıkıcı do dizisi gibi...

Okuma Parçaları

İkilik Susku: 𝄼 Bir tane ikilik notaya eşit orandaki susma belirtecine **ikilik susku** denir.
Dizekte, üçüncü çizginin üzerine konulur. İki tane dörtlük susku kadar susulacağını gösterir.

Başa Dön: Parçada konulduğu yerden başa dönüleceği anlamına gelir.
B.D. kısaltmasıyla da gösterilir. Başa döndükten sonra **Son** yazan yerde parça bitirilir.

Do - Mi - Sol - Do Sesleri ile
Alıştırmalar ve Okuma Parçaları

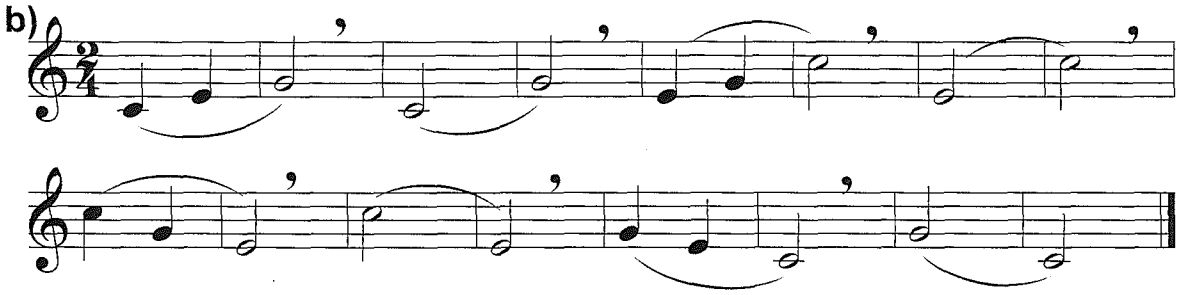
Moderato

a)

33

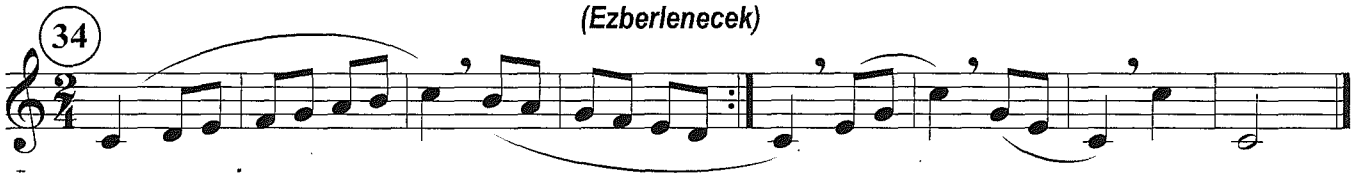
b)

c)

34 (Ezberlenecek)

Okuma Parçaları

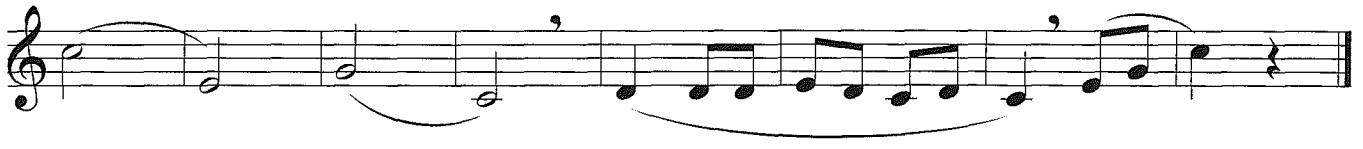
Allegro ♩= 126

35

Moderato

36

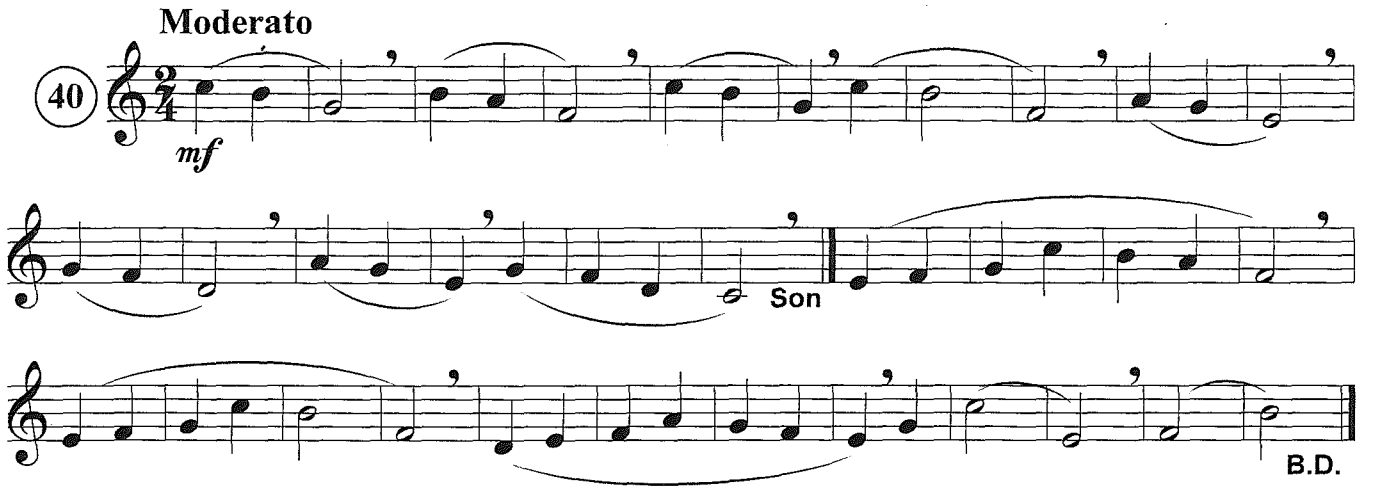
Okuma Parçaları

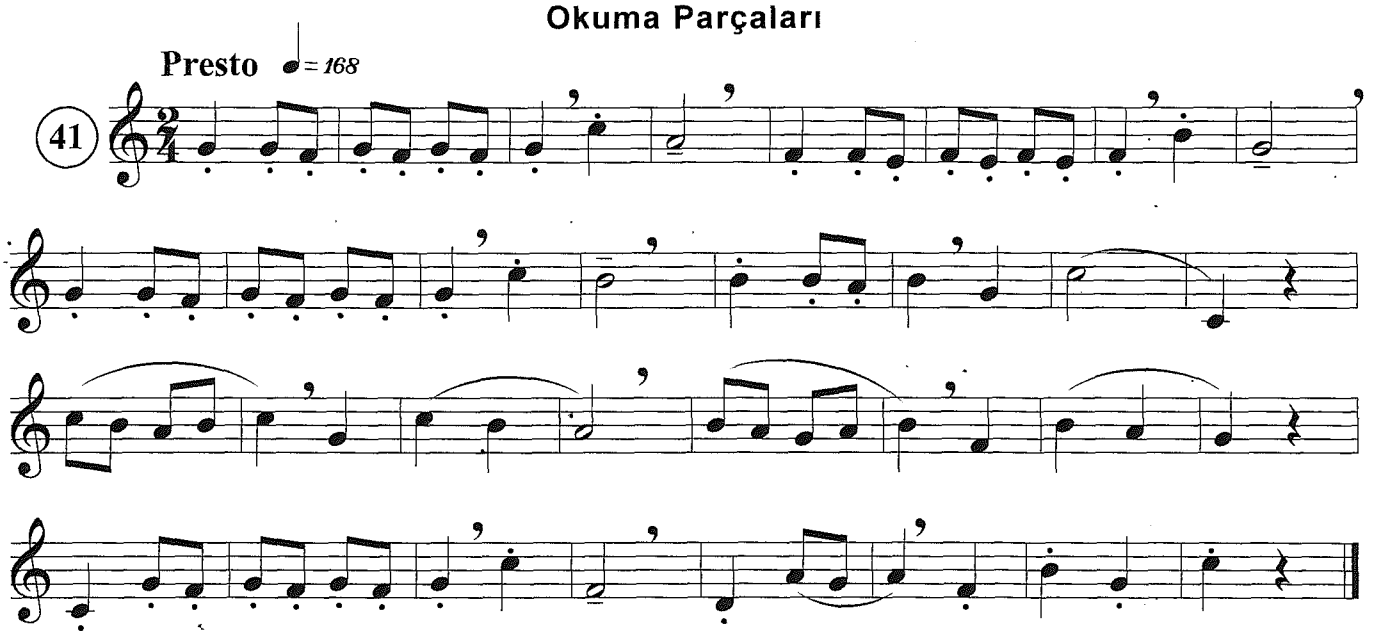

Artık Dörtlü Aralığı Atlama Alıştırmaları
(Fa - Si / Si - Fa)

Okuma Parçaları

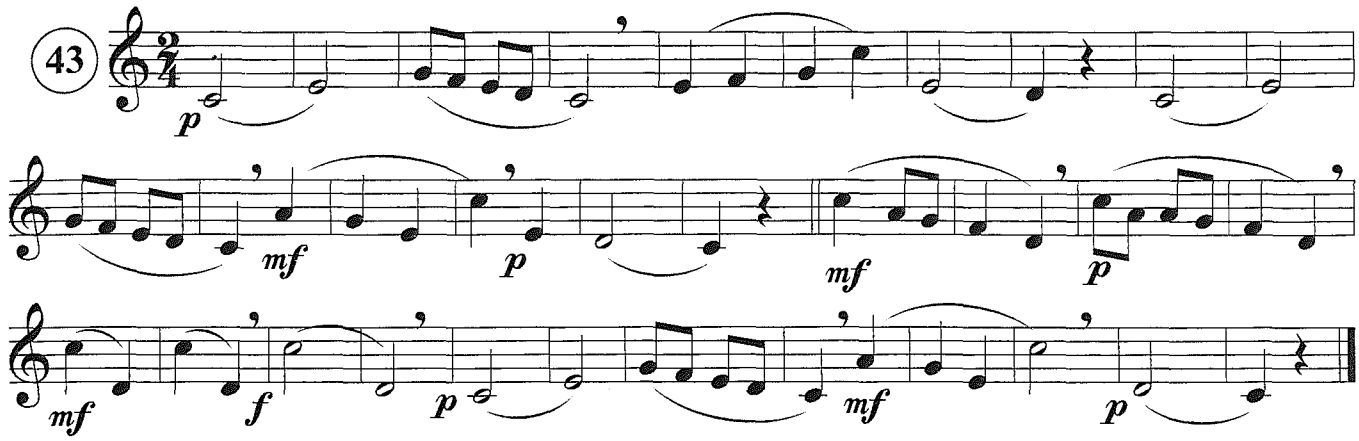

Not: Dörtlü ve Artık Dörtlü aralıkları için, bkz. s. 84

Okuma Parçaları

Moderato ♩= 120

43

Presto ♩= 192 (𝅗𝅥= 96)

44

Presto ♩= 184 (𝅗𝅥= 92)

45

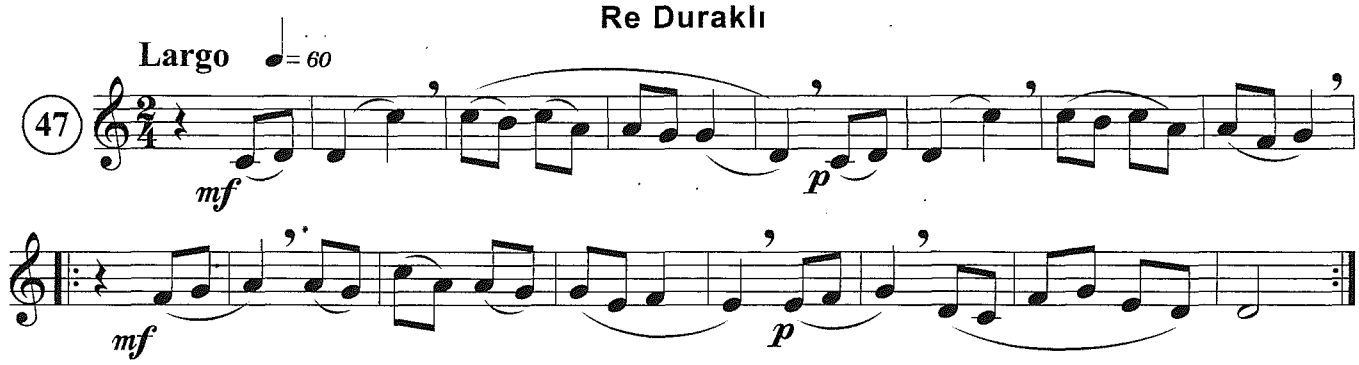

Do Dizisi İçinde
Son Durak Perdesi Değişik Okuma Parçaları

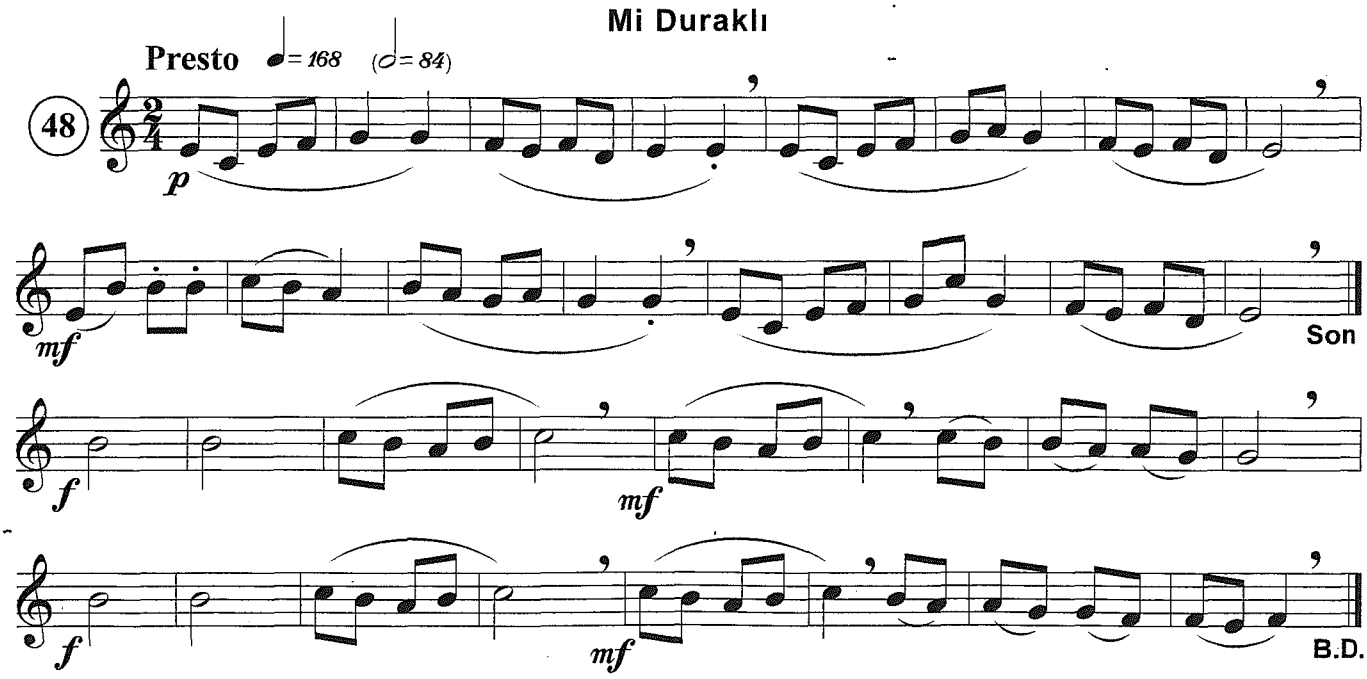
Do Duraklı

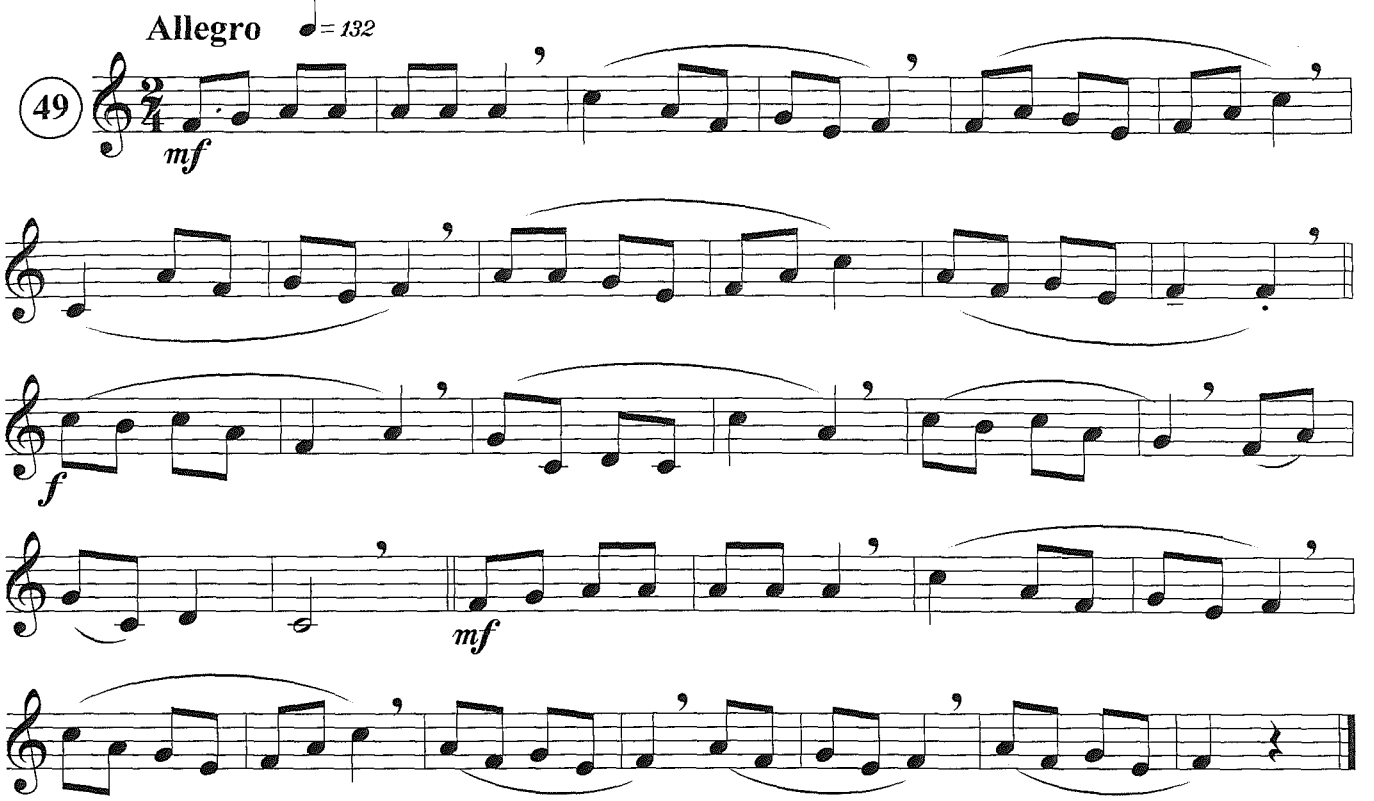
Re Duraklı

Mi Duraklı

Fa Duraklı Do Dizisi

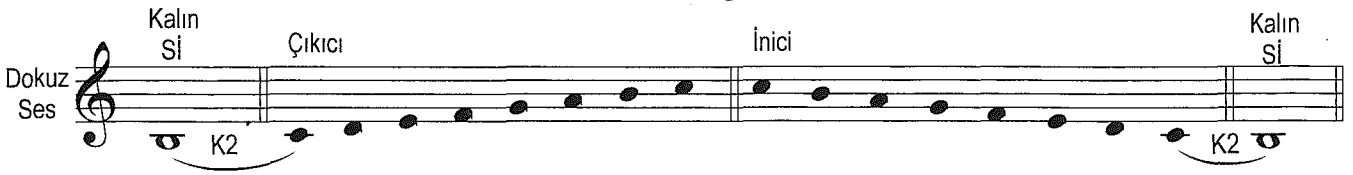

Sol Duraklı Do Dizisi

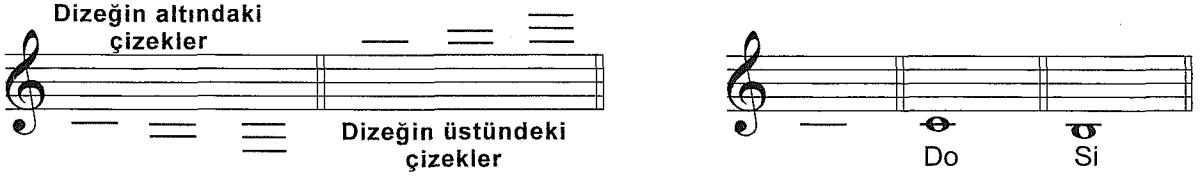
Not: Çoksesli parçalar'dan 11 - 20 okunabilir. s. 95 - 96

Dokuz Ses Öğretimi

Çizek

Dizeğin altına ve üstüne konulan, dizeğe koşut küçük çizgilere **çizek** denir. (ek çizgi)
Kalın do sesi çizeğin üzerine, kalın si sesi çizeğin altına konulur.

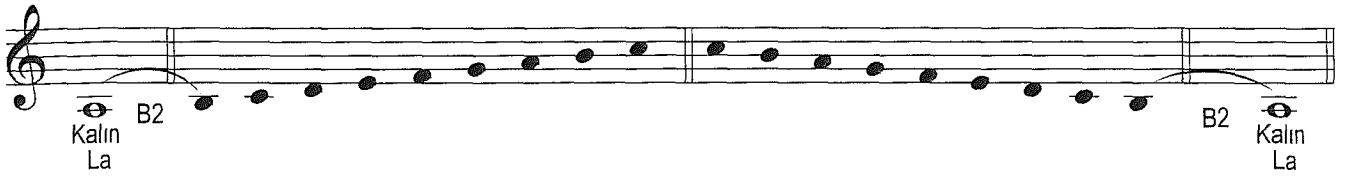
Alıştırma

Okuma Parçası

On Ses Öğretimi

Kalın La Sesi
İkinci Çizekte Gösterilir.

On Ses İçinde La Duraklı Parçalar

Yanaşık Seslerle Alıştırmalar

a - Moderato

b - Moderato

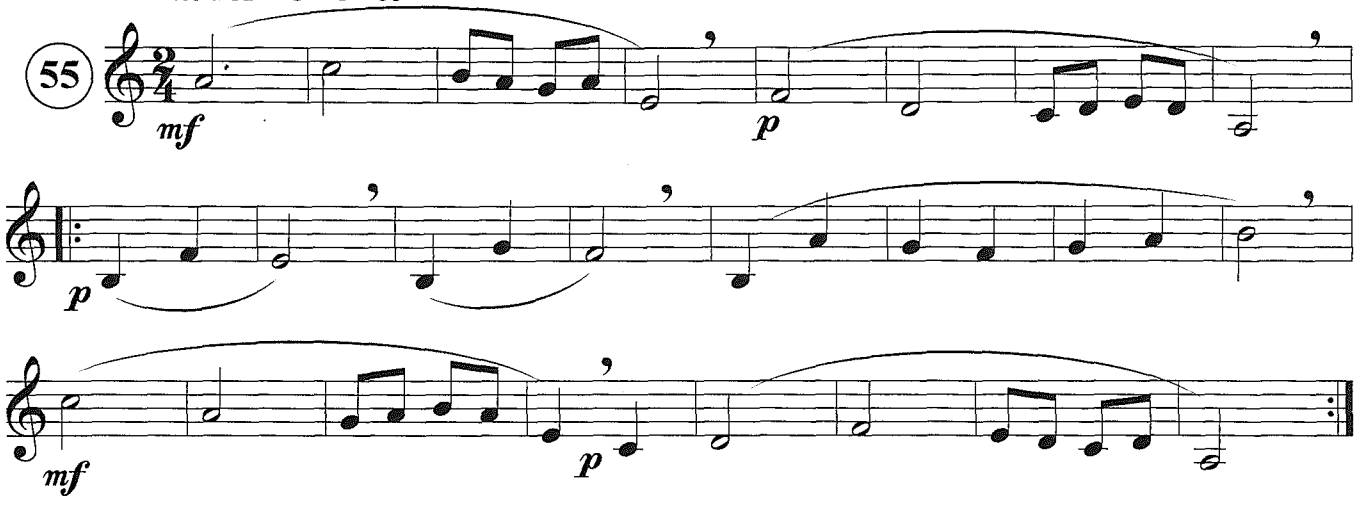

Not: Fa Açkısı 13, 16 (s. 13, 14) ve açkı değiştirimli 1, 2, 3, 4, 7 numaralar okunabilir. (s. 77, 78)

Okuma Parçaları

Moderato ♩= 96

55

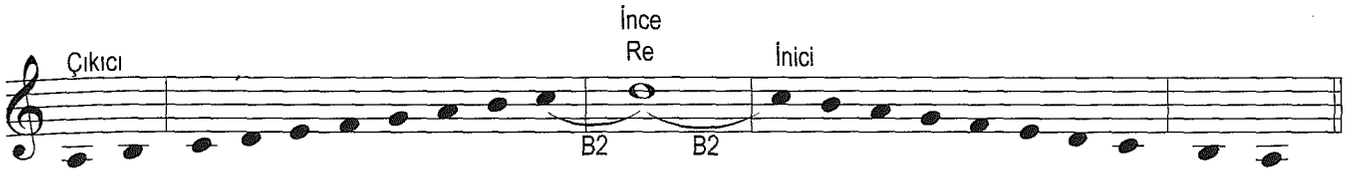

Presto ♩= 200 (𝅗𝅥= 100)

56

Onbir Ses Öğretimi

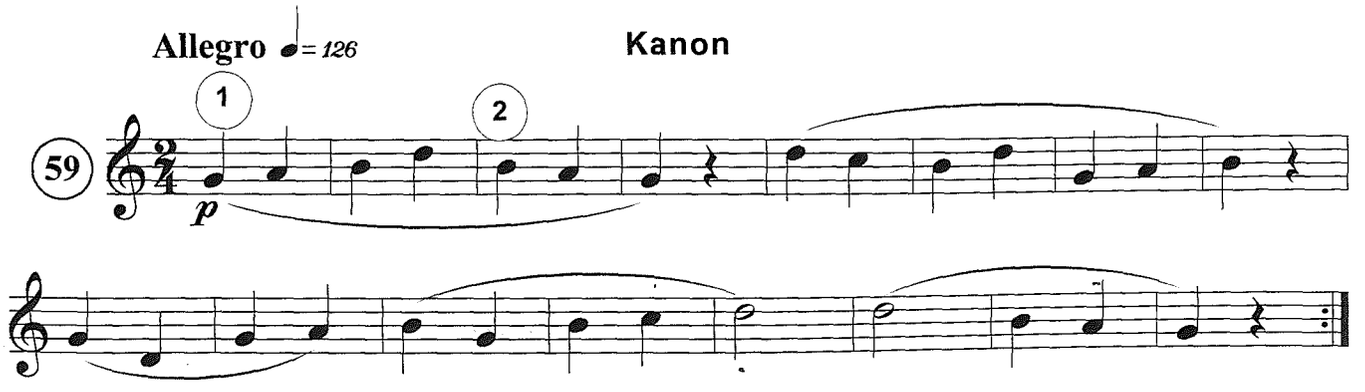
İnce Re sesi **dördüncü çizgiye** konulan nota ile gösterilir.

Alıştırma

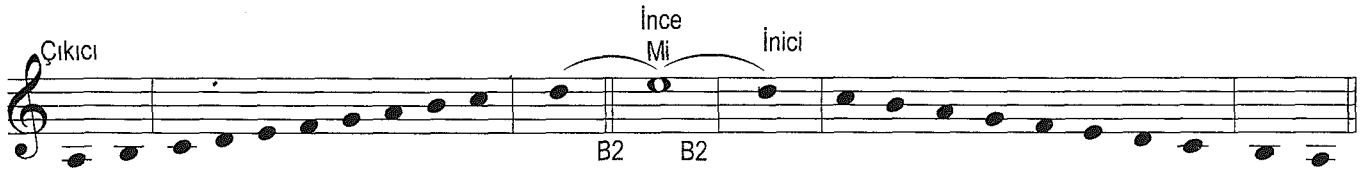

Sol Duraklı Okuma Parçaları

Oniki Ses Öğretimi

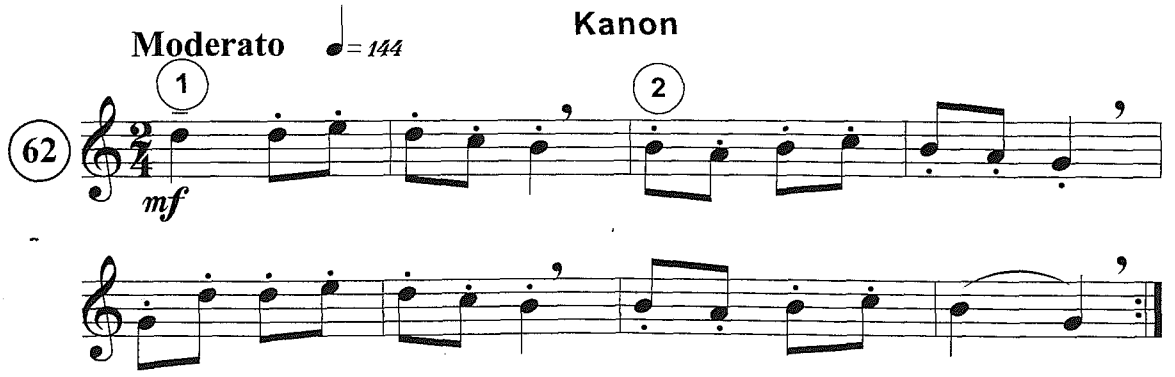

İnce Mi sesi, **dördüncü boşluğa** konulan nota ile gösterilir.

Alıştırmalar

Okuma Parçaları

Not: 4. Bölümdeki aralıklara başlanmalı, tümü çalışılmalı. s. 81 (Her hafta bir aralık ezberlenmeli)

La Duraklı

Allegro ♩= 126

Si Duraklı

Moderato ♩= 120

Do Duraklı

Presto ♩= 176 (𝅗𝅥= 88)

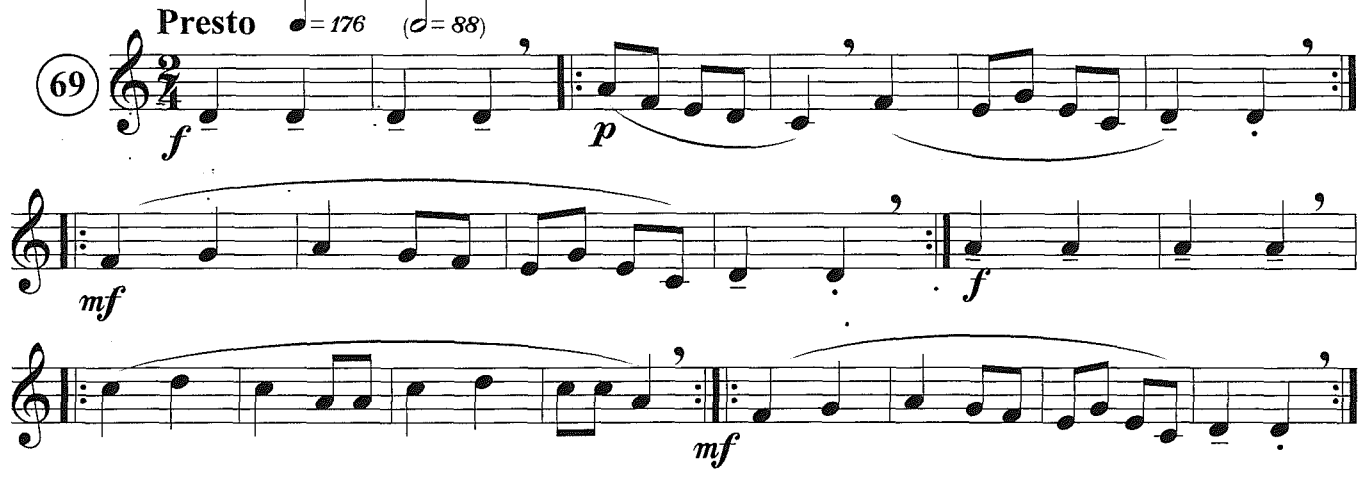
68

Re Duraklı

Presto ♩= 176 (𝅗𝅥= 88)

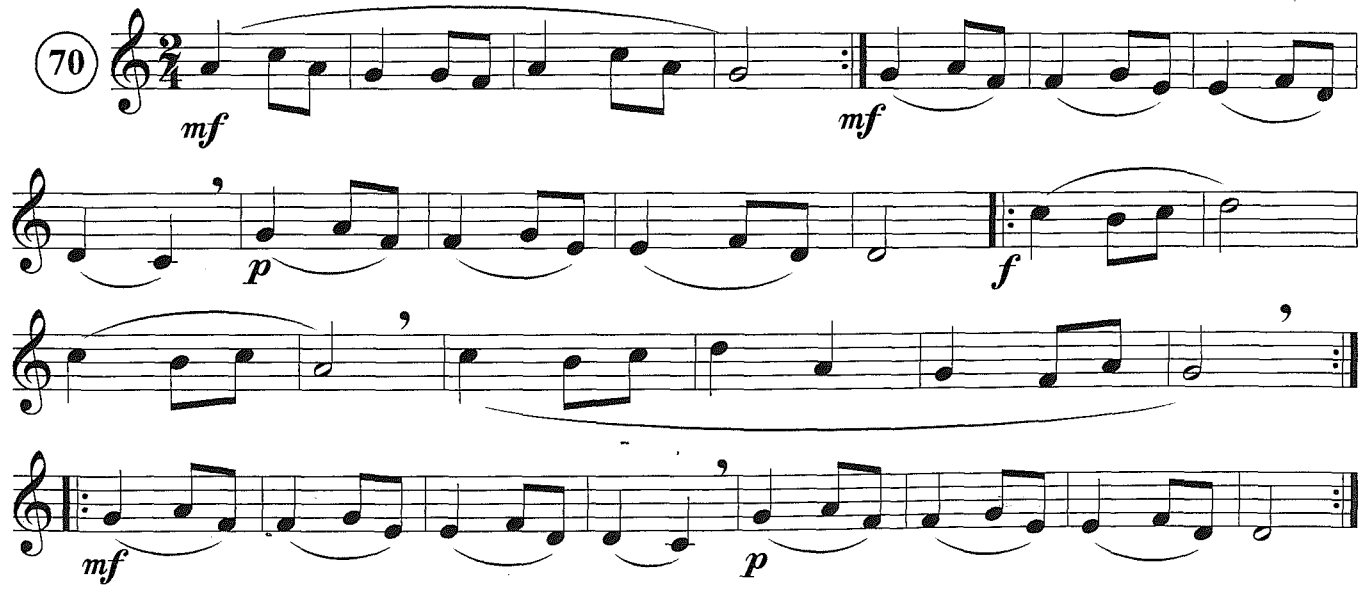
69

Re Duraklı

Andante ♩= 76

70

Mi Duraklı

Largo ♩= 54

(71)

Fa Duraklı

Allegro ♩= 132

(72)

Sol Duraklı

Moderato ♩= 120

(73)

Not: Çoksesli Parçalardan 21 ve sonrası okunabilir. s. 100 - 103

İKİNCİ BÖLÜM
Ölçüler ve Tartımlar

Ön Bilgiler

Nota Birimi

Çeşitli nota biçimlerinin hangi nota birimine göre ölçüleceğini göstermek için saptanan bir nota biçmine, **Nota Birimi** denir. İki dörtlük bir ölçüde, nota birimi, dörtlüktür. Öteki nota biçimleri, dörtlük nota birimine göre ölçülür. Dörtlük nota birimi bir vuruş olursa, onun iki katı oranında olan ikilik nota, iki vuruş olur; yarısı oranında olan sekizlik nota, yarım vuruş olur.

Ölçü

Birden çok nota biriminin bir araya getirilmesinden oluşan ölçme birimine, **Ölçü** denir.

Ölçü Çizgisi

Ölçüleri birbirinden ayırmaya yarayan çizgiye **Ölçü Çizgisi** denir; dizeğe dikey olarak çizilir.

İkişerli Birim

İki bölütten oluşan nota birimine , **ikişerli birim** denir. Dörtlük nota birimi, ikişerli birimdir.

İkişerli Ölçü

İkişerli birimlerden oluşan ölçüye, **İkişerli ölçü** denir.

İki dörtlük ölçü, (Nota birimi iki bölüt'e ayrıldığı için) ikişerli bir ölçüdür.

İki Dörtlük Ölçü - Dört Dörtlük Ölçü

İki Dörtlük Ölçü

İki dörtlük ölçü, iki birimli, ikişerli bir ölçüdür.

İki dörtlük ölçüde nota birimi, dörtlüktür, ikişerlidir.

Bir ölçüde, iki tane dörtlük oranında nota bulunur. $\frac{2}{4}$ sayıları ile gösterilir.

Dört Dörtlük Ölçü

Dört dörtlük ölçü, dört birimli, ikişerli bir ölçüdür.

Dört dörtlük ölçüde nota birimi, dörtlüktür, ikişerlidir.

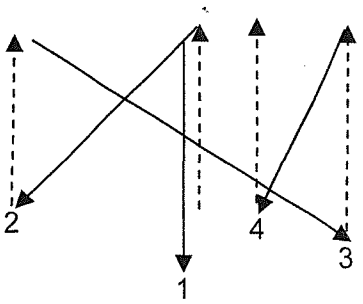
Bir ölçüde, dört tane dörtlük oranında nota bulunur. $\frac{4}{4}$ sayıları ile gösterilir.

Ölçü Vuruşları

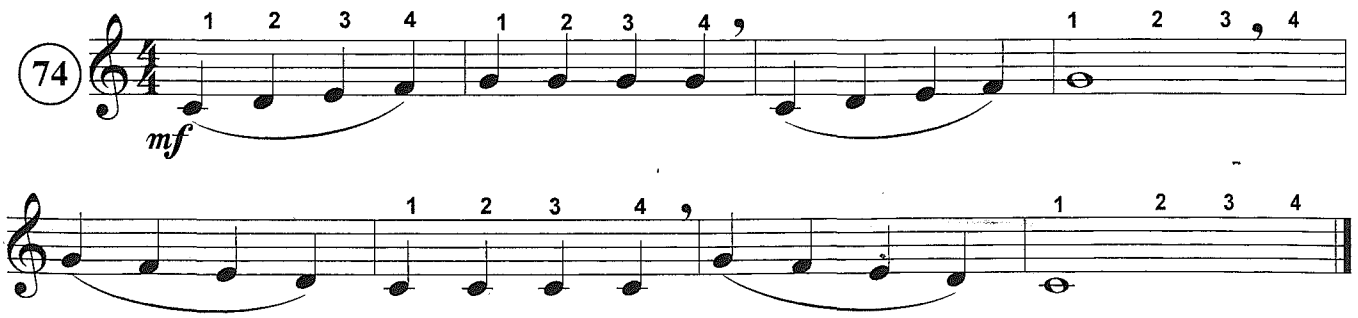
Dört Dörtlük Ölçü, Dört Vuruşlu dur; her vuruş İki Bölüte ayrılır.

Vuruşları ve Bölütleri belirtebilmek için el , şöyle vurulur:

1. Yere - Yukarı
2. Sola - Yukarı
3. Sağa - Yukarı
4. Ortaya - Yukarı

Dörtlük Nota ve Birlik Nota ile Vuruş Alıştırması

Çeşitli Nota Biçimleri ile Alıştırmalar

[𝅝 𝅗𝅥 ♩ ♪]

Moderato

Allegro

Moderato ♩= 116
77
p
mf
f
p
mf
p
Andante ♩= 104
78
mf
p
mf

Deyim Bağı ve Ekleme Bağı

Deyim Bağı

Adları ve sesleri değişik olan notaların altına (ya da üstüne) çizilen eğri çizgiye **Deyim Bağı** denir.
Deyim bağı, genellikle, notaların kuyrukları yönünde değil, başları yönünde çizilir.

Bağlı Okuyuş ve Bağlı Çalış

Solfej okunurken, deyim bağı içindeki notalar, aralarında boşluk bırakılmadan okunur.
Deyim bağı bitmeden soluk alınmaz.
Çalgı çalınırken, deyim bağı altındaki notalar birbirine ulanarak çalınır. Buna, bağlı çalış denir.
Deyim bağı ile bağlanmış notalar; piyano'da el kaldırılmadan;
yaylı çalgılar'da, yay değiştirilmeden; üflemeli çalgılarda, dil vurulmadan çalınır.

Ekleme Bağı

Adları ve sesleri aynı olan iki notanın altına (yada üstüne) çizilen eğri çizgiye **ekleme bağı** denir.
Ekleme bağı, genellikle, notaların kuyrukları yönünde değil, başları yönünde çizilir.
Ekleme bağı ile birbirine bağlanan iki notadan,
birinci notanın adı okunur; ikinci notanın adı okunmaz. İki notanın süresi birbirine eklenir.

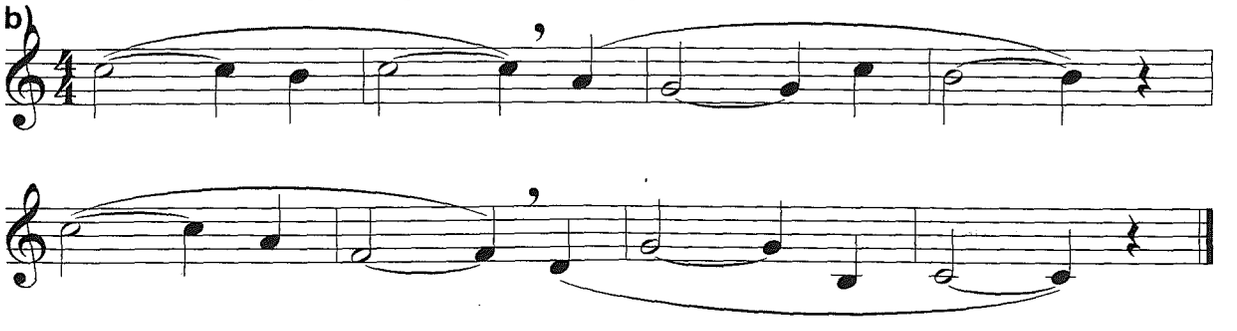
Örneğin

İkilik sol notasına, dörtlük sol notası (ekleme bağı ile) bağlanmış olsa;
ikisinin süresi birleştirilir ve sol sesi üç vuruş süresince uzatılarak okunur.

Örnekler

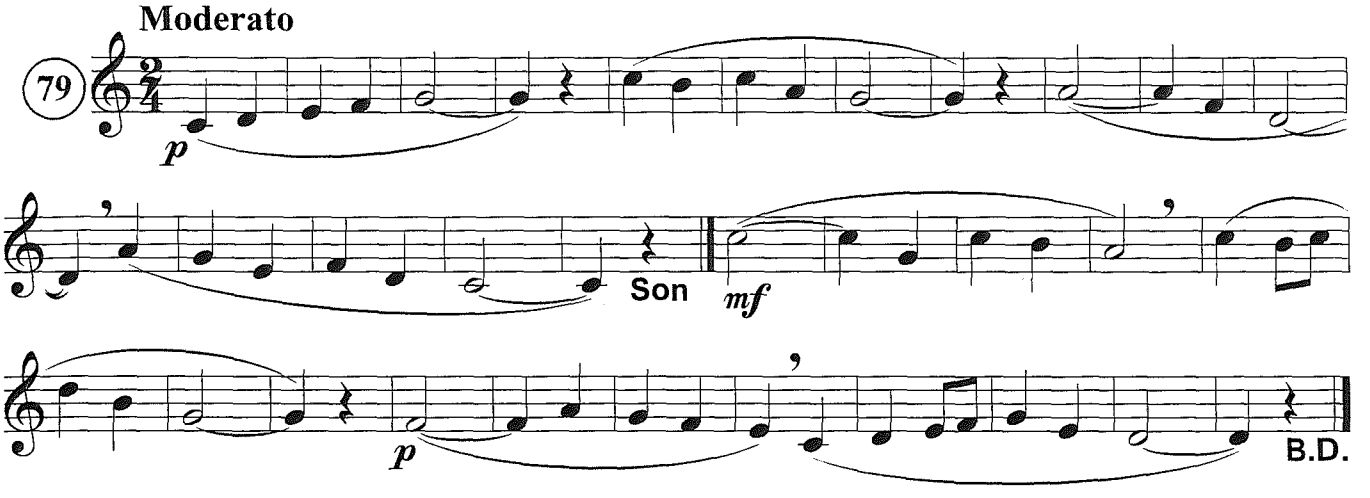

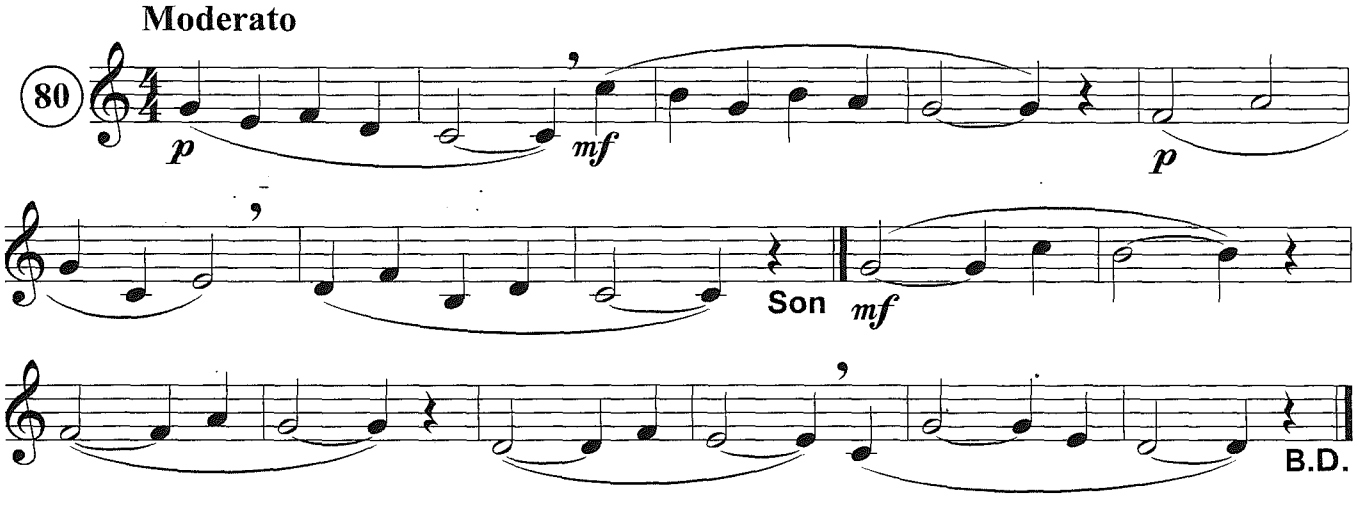
Deyim bağı ile ekleme bağı, birlikte de kullanılabilir.

Deyim Bağı ve Ekleme Bağı ile Alıştırmalar

İkilik notaya dörtlük nota eklenmesi

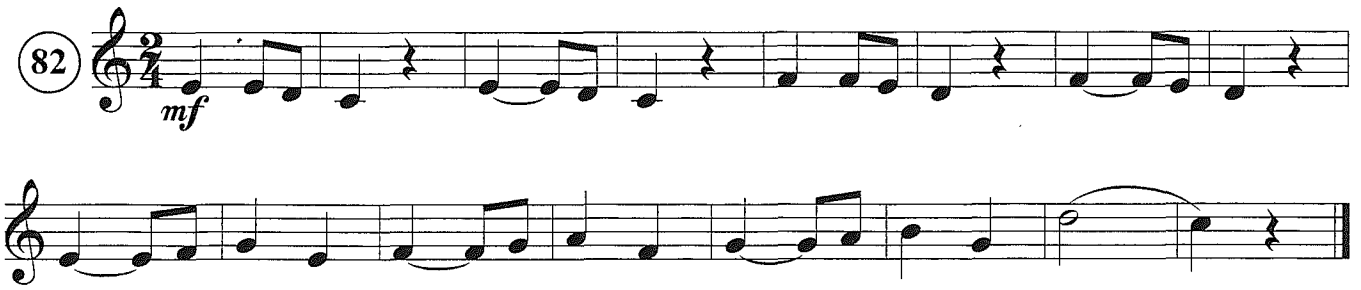
Dörtlük notaya dörtlük nota eklenmesi

Dörtlük notaya sekizlik nota eklenmesi

Andante

82

Moderato ♩= 116

83

İkilik notaya sekizlik nota eklenmesi

Moderato 𝅗𝅥= 108

84

Moderato ♩= 108
85
p
mf
Son
f
B.D.
Allegro ♩= 126
86
p
mf
Son
mf
f
B.D.
Andante ♩= 96
87
p
mf
p
mf

Ekleme Noktası

(Noktalı İkilik, Noktalı Dörtlük, Noktalı Sekizlik)

Açıklama ve Alıştırmalar

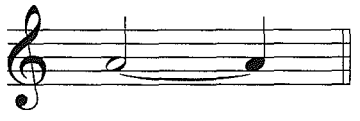
Ekleme Noktası

Bir nota biçiminin sağına konulan noktaya, **ekleme noktası** denir.

Ekleme noktası, hangi nota biçiminin sağına konulursa, o notaya kendisinin yarısı oranında nota eklenir.

Ekleme noktası, ekleme bağı yerine kullanılır; nota yazmada ve okumada kolaylık sağlar.

Ekleme bağı ile şöyle yazılan notalar

Ekleme noktası ile böyle yazılır

Noktalı İkilik

Sağına ekleme noktası konulan ikilik notaya **noktalı ikilik** denir.

Noktalı ikilik

Sağına ekleme noktası konulan ikilik nota, dörtlük nota eklenmiş kadar uzatılır.

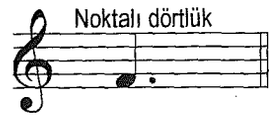
Noktalı İkilik ile Alıştırmalar

Noktalı Dörtlük

Sağına ekleme noktası konulan dörtlük notaya **noktalı dörtlük** denir.

a) Sağına ekleme noktası konulan dörtlük nota, sekizlik nota eklenmiş kadar uzatılır.

b) Dörtlük nota bir vuruşta okunuyorsa, noktalı dörtlük, birbuçuk vuruşta okunur.
İki vuruşluk süre, genellikle, noktalı dörtlük yanında sekizlik nota kullanılarak tamamlanır.

Noktalı Dörtlük İle Alıştırmalar

Okuma Parçaları

Okuma Parçaları

Allegro ♩= 126

92

Andante ♩= 100

93

Not: Fa Açkısı 19 okunabilir.

Üç Dörtlük Ölçü

Üç Dörtlük Ölçü

Üç dörtlük ölçü, üç birimli, ikişerli bir ölçüdür. Nota birimi, dörtlüktür. İki bölüte ayrılır.

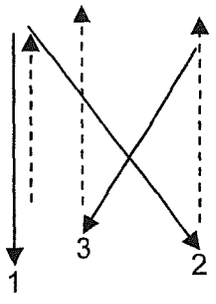
Bir ölçüde, üç tane dörtlük oranında nota bulunur. $\frac{3}{4}$ sayıları ile gösterilir.

Ölçü Vuruşları

Üç dörtlük ölçü, üç vuruşludur; her vuruş iki bölüte ayrılır.

Vuruşları ve bölütleri belirtebilmek için el şöyle vurulur.

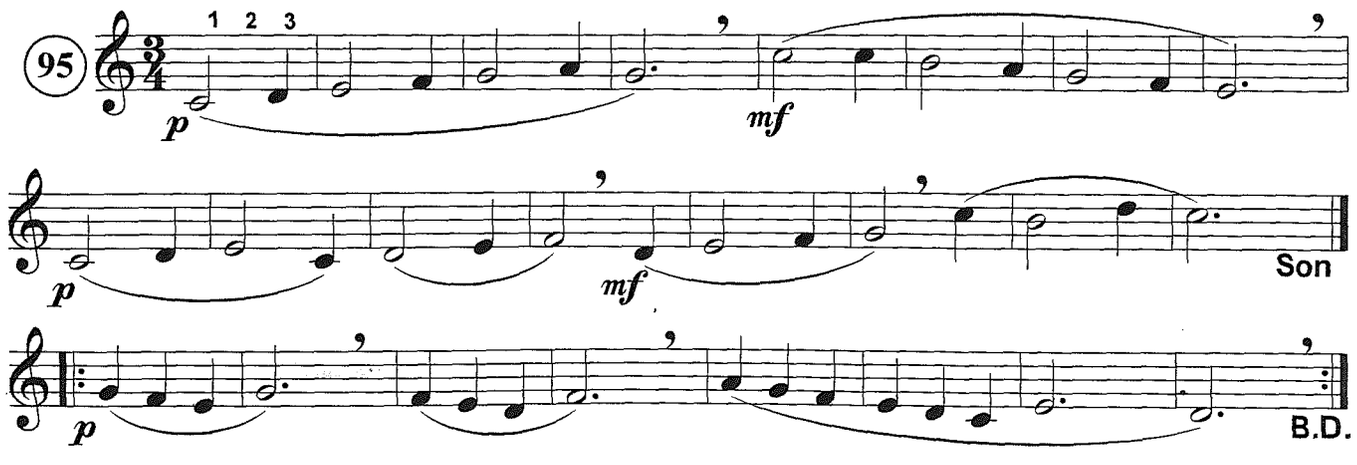
1. Yere - Yukarı
2. Sağa - Yukarı
3. Ortaya - Yukarı

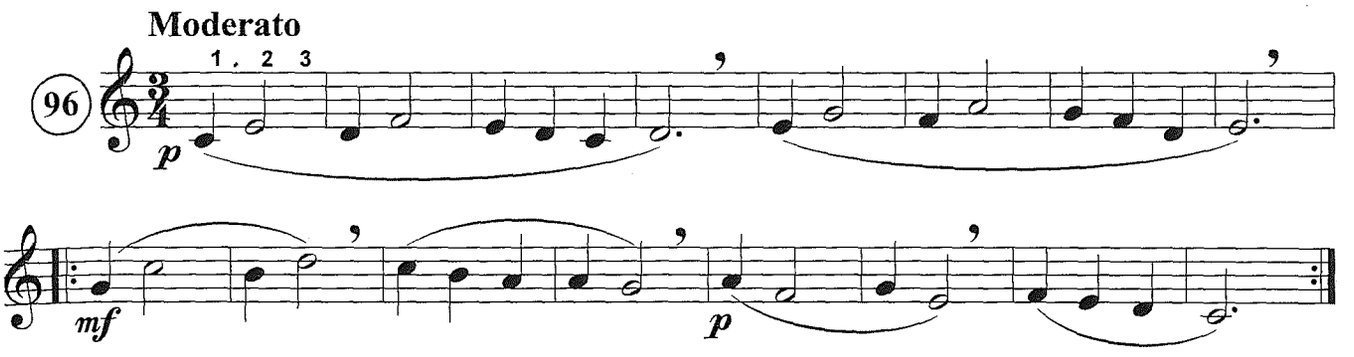
İkili Nota ve Noktalı İkilik İle Alıştırmalar

İkilik ve Dörtlük nota ile Alıştırmalar

Dörtlük ve İkilik Nota ile Alıştırmalar

Değişik Tartım Kalıpları ile Alıştırmalar

Üç Dörtlük Ölçü içinde
Değişik Vuruşlarda Sekizlik Nota Kümeleri ile
Alıştırmalar

Üç Dörtlük Ölçü İçinde
Noktalı Dörtlük ile Alıştırmalar

Noktalı Dörtlük, Birinci Vuruşta

Noktalı Dörtlük, İkinci Vuruşta

Noktalı Dörtlük, Birinci ve İkinci Vuruşta Değişimli

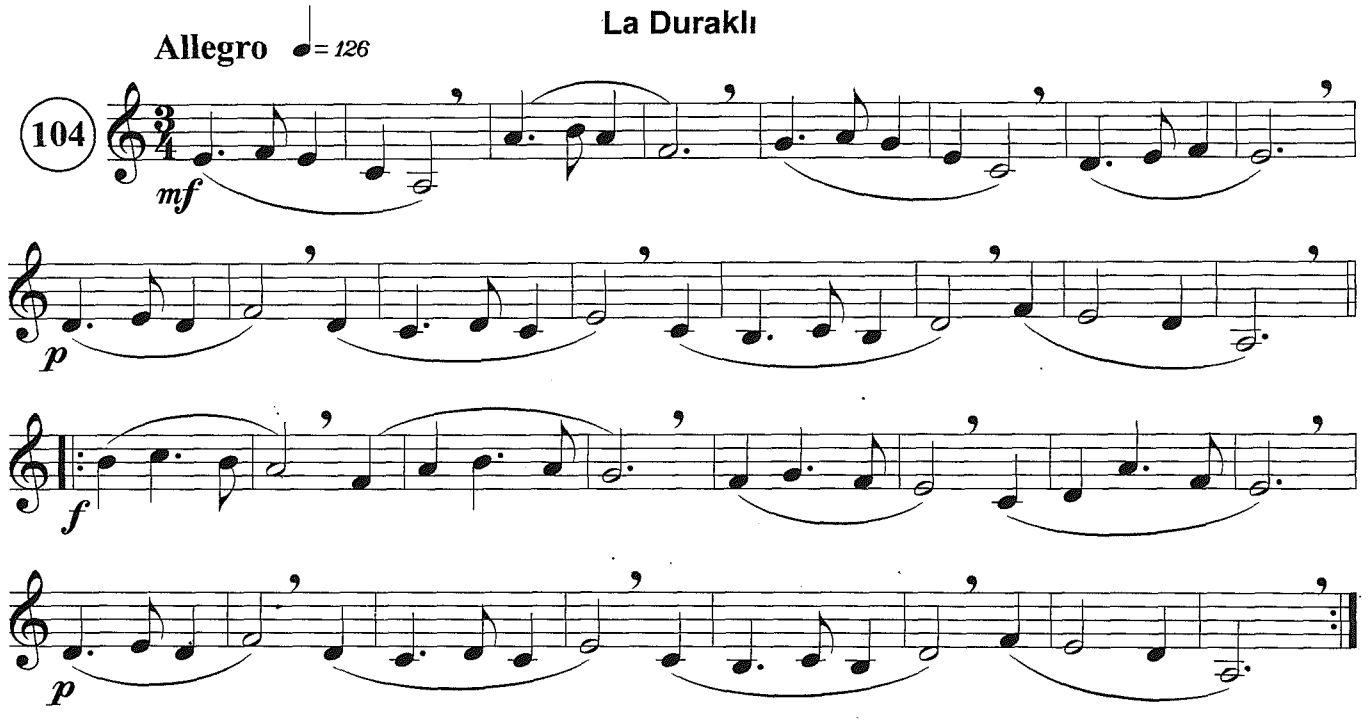

Okuma Parçaları

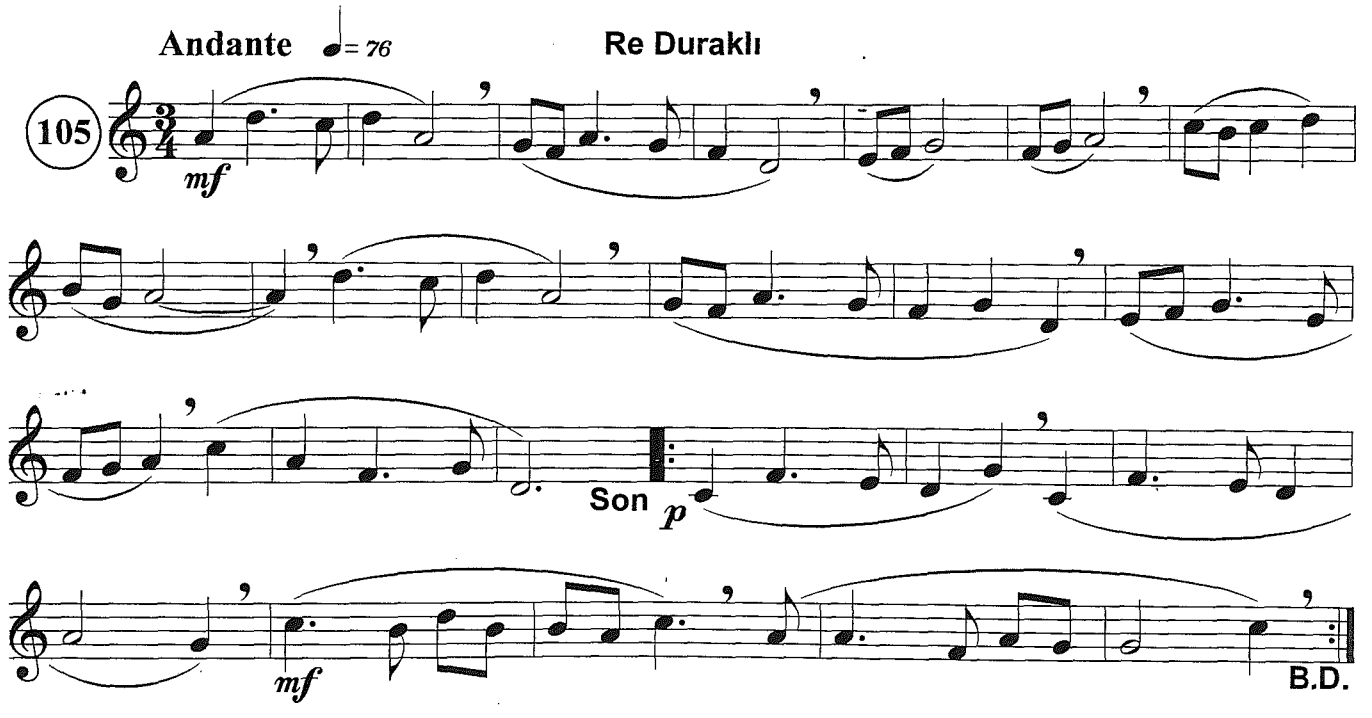
Do Duraklı

La Duraklı

Re Duraklı

Mi Duraklı

Fa Duraklı

Onaltılık Nota

Açıklama ve Alıştırmalar

Onaltılık Nota

Yuvarlak, içi dolu, 2 çengelli nota biçimine **onaltılık nota** denir.

Nota Kümeleri

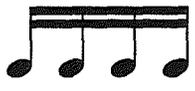
Birim nota içinde bulunan onaltılık notalarla üç türlü küme oluşturulur.
Küme içindeki sekizlik notaların kuyrukları bir çizgi ile, onaltılık notaların kuyrukları iki çizgi ile birleştirilir.

1 sekizlik + 2 onaltılık küme: dörtlük nota süresi içinde okunur.

2 onaltılık + 1 sekizlik küme: dörtlük nota süresi içinde okunur.

4 onaltılık küme: dörtlük nota süresi içinde okunur.

1 sekizlik + 2 onaltılık küme ile alıştırmalar.

Uyarı: Her vuruş iki eşit bölüte ayrılmalıdır.
Sekizlik 1 nota, birinci bölütte;
onaltılık 2 nota, ikinci bölütte okunmalıdır.

2 Onaltılık, 1 Sekizlik Küme ile Alıştırmalar

Örnek

Uyarı: Her vuruş, İki eşit bölüte ayrılmalıdır:
2 Onaltılık nota birinci bölüt'te,
1 Sekizlik nota ikinci bölüt'te okunmalıdır.

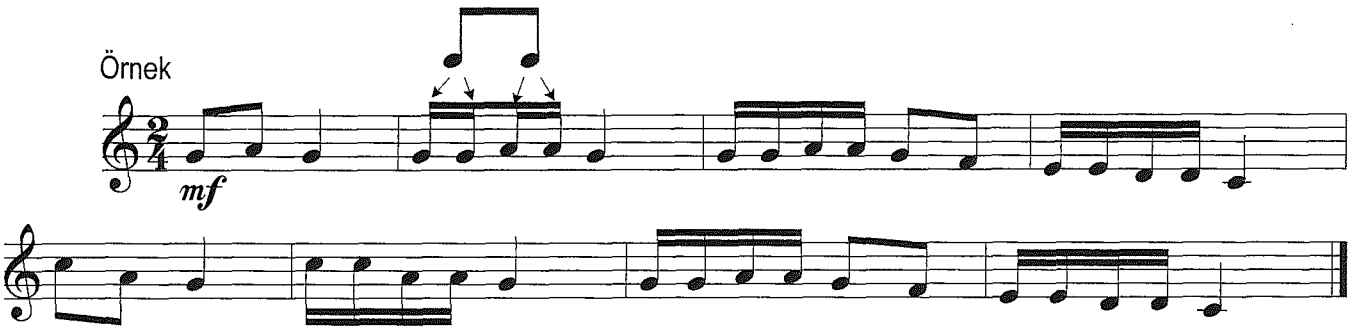
Çeşitli Kümeler ile Alıştırmalar

4 Onaltılık Küme ile Alıştırmalar

Örnek

Uyarı: Her vuruş, iki eşit bölüte ayrılmalıdır:
2 Onaltılık nota, birinci bölüt'te
1 Sekizlik nota, ikinci bölüt'te okunmalıdır.

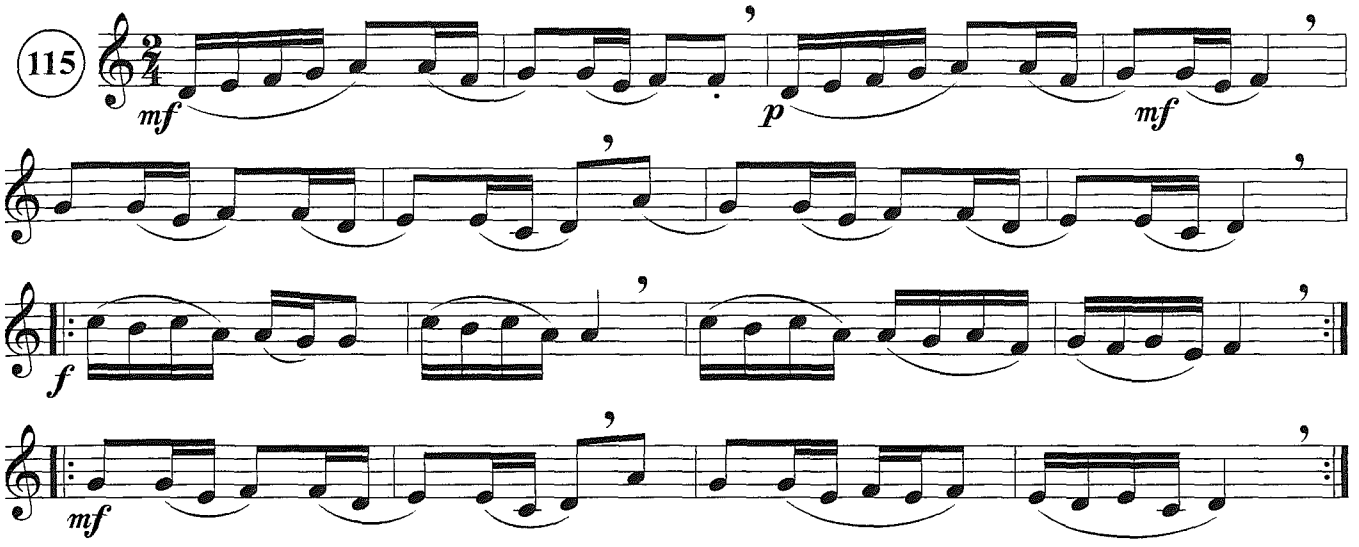
Göz Koşması ve Dil Çabukluğu için Alıştırma

Çeşitli Kümeler ile + + Okuma Parçaları

Andante ♩= 76

115

Adagio ♩= 66

116

Moderato ♩= 112

117

Noktalı Sekizlik

Sağına ekleme noktası konulan sekizlik notaya, **noktalı sekizlik** denir.

a) Sağına ekleme noktası konulan sekizlik nota, onaltılık nota eklenmiş kadar uzatılır.

b) İkişerli ölçülerde, nota birimi dörtlük ise noktalı sekizlik nota, bir vuruşun dörtte üçünü kapsar. Bu durumda, bir vuruşluk birim onaltılık nota ile tamamlanır.

c) Çoğunlukla, noktalı sekizlik ve 1 onaltılık nota kümesi, birlikte kullanılır. Bu durumda, noktalı sekizlik ile onaltılık notaların kuyrukları, sekizlik çizgisi ile birleştirilir. Ayrıca, onaltılık nota için, küçük bir çizgi daha çizilir. Buna, onaltılık çizgisi denir.

ç) Okuma sırasında, noktalı sekizlik notayı, vuruşun dörtte üçünde; onaltılık notayı, vuruşun dörtte birinde; okumaya özen gösterilmelidir. Onaltılık nota, ikinci bölüt'ün ikinci yarısında okunur.

Noktalı Sekizlik ve Onaltılık Küme ile Alıştırmalar

Okuma Parçaları

İki Noktalı Dörtlük

Sağına iki tane ekleme noktası konulan dörtlük notaya, **iki noktalı dörtlük** denir.

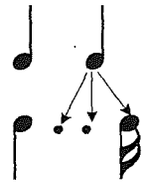
a) Birinci nokta, dörtlük notaya sekizlik eklenmiş kadar;
ikinci nokta, (Dörtlük ve Sekizlik notalara)
onaltılık eklenmiş kadar, sesin uzatılacağını gösterir.

b) İki noktalı dörtlük,
genellikle, bir tane onaltılık nota ile birlikte kullanılır.

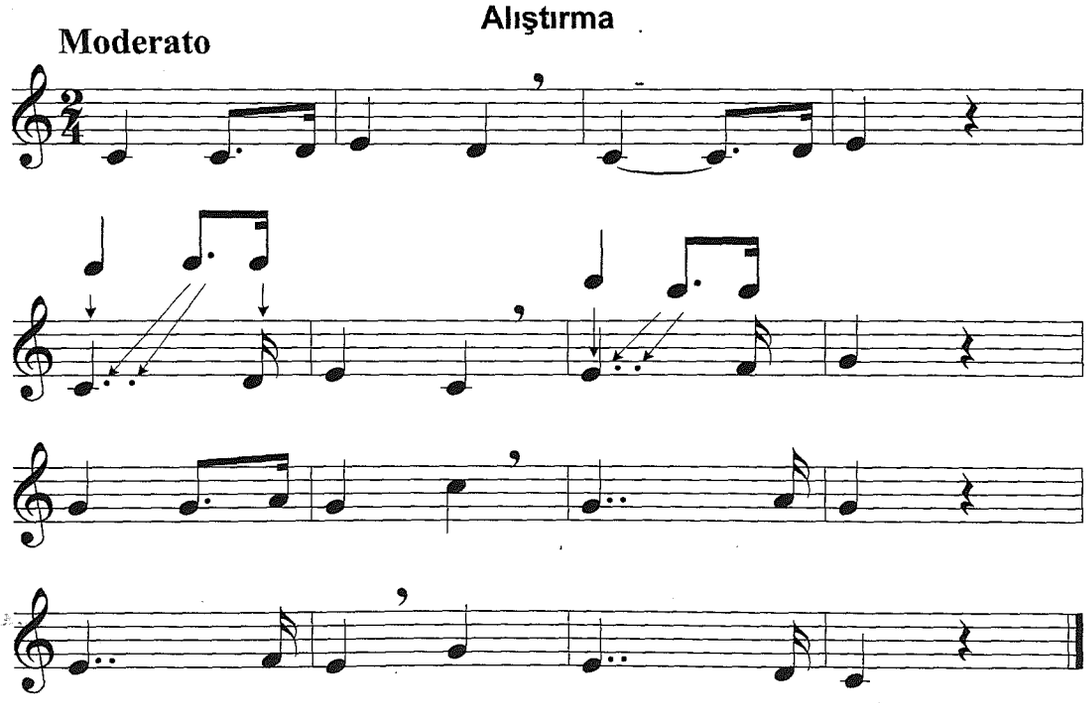
c) Böylelikle,
İki noktalı dörtlük ve bir onaltılık notadan oluşan küme,
iki tane dörtlük nota'ya eşit duruma gelmiş olur.
Ve iki tane dörtlük notanın okunduğu süre içinde okunur.

Uyarı:
İki noktalı dörtlükten sonra gelen onaltılık notayı

Bir noktalı dörtlükten sonra gelen sekizlik nota gibi okumayınız.
Onaltılık nota,
ikinci vuruşun sonunda bulunan dörtte bir süre içinde okunmalıdır.

Alıştırma

İki Noktalı Dörtlük ve Onaltılık Nota Küme

Alıştırmalar

Sekizlik susku

Sekizlik nota oranında susulacağını gösteren belirtece, **Sekizlik Susku** denir.
Sekizlik susku, dörtlük suskunun yarısı oranındadır.
İki dörtlük ölçüde, sekizlik susku, yarım vuruş susulacağını gösterir.
Bir vuruşun hangi bölütünde sekizlik susku varsa, o bölütte susulur.

Alıştırmalar

Sekizlik Susku İkinci Bölütte

a)

Sekizlik Susku Birinci Bölütte

b)

Sekizlik Susku Birinci ve İkinci Bölütte

c)

ç)

Okuma Parçaları

Moderato ♩= 108
127
p
mf
f
mf
p
mf
Andante ♩= 92
128
p
mf
f
mf
p
mf
f
mf
p

Üçerli Birim ve Altı Sekizlik Ölçü Öğretimi

Üçerli Birim

Üç bölütten oluşan nota birimine **üçerli birim** denir.(*) Noktalı dörtlük birimi, üçerli birim dir. [♩.]

(*) : İkişerli birim için bkz. s. 29

Üçerli Ölçü

Üçerli birimlerden oluşan ölçüye, üçerli ölçü denir.

Altı Sekizlik Ölçü

Altı sekizlik ölçü, iki birimli, üçerli bir ölçüdür.

Nota birimi, noktalı dörtlüktür. Bir ölçüde iki tane birim nota vardır. Her birim üç bölüt'e ayrılır.

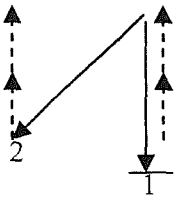
Bir ölçü içinde, 6 tane sekizlik oranında nota bulunur. Altı sekizlik ölçü, $\frac{6}{8}$ sayıları ile gösterilir.

Ölçü Vuruşları

Altı sekizlik ölçü, iki birimli olduğu için, iki vuruşludur. Her vuruş, üç bölüte ayrılır.

Vuruşları ve bölütleri belirtebilmek için el şöyle vurulur.

1. Yere - Yukarı - Yukarı
2. Sola - Yukarı - Yukarı

Her bölütte bir tane sekizlik nota okunur;

Dörtlük nota iki bölüt süresinde, noktalı dörtlük nota üç bölüt süresinde okunur.

Alıştırmalar

(Üç bölütte, sekizlik - dörtlük - noktalı dörtlük)

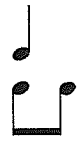

Not: Fa Açkısı 3, 6, 9,12, 15, 18 ve 21 numaralı parçalar okunabilir. s. 70 - 76

Üçleme

İkişerli Birim

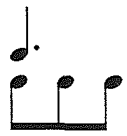
İki bölüte ayrılan nota birimine, **ikişerli birim** denir.

Dörtlük nota birimi, ikişerli birimdir.

Üçerli Birim

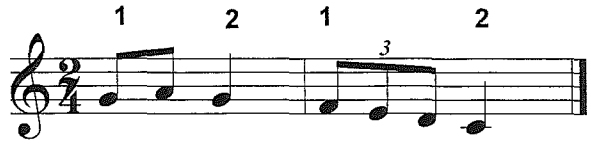
Üç bölüte ayrılan nota birimine, **üçerli birim** denir.

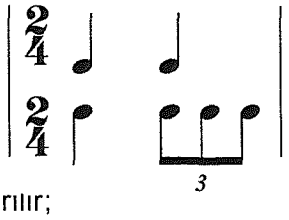
Noktalı dörtlük nota birimi, üçerli birimdir.

Üçleme

a) İkişerli nota biriminin, geçici olarak üçerli olmasına, **üçleme** denir.

b) Dörtlük nota birimi içinde üçleme, üç tane sekizlik notadan oluşur.
Nota biriminin süresi değişmeyeceği için,
2 sekizlik notanın süresi içine,
3 tane sekizlik nota sığdırılarak okunur.

c) Üçlemeyi oluşturan üç notanın kuyrukları, sekizlik çizgisi ile birleştirilir; Üçlemenin altına ya da üstüne 3 sayısı yazılır.

ç) Üçleme okunurken, el vuruşu iki bölüte ayrılmaz; ya bölütsüz vurulur ya da üç bölüte ayrılarak vurulur.

Uyarı:
Üçleme notalarından hiçbiri, ötekinden kısa ya da uzun okunmaz; üç nota, birbirine eşit sürelerde okunur.

Örnek

Alıştırma

Andante

132

Okuma Parçaları

Önel: (Auftakt)

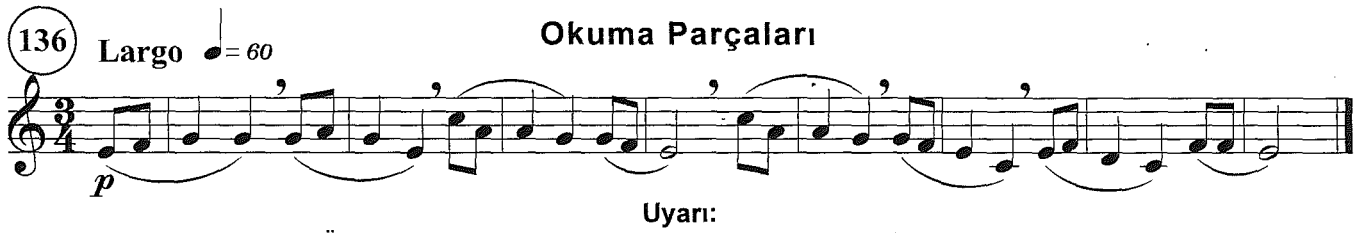
a) Hazırlayış ve giriş öğelerinden oluşan bir bütünün, hazırlayış bölümüne **önel** adı verilir.

b) Önelin bulunduğu ilk ölçü, eksik bırakılır; susku ile tamamlanmaz.
Bu nedenle, önelin bulunduğu ölçüye **eksik ölçü** de denilir.

c) Önel, ölçünün kaçıncı biriminden başlıyorsa, el vuruşu da o birimden başlatılır.

ç) Önel vurgu almaz; vurgusuz okunur.
Önelden sonra gelen giriş bölümü vurguyu üzerine çeker, vurgulu okunur.

d) Önel, parça içinde de sürdürülmüş olabilir; her müzik cümlesi önel ile başlayabilir.

Uyarı:
Önel seslerinde ya da önel seslerinden sonra **soluk alınmaz**;
Önel ile başlayan müzik örgeninin bitim yerinde soluk alınır.

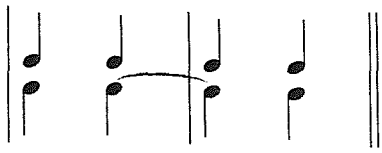

Moderato ♩= 116
138
f
Son
mf
3
3
B.D.
Andante ♩. = 72
139
mf
p
mf
Moderato ♩= 116
140
mf
3
3
f
Son
3
mf
f
B.D.

Aksatım (=Senkop - Syncope)

Aksatım

Nota birimlerinin süreleri ile seslerin süreleri arasındaki birliğin, dengeyi bozacak biçimde aksatılmasına, **aksatım** denir.

a)

b)

Aksatım, ekleme bağı ile yazıldığı gibi bağsız da yazılabilir.

c)

Bölüt süreleri ile Sesler arasında da Aksatım olabilir.

a)

Aksatımlı ses, vurgulu okunur.

b) **Moderato**

Birinci ve İkinci Vuruşlar Arasında Aksatım

a) Andante

142

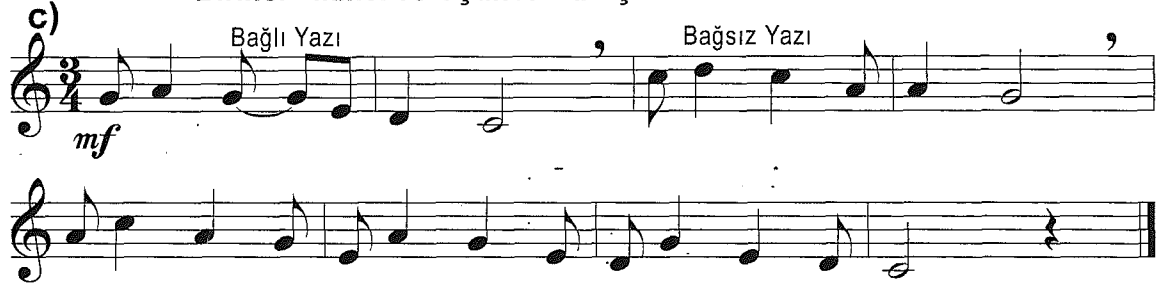
Birinci ve Üçüncü Vuruşlar Arasında Aksatım

b)

Birinci - İkinci ve Üçüncü Vuruşlar Arasında Aksatımlar

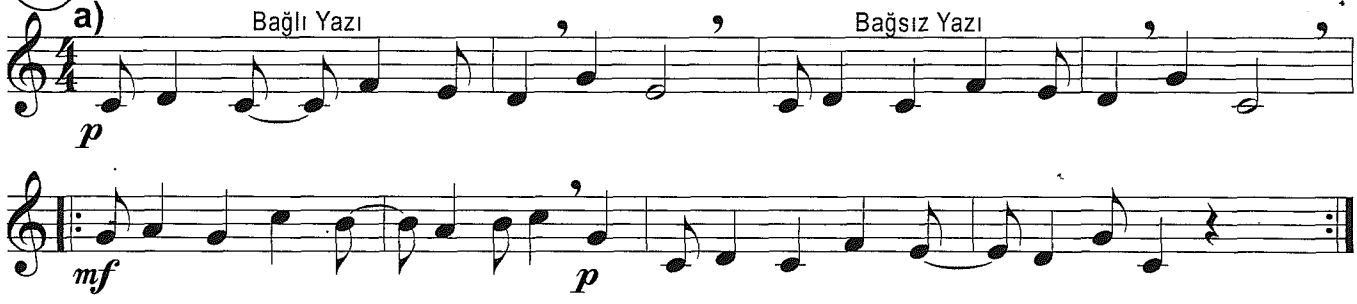
c)

143

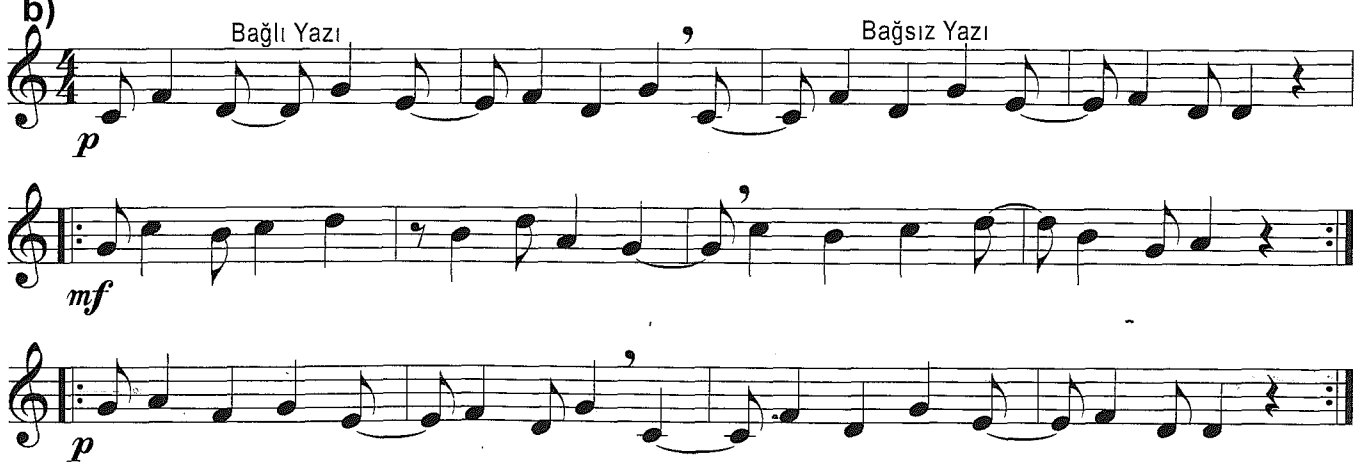
Dört Vuruşluk bir Ölçüde Aksatım

a)

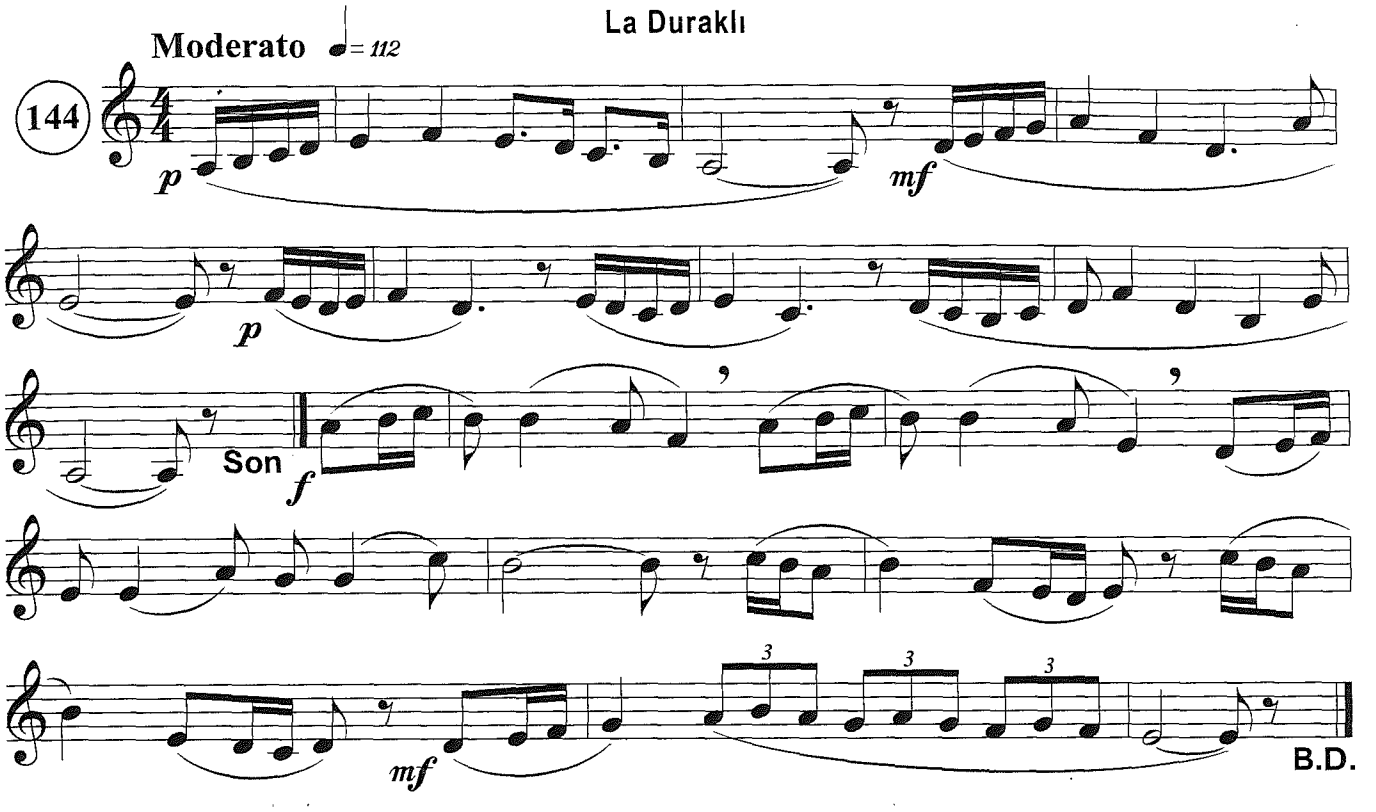
Dört Vuruştan Uzun Süren Aksatımlar

b)

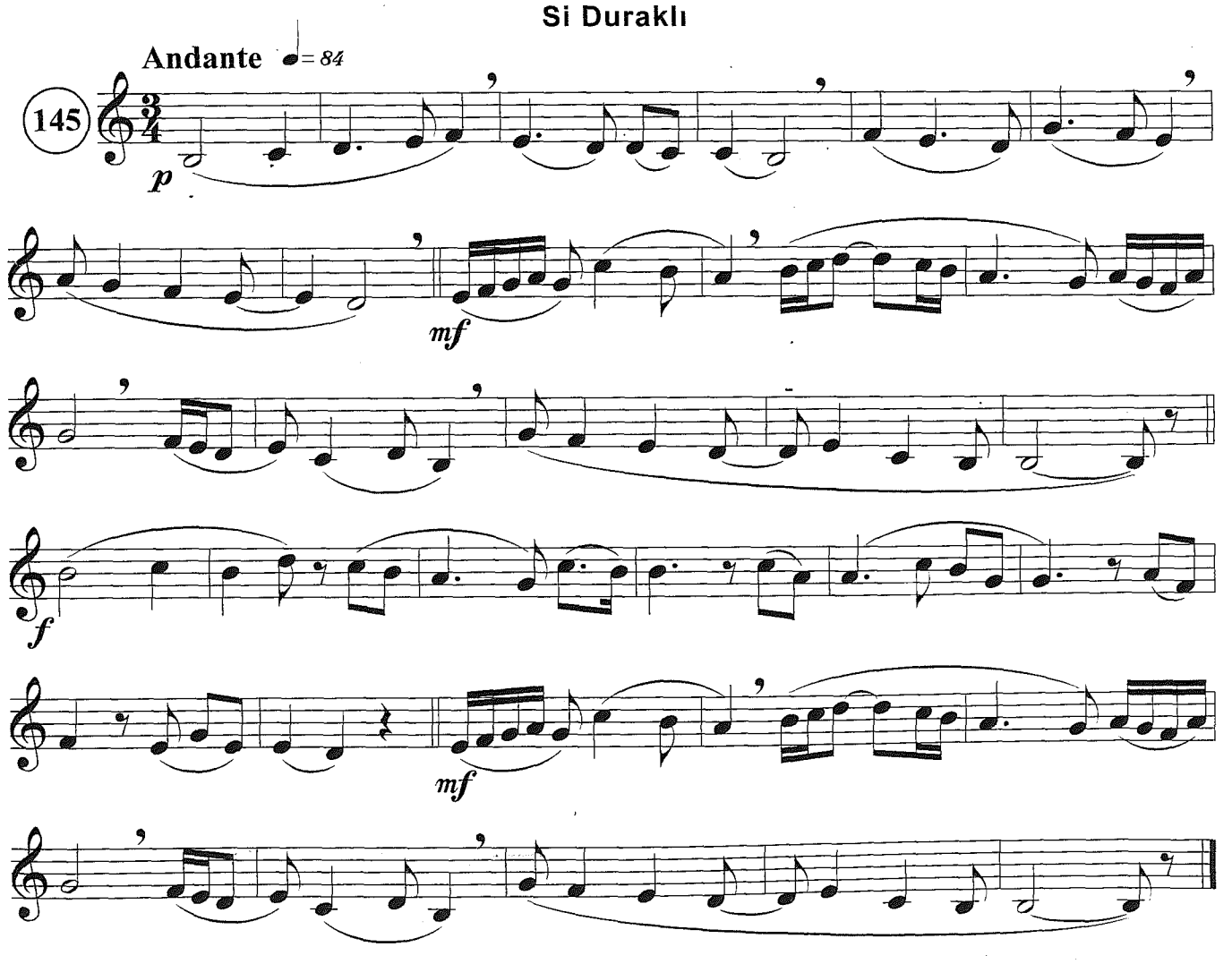

Okuma Parçaları

La Duraklı

Si Duraklı

Do Duraklı

Moderato ♩= 112

146

Re Duraklı

Allegro ♩= 108

147

Mi Duraklı

Not: Fa açkısı, 22 numaralı parça ile açkı değiştirimli bütün parçalar okunabilir.

Üçüncü Bölüm

Açkıların Öğretimi

Sol Açkısı - Fa Açkısı ve Fa Açkısının Öğretimi

Açkı

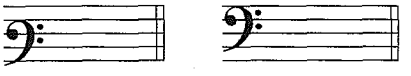
Seslerin adlarını, notalara vermek için kullanılan belirtece **açkı** denir. (Açkı = Anahtar) Açkı, notaları adlandırmaya yarar; dizeğin hangi çizgisine konulursa, o çizgiye kendi adını verir. Dizek üzerine konulan öteki notalar, açkıya göre adlandırılırlar.

Üç Türlü Açkı vardır: Sol Açkısı, Fa Açkısı, Do Açkısı.

Sol Açkısı
Dizeğin 2. Çizgisine konulur.

Fa Açkısı
Dizeğin 3. ve 4. çizgilerine konulur.

Do Açkısı
Dizeğin 1. - 2. - 3. ve 4. çizgilerine konulur.

Bu kitapta,
2. çizgiye konulan Sol Açkısı ile
4. çizgiye konulan Fa Açkısı kullanılmaktadır.

Sol Açkısı

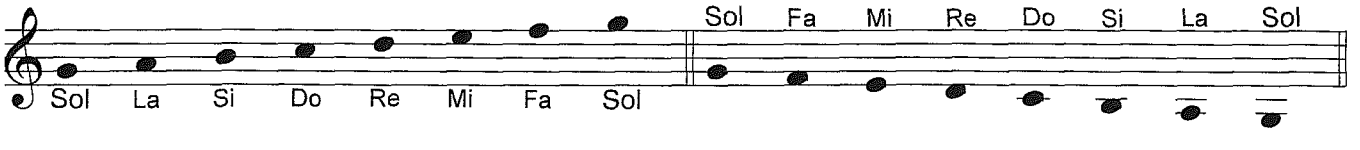
Sol açkısı, dizeğin ikinci çizgisine konulunca, bu çizginin adı **sol çizgisi** olur.
Sol çizgisine konulan nota, **sol** adını alır.

Sol Çizgisi ve Sol adını alan nota

Dizeğin öteki çizgilerine ve boşluklarına konulan notalar da, buna göre adlandırılırlar.

Sol açkısına göre dizek üzerinde adlandırılan notalar :

Sol açkısı, ince sesleri göstermek için kullanılır.
Çocuk sesleri ve kadın sesleri, ince seslerdir; flüt sesi, keman sesi, ince seslerdir.
Bunların seslerini göstermek için sol açkısı kullanılır.

Fa Açkısı

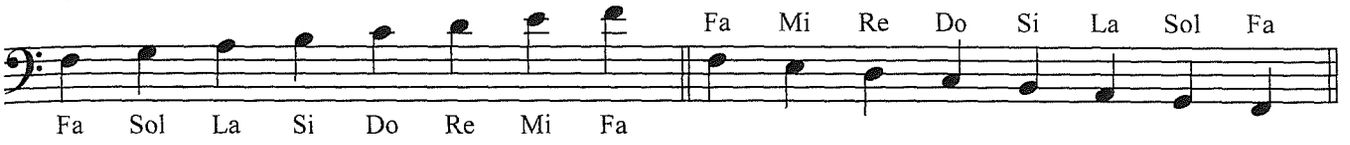
Fa Açkısı, dizeğin 4. çizgisine konulunca, bu çizginin adı **Fa** çizgisi olur.
Fa çizgisine konulan nota, **Fa** adını alır.

Fa çizgisi ve **Fa** adını alan nota

Dizeğin öteki çizgilerine ve boşluklarına konulan notalar da, buna göre adlandırılırlar.

FA açkısına göre dizek üzerinde adlandırılan notalar :

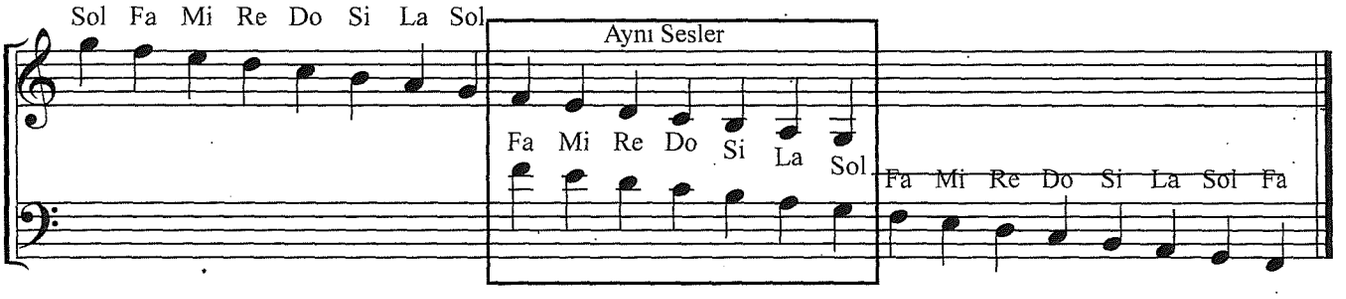

Fa Açkısı, kalın sesleri göstermek için kullanılır.
Bazı erkek sesleri ve kontrabas sesleri, kalın seslerdir.
Bunların seslerini göstermek için **Fa Açkısı** kullanılır.

Piyano

Piyano üzerinde hem ince sesler, hem de kalın sesler bulunur.
Bu nedenle, piyanonun seslerini göstermek için Sol ve Fa Açkıları, birlikte kullanılır.

Sol ve Fa açkıları ile yazılan seslerin incelik - kalınlık göstergesi

Solfej Okumada Açkılar ve Seslerin Duyuluşu

Sol açkısı ile yazılan notalar:

a)Kız ve erkek çocuklar ile kadınlar tarafından okunuryorsa, yazıldığı gibi duyulur.

b)Yetişkin erkek çocuklar ve erkekler tarafından okunursa, bir sekizli Kalından duyulur.

Fa Açkısı ile yazılan notalar:

a) Yetişkin erkek çocuklar ve erkekler tarafından okunursa, yazıldığı gibi duyulur.

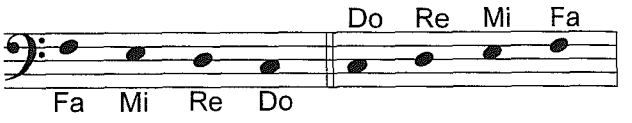
b) Kız ve erkek çocuklar ile kadınlar tarafından okunursa, bir sekizli İnceden duyulur.

Fa Açkısı ile Alıştırmalar

Fa Açkısına göre, Dizek Üzerinde, Nota Adlarının Öğretimi

Dört Nota Öğretimi

Beş Nota Öğretimi

Altı Nota Öğretimi

Andante ♩= 100
8
mf
mf
Moderato ♩. = 116
9
mf
p
mf
Yedi Nota ve Sekiz Nota Öğretimi
Si
Do
Moderato ♩= 120
10
mf
Si
Do
Si
Do
Do
Si
f
mf
Moderato ♩= 108
11
mf

Adagio ♩. = 72

12

Dokuz Nota ve On Nota Öğretimi

Allegro ♩ = 132

13

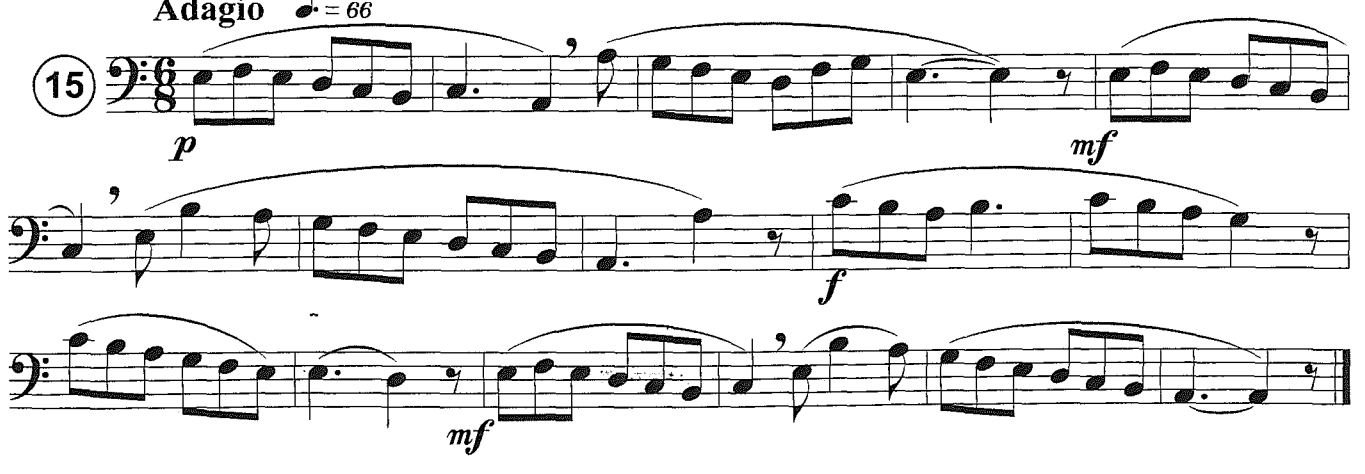
Moderato ♩ = 116

14

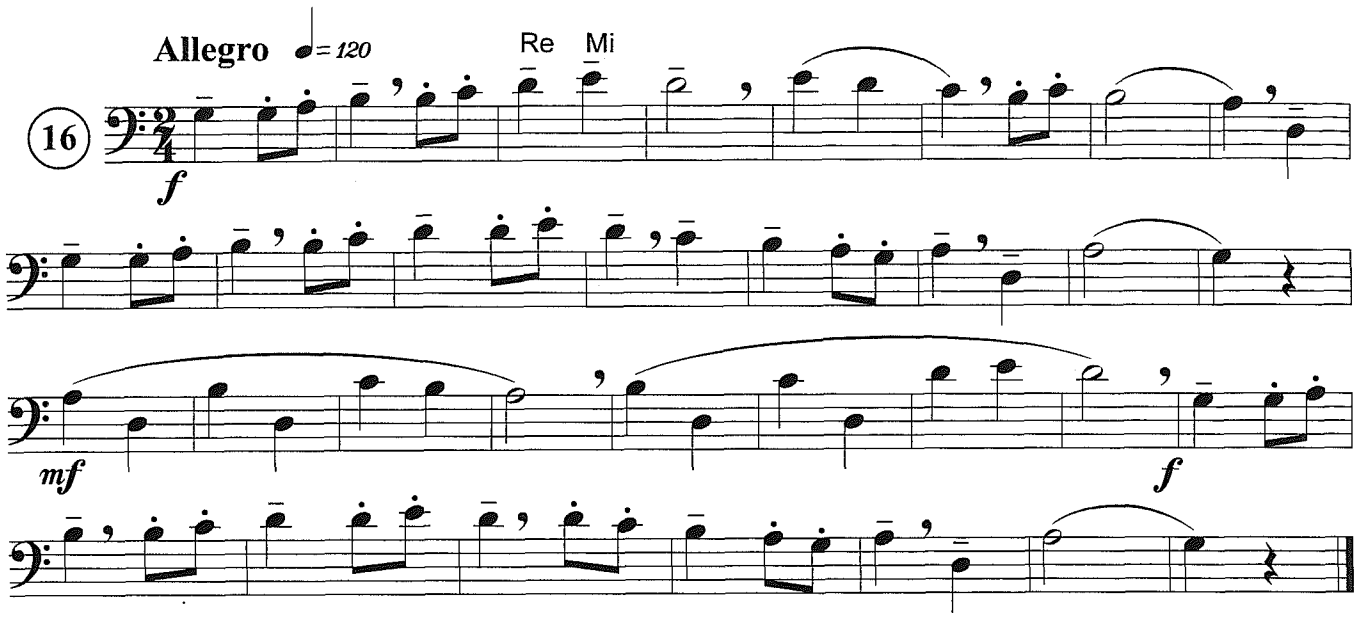
Adagio ♩. = 66

15

Onbir Nota ve Oniki Nota Öğretimi

Fa Açkısı
ile
Okuma Parçaları

Largo ♩. = 50
21
mf
p
f
mf
p
mf
p
mf
p
Allegro ♩ = 144 (𝅗𝅥 = 72)
22
mf
f
mf
f
mf
p
f

Sol Açkısı ve Fa Açkısı ile
Açkı Değiştirimli Okuma Parçaları

Andante ♩= 100
5
p
mf
p
f
p
Andante ♩= 76
6
mf
Andante ♩= 76
7
mf
p
f
p
mf
p

Adagio
♩= 66
8
mf
p
mf
p
Andante
♩= 92
9
p
mf
f
mf
p
mf
p

Moderato ♩= 108
10

Dördüncü Bölüm

Aralık Öğretimi

Açıklamalar ve Alıştırmalar

Aralık

İki ses arasındaki incelik - kalınlık ayrımına **aralık** denir.
Aralıklar iki türlü olur; Çıkıcı Aralık
İnici Aralık

Çıkıcı Aralık

Birinci ses kalın,ikinci ses ince ise o aralığa,
çıkıcı aralık denir.

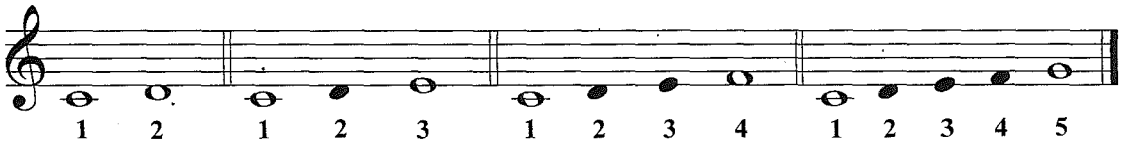
İnici Aralık

Birinci ses ince, ikinci ses kalın ise o aralığa,
inici aralık denir.

Aralıkların Adlandırılması

Aralıklar, sayıma göre adlandırılırlar.
Aralığı oluşturan ilk sesin, son sesin ve aradaki seslerin adları sayılır; kaç sayı bulunursa,
Aralık, o sayıya göre adlandırılır.

Örneğin

Do - Re (Do,Re) İkili aralığıdır.
Do - Mi (Do,Re,Mi) Üçlü aralığıdır.
Do - Fa (Do,Re,Mi,Fa) Dörtlü aralığıdır.
Do - Sol (Do,Re,Mi,Fa,Sol) Beşli aralığıdır.
Her aralık, bu örnekte görüldüğü gibi sayılarak adlandırılır.

Aralıkların Nitelendirilmesi

Her aralık, perdelere göre ölçülür ve nitelendirilir.
İki ses arasında bulunan perdeler ölçülür,
bu ölçüme göre, her aralık, aşağıdaki sözcüklerden biriyle nitelendirilir.

Büyük Eksik Tam
Küçük Artık

Aralık Ölçüleri

Ses aralıklarını ölçmek için kullanılan ölçme birimine, **perde** denir.

Yarım Perde, Tam Perde

Batı müziğinde kullanılan en küçük ses aralığına, **yarım perde** denir.
İki tane yarım perdeden oluşan ses aralığına, **tam perde** denir.

Not: Yarım perde ve tam perde açıklamaları için, 3. sayfaya bakınız.

Do Majör Dizisi
ve
Aralıklar

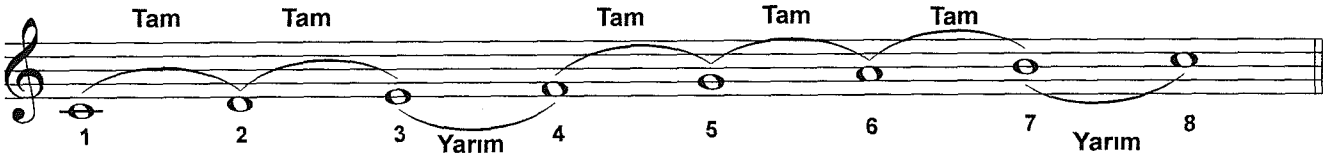
Majör Dizi

Herhangi bir çıkıcı dizinin sesleri arasında,

Tam - Tam - Yarım
Tam - Tam - Tam - Yarım;
perde bulunursa bu diziye, **majör dizi** denir.

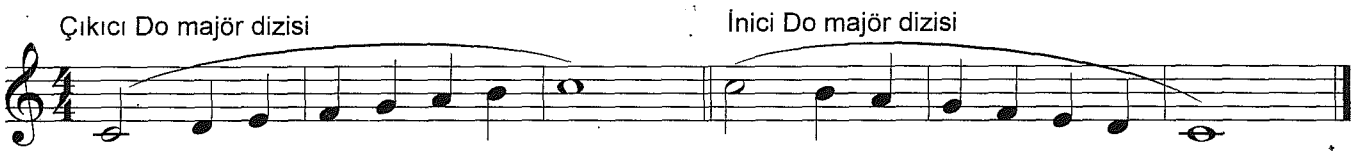
Başka bir deyişle:
Sesleri arasında *iki tam, bir yarım / üç tam, bir yarım perde* bulunan her diziye **majör dizi** denir.

Do Dizisinde Tam Perdeler ve Yarım Perdeler

Do Majör Dizisi

Do dizisinin ses aralıkları, majör dizi ölçülerine uygun olduğu için, do dizisine **do majör dizisi** denir.

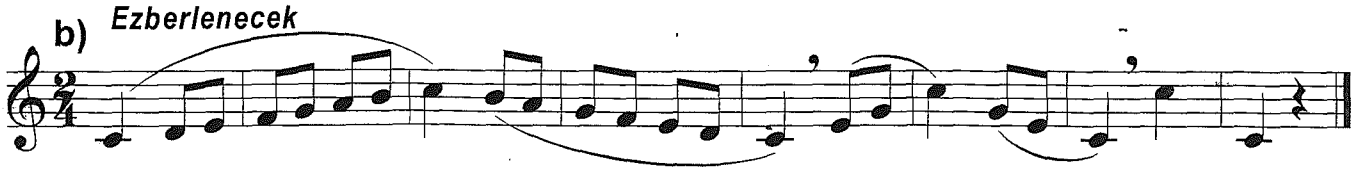

Her majör dizide,
*3. ile 4. sesler arası **yarım,** 7. ile 8. sesler arası **yarım,***
*öteki seslerin araları **tam** perdedir.*

Bu ölçülere uygun, başka seslerden başlayan dizilere de majör dizi denir: Sol majör, Fa majör gibi.

Do Majör Alıştırma

İkili Aralığı

Küçük İkili

Arasında yarım perde bulunan ikili aralığına, **küçük ikili** denir.

Do majör dizisinde küçük ikili aralıkları

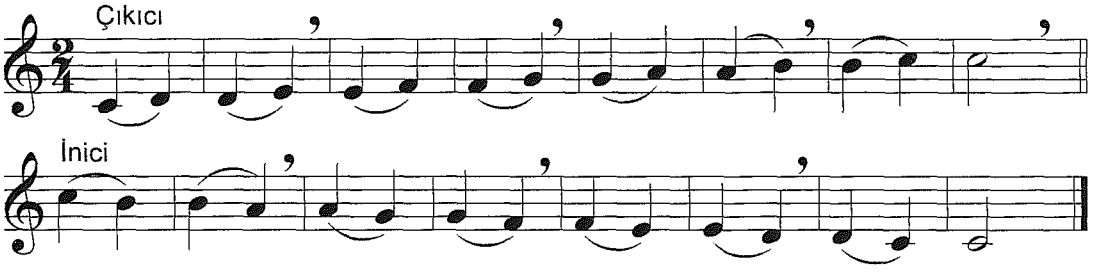
Büyük İkili

Arasında tam pere bulunan ikili aralığına, **büyük ikili** denir.

Do majör dizisinde büyük ikili aralıkları

İkili Aralığı Alıştırma

İkili Aralığı

Ezberlenecek

Üçlü Aralığı

Küçük Üçlü

Arasında birbuçuk perde bulunan üçlü aralığına, **küçük üçlü** denir.

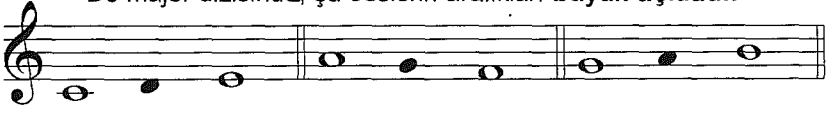
Do majör dizisinde, şu seslerin aralıkları **küçük üçlüdür.**

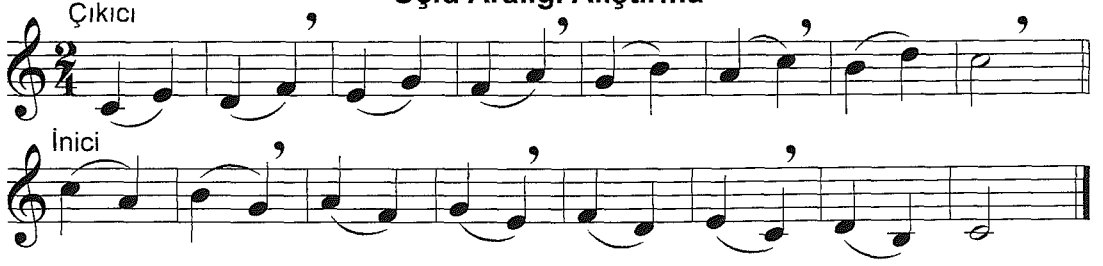
Büyük Üçlü

Arasında iki perde bulunan üçlü aralığına, **büyük üçlü** denir

Do majör dizisinde, şu seslerin aralıkları **büyük üçlüdür.**

Üçlü Aralığı Alıştırma

Üçlü Aralığı

Ezberlenecek

Dörtlü Aralığı

Tam Dörtlü
Arasında ikibuçuk perde bulunan dörtlü aralığına, **tam dörtlü** denir.

Tam Dörtlü Aralıkları

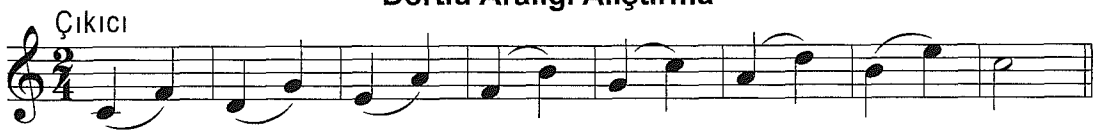
Artık Dörtlü
Arasında üç perde bulunan dörtlü aralığına, **artık dörtlü** denir.

Artık Dörtlü Aralığı

Dörtlü Aralığı Alıştırma

Çıkıcı

İnici

Ezbelenecek

Dörtlü Aralığı

Uyarı: Do majör dizisinde, çıkıcı **fa - si** aralığı ile inici **si - fa** aralığı, **artık dörtlüdür.** Ötekiler tam dörtlüdür.
Artık dörtlü aralığının solfejle okunması, tam dörtlü aralıklarına göre daha güçtür.
Bu nedenle, artık dörtlü aralığının doğru ve temiz seslerle okunmasına özen gösterilmelidir.

Beşli Aralığı

Tam Beşli
Arasında üçbuçuk perde bulunan beşli aralığına, **tam beşli** denir.

Tam Beşli Aralıkları

Eksik Beşli
Arasında üç perde bulunan beşli aralığına, **eksik beşli** denir.

Eksik beşli Aralığı

Beşli Aralığı Alıştırma

Çıkıcı - İnici

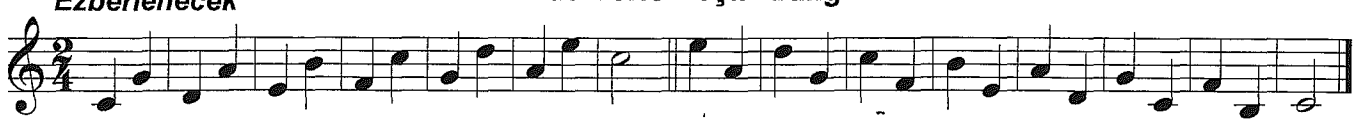

İnici - Çıkıcı

Ezberlenecek

Dörtlüklerle Beşli Aralığı

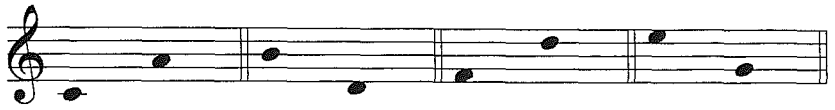
Uyarı: Do majör dizisinde çıkıcı **si - fa** aralığı ile inici **fa - si** aralığı, **eksik beşlidir.** Ötekiler tam beşlidir.
Eksik beşli aralığının solfejle okunması, tam beşli aralıklarına göre daha güçtür.
Bu nedenle, eksik beşli aralığının doğru ve temiz seslerle okunmasına özen gösterilmelidir.

Altılı Aralığı

Küçük Altılı
Arasında dört perde bulunan altılı aralığına, **küçük altılı** denir.

Büyük Altılı
Arasında dörtbuçuk perde bulunan altılı aralığına, **büyük altılı** denir.

Altılı Aralığı Alıştırma

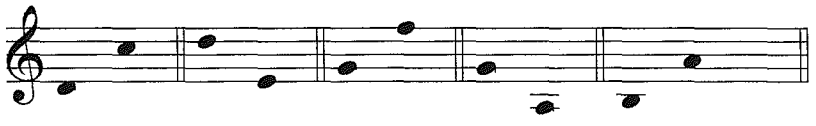

Ezbelenecek **Altılı Aralığı**

Yedili Aralığı

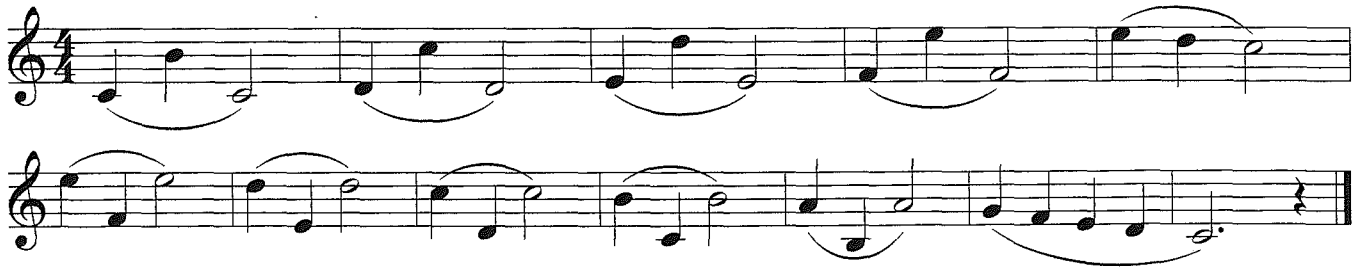
Küçük Yedili
Arasında beş perde bulunan yedili aralığına, **küçük yedili** denir.

Büyük Yedili
Arasında beşbuçuk perde bulunan yedili aralığına, **büyük yedili** denir.

Yedili Aralığı Alıştırması

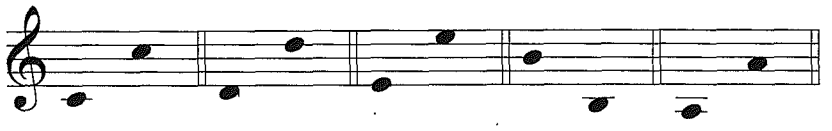
Ezbelenecek **Yedili Aralığı**

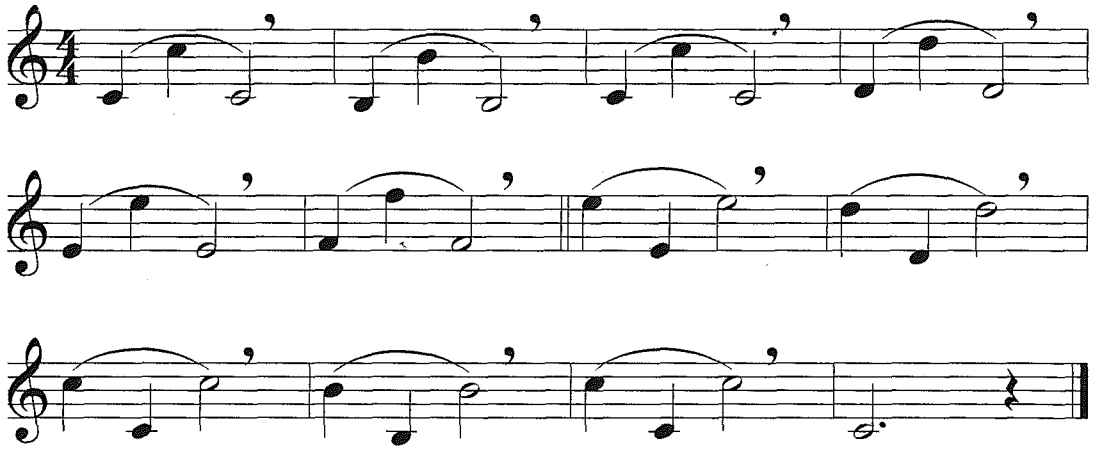
Sekizli Aralığı

Tam Sekizli

Arasında altı perde bulunan sekizli aralığına, **tam sekizli** denir. (5 Tam, 2 Yarım)

Sekizli Aralığı Alıştırma

Sekizli Aralığı

Ezberlenecek

Aralıkların Pekiştirilmesi

Her Sesin Üstündeki ve Altındaki Aralıklar için Alıştırmalar

Do Sesinin Üstündeki Aralıklar

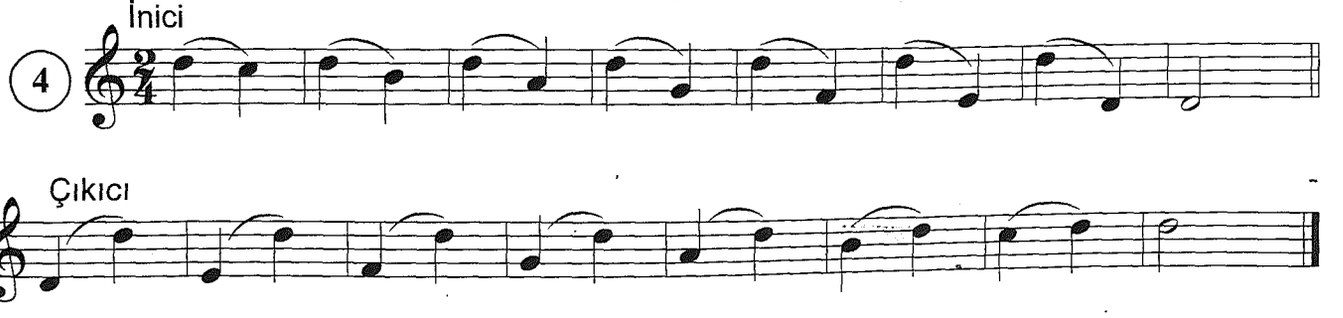
Do Sesinin Altındaki Aralıklar

Re Sesinin Üstündeki Aralıklar

Re Sesinin Altındaki Aralıklar

Mi Sesinin Üstündeki Aralıklar

Mi Sesinin Altındaki Aralıklar

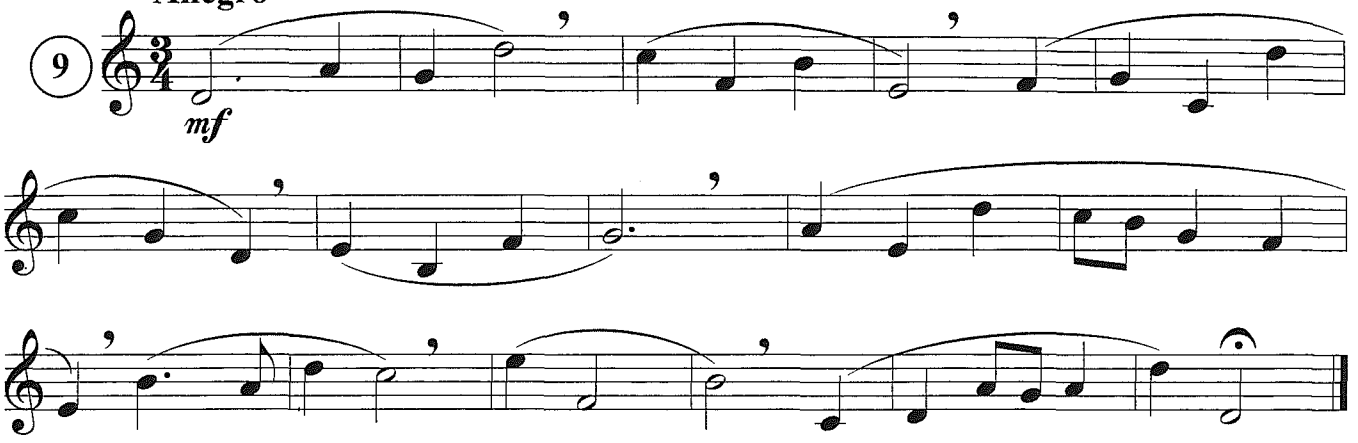
Çeşitli Aralıklarla Okuma Parçaları

Allegro

9

Moderato

10

Largo

11

Ek Bölüm

Çoksesli Alıştırmalar ve Okuma Parçaları

D.C: İtalyanca **Da Capo** sözcüklerinin baş harflerinden alınmıştır.
İkinci hece vurgulu olmak üzere **Da Kapo** okunur; "Baştan" anlamına gelir. Bunun için, parça sonunda **D.C.** yazılı yerden, parçanın en başına dönülür, "Fine" yazılı yerde parça bitirilir.

Fine: İtalyanca bir sözcüktür. İlk hecesi vurgulu olmak üzere, yazıldığı gibi okunur. Fine, **"Son"** anlamına gelir. Parçanın nerede bitirileceğini göstermek için kullanılır.

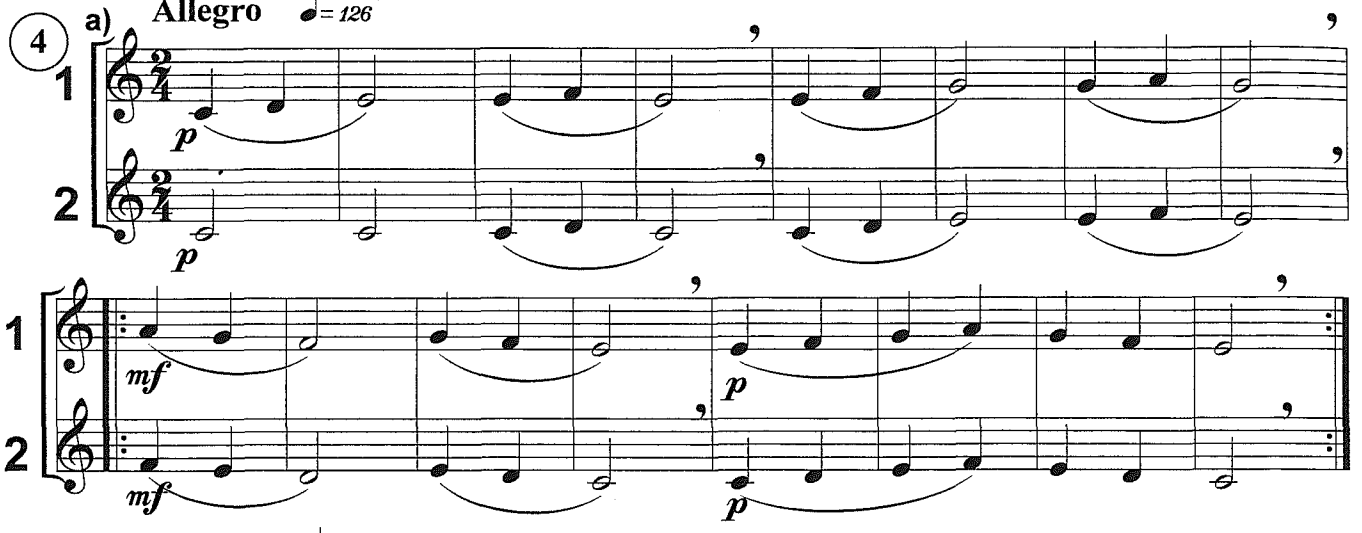
Tekseslilik: Bir müzik parçasında, değişik seslerin, art arda duyulacak biçimde sıralanmasına **tekseslilik** denir. Buraya kadar okunan parçaların çoğu tekseslidir.
Geleneksel Türk Sanat müziği ve Türk Halk Müziği teksesli müziklerdir.

Çokseslilik: Müzikte, değişik seslerin aynı süre içinde duyulacak biçimde sıralanmasına **çokseslilik** denir. Kanonlar ve bu bölümde bulunan iki sesli parçalar, çokseslidir.
Batı Müziği ve Çağdaş Türk Sanat Müziği, çokseslidir.

Çoksesli Okuma: İki sesli bir parça, iki kişi ile okunabilir. Kalabalık sınıflarda, öğrenciler iki kümeye ayrılırlar; birinci küme,1. dizeğe yazılı notaları; ikinci küme, 2. dizeğe yazılı notaları okur. Böylelikle, değişik sesler aynı süre içinde duyulmuş olurlar.

2
Allegro
♩= 132
1
2
mf
p
3
Allegro
♩= 152

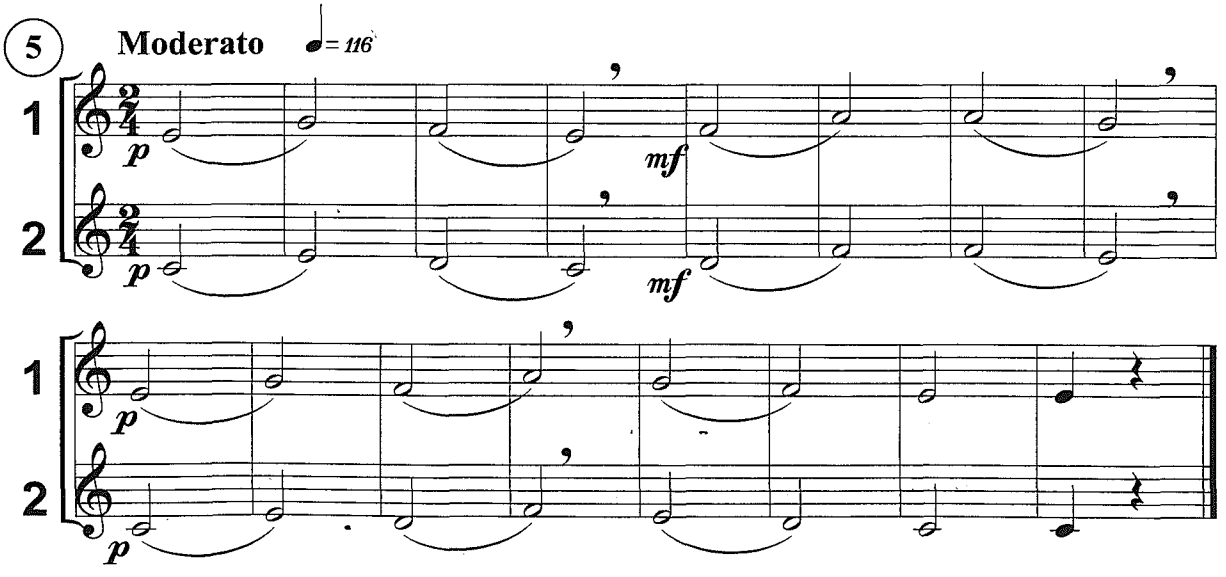
4 a) **Allegro** ♩= 126

b) **Allegro** ♩= 126

5 **Moderato** ♩= 116

Do Duraklı

6 Presto ♩= 168

Re Duraklı

7 Presto ♩= 176

Re Duraklı

8 Largo ♩= 60

Fa Duraklı

9 **Allegro** ♩= 138 (4 kez yinelenecek)

Mi Duraklı

10 **Andante** ♩= 76

Sekiz Ses İçinde
Son Durak Perdesi Değişik Dizilerle
Çoksesli Parçalar

Do Duraklı

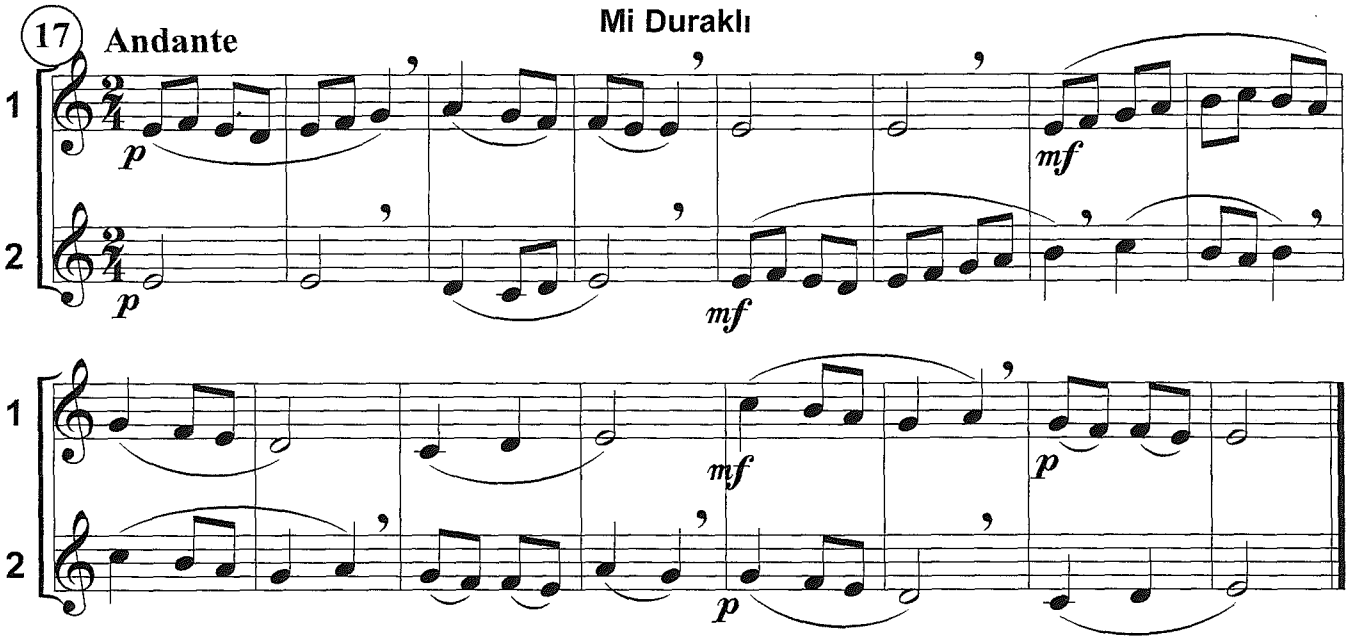

13
Moderato
♩= 120
1
2
mf
mf
f
f
14
Presto
♩= 200
(𝅗𝅥= 100)
p
p
mf
mf
p
p

Re Duraklı

17 Andante

Mi Duraklı

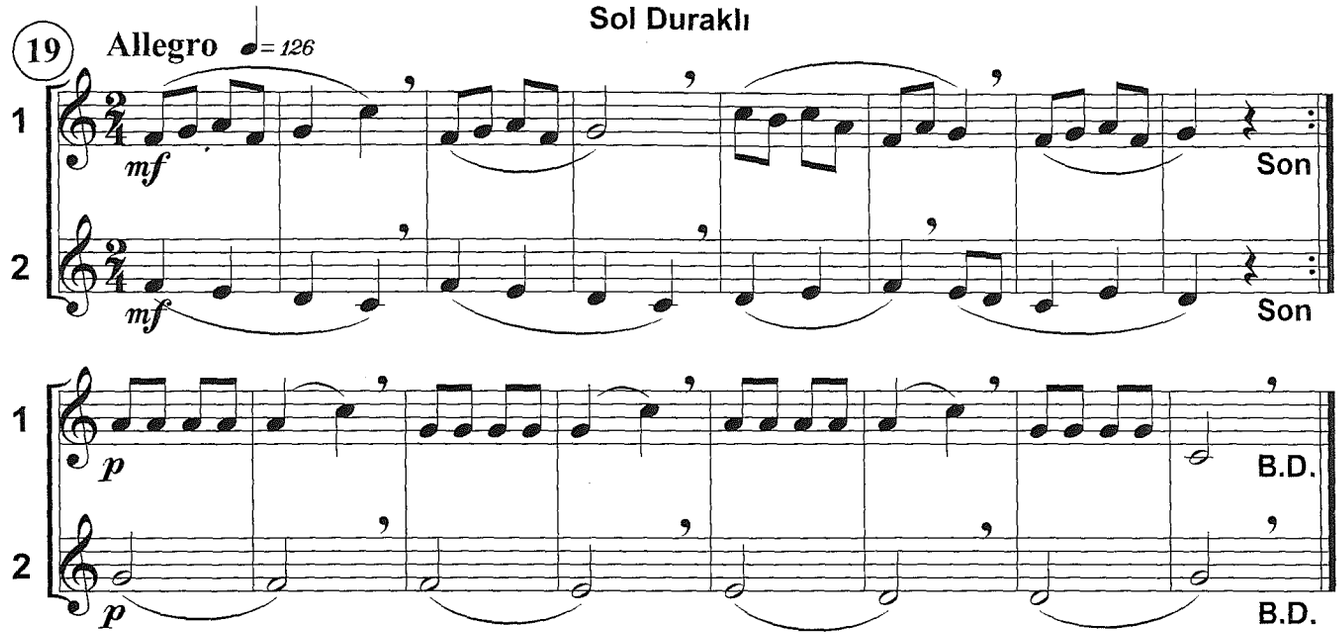

18 Allegro

Fa Duraklı

Sol Duraklı

Do Duraklı

Oniki Ses İçinde
Son Durak Perdesi Değişik Dizilerle
Çoksesli Parçalar

23
Andante
♩= 76
1
2
p
mf
24
Allegro
♩= 126
f

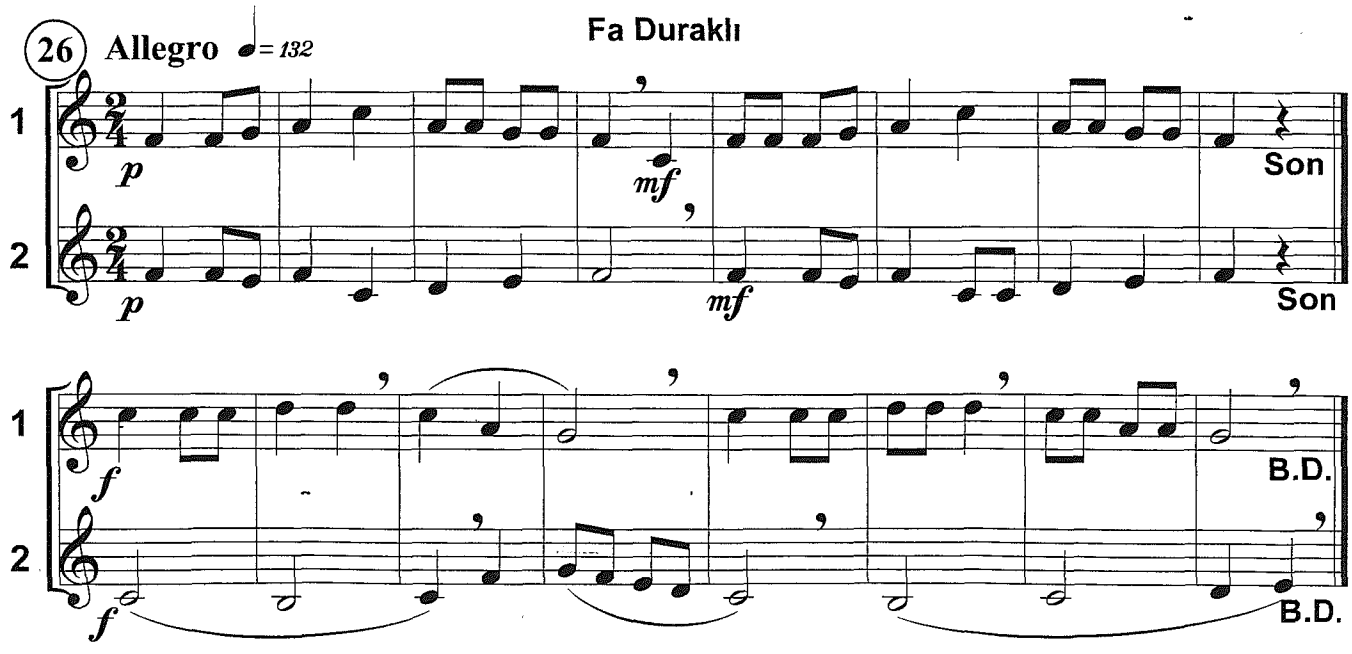
Mi Duraklı

25 Andante ♩= 84

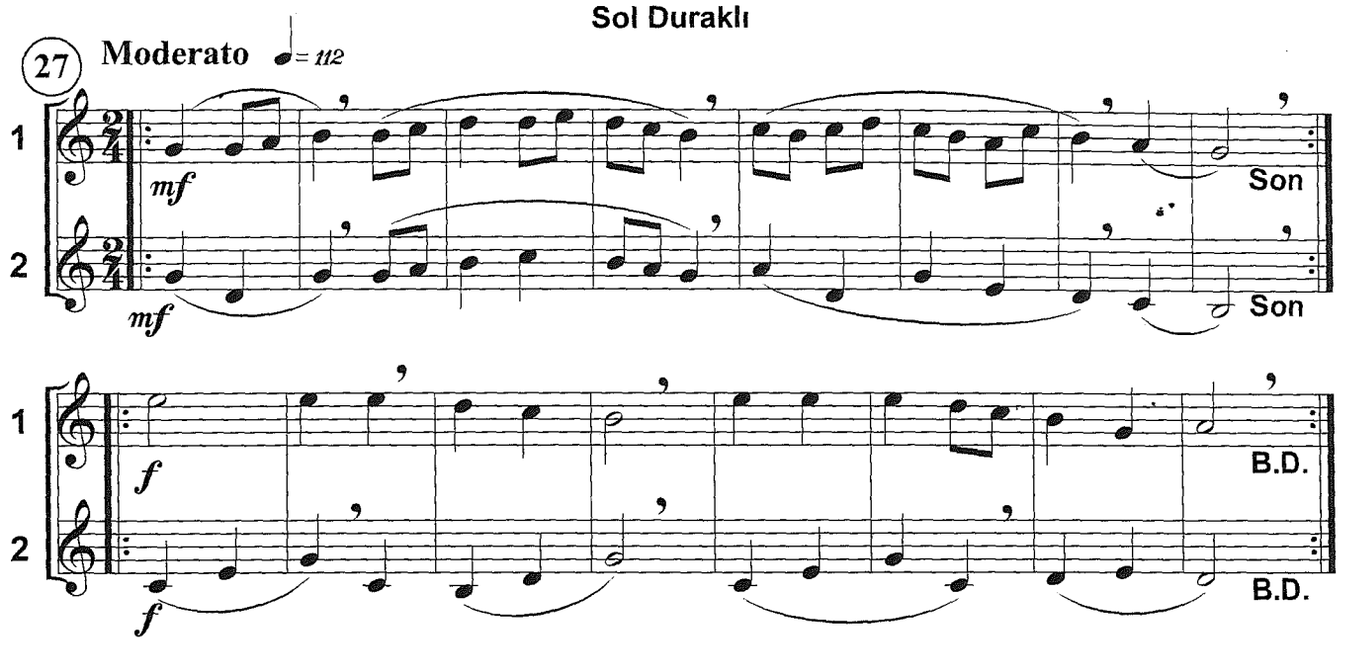

Fa Duraklı

26 Allegro ♩= 132

Sol Duraklı

Do Duraklı

Solfej Kitabı'nın Amaçları, Özellikleri ve Kullanılışı Üzerine

Amaçlar

Bu Kitap, yazmayı tasarladığım bir dizi solfej kitabının ilkidir.

Dizi'nin başlıca üç amacı var:

1) Türkiye'deki sofej eğitimine, Avrupa Musikisi'nin Majör-Minör tonları ve bilinen ölçüleri ile birlikte, onların yanı sıra, Türk Musikisi makamlarını ve ölçülerini de katabilmek;

2) Müziğin bütün dallarında eğitim uygulamasına egemen görünen "yabancılastırmacı tutum"un etkilerini, hiç olmazsa "Solfej Eğitimi" alanında ortadan kaldırabilmek;

3) Genel görünüşüyle "aktarmacı-öykünmeci" nitelikler taşıdığı bilinen "çoksesli musiki eğitimi"nin, yaratıcı tutum ve üretken nitelik kazanmasına, solfej eğitimi konusunda bir dizi "telif" kitap yazarak katkıda bulunabilmek...

Bu üç amaç, bellidir ki, Türkiye'deki solfej eğitiminin gereksinmelerinden doğmuş, dolayısıyle, tasarlanan solfej kitapları dizisinin de amaçları durumuna gelmiştir. Bu Birinci Kitap, amaçlar yönünde atılmış bir ilk adım sayılabilir.

Özellikler

1) Kitap, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm'de, "Seslerin Öğretimi", İkinci Bölüm'de "Ölçülerin ve Nota Biçimlerinin Öğretimi", Üçüncü Bölüm'de "Fa Açkısının", Dördüncü Bölüm'de de "Aralıkların Öğretimi" temel alınmış, bu temel konular ve bunlarla ilgili öteki konular, uygulamalı ve kuramsal olarak işlenmiştir.

2) Kitap'ın bütününde, tonal musiki anlayışı ile makamsal musiki anlayışının birarada geliştirilmesi gözetilmiş, bunun için de, her konunun öğretiminde, tonal ve makamsal "Son Durak Perdesi Değişik" (SDPD) parçalar bir arada verilmiştir. Tonların ve makamların adları, tanımları, özellikleri vb. açıklamalar, "hazırlayıcı" nitelik taşıyan bu ilk kitaba konulmamış, "Son Durak Perdesi Değişik" (SDPD) dizilere dikkat çekilmekle yetinilmiş, bu türlü kuramsal bilgi ve açıklamaların, dizinin öteki kitaplarına bırakılması uygun görülmüştür.

3) Konuların sıralanışında ve öğretiminde, "Bilinen'den bilinmeyen'e gitmek", "Sorunları basamak basamak çözümlemek", "Konuyu ders içinde öğretmek", "Öğretilenleri pekiştirmek" gibi eğitsel ilkeler göz önünde tutulmuş, az parça ile çok konu öğretmek yerine "Bir konuyu çok parça ile öğretmek" yolu izlenmiştir.

4) Ele alınan her konuda önce alıştırma parçaları, sonra da okuma parçaları verilmiştir. Alıştırma parçaları, ya bir konuyu kavratarak öğretmek ya bir güçlüğü bilinçlendirerek yendirmek ya da bir sorunu parçalarına ayırarak çözümletmek amacıyla hazırlanmıştır. Okuma parçaları ise bu yollarla kazanılmış bilgi ve becerileri pekiştirmek, davranış durumuna dönüştürmek amacını taşımaktadır.

5) Öğrencinin "çoksesli" parçaları okuma, duyma, düşünme yeteneklerini tanımak ve geliştirmek amacıyla kitaba, tonal ve makamsal nitelikte, iki sesli kanonlar ile iki sesli okuma parçaları da konulmuştur.

6) Kitaba konulan her parçanın, işlenen konu elverdiği ölçüde sevimli olmasına özen gösterilmiştir. Öğrencinin kavramasını kolaylaştırmak amacıyla, parçaların ilk derslerde çok kısa ve açık olması özellikle istenmiş, dersler ilerledikçe, daha uzun ve daha karmaşık yapıda parçalara yer verilmiştir. Kısa olsun uzun olsun, her parçanın kuruluşunda açıklığa ve karmaşık görünse bile kolay çözümlenebilir olmasına özen gösterilmiştir. Bilindik musiki kuruluşlarının yanı sıra, Türk halk musikisi ve Türk sanat musikisi kuruluşları ile yeni kuruluşlar da kullanılmıştır.

7) Terimler, hız terimleri, çeşitli kavramlar ve konular için kitaba konulan açıklamalar, müzik eğitimine yeni başlayanlar göz önünde tutularak, kısa-açık-yalın-ayrıntısız ve kolay kavranabilir bir anlatımla hazırlanmış, bu türlü kuramsal bilgiler, yalnızca konuların gerektirdiği yerlerde ve solfej eğitimin gerekli kıldığı en az ölçüde verilmiştir.

8) Başlıca bu özellikleriyle Kitap, Devlet Konservatuvarlarında ve G.E. Enstitüsü Müzik Bölümü'nde kullanıldığı gibi Çapa ve Buca Eğitim Enstitülerinde, İlköğretmen Okulları ile Müzik Seminerlerinde, Belediye Konservatuvarlarında, Askeri Mızıka Okulu'nda ve amatör musikicilerin solfej eğitiminde de kullanılabilir nitelikler taşımaktadır.

Açıklamalar

A Seslerin İşlevleri, İlişkileri, Tonal ve Makamsal Ezgiler

Seslerin işlevleri, ilişkileri ve bunlara göre oluşturdukları ezgiler, tonal musikide ve makamsal musikide başka başkadır.

Tonal musikide, diziyi oluşturan her ses "Eksen Çatkısı"na göre belirli bir işlev yüklenir; makamsal musikide ise her ses, makamın "seyri"ine göre (yani ortak durak, son durak perdelerine, dizi seslerinin makama özgü kullanılışına göre) belirli bir işlev yüklenir. İşlevleri farklı olduğu için, seslerin birbirleriyle ilişkileri de iki musiki anlayışında başka başka olur.

Örneğin: DO sesinden 10'lu incesindeki Mİ sesine dek uzanan 10 sesli bir dizi düşünelim. Bu dizinin ikinci perdesi olan (RE) sesi, DO Majör'de "Çeken" uygusu içinde yürüyücü, RE Hüseynîde "Son Durak Perdesi" olarak durucu bir işlev yüklenmiş olur. Bu 10 sesin birbiriyle ilişkileri de DO Majör içinde başka, RE Hüseynî içinde başka olur. Bu bir olgudur. Bu olgu, daha az sayıda ses ile yapılmış parçalar için de geçerlidir. (Bkz. Üç sesle yapılan 8-11, dört sesle yapılan 20-21, beş sesle yapılan 33-34 numaralı parçalar. Bu parçalar gibi, kitap içinden ya da dışından pek çok parça bu olguya örnek gösterilebilir). (Bu basımda 9, 10, 11, 25, 26).

Örneklerde de görüleceği gibi: Bir dizinin her sesi tonal musikide başka, makamsal musikide başka işlev yüklenmekte; değişik işlevleri gereği sesler arasındaki ilişkiler de tonal musikide başka türlü, makamsal musikide başka türlü olmakta; ve bu ilişkiler göz önünde tutularak, bir dizinin ayni sesleriyle hem tonal ezgiler, hem de makamsal ezgiler yapılabilmektedir. Tonal ezgiler, seslerin tonal işlevlerine ve ilişkilerine; makamsal ezgiler, seslerin makamsal işlevlerine ve ilişkilerine uyularak yapılmaktadır.

Konuya solfej eğitimi açısından bakıldığında şu durum çıkar ortaya: Sesleri yalnızca tonal musiki anlayışı içinde öğretmek demek, tonal ezgilerle seslerin yalnızca ton içindeki işlevlerini ve ilişkilerini öğretmek demektir; sesleri yalnızca makamsal musiki anlayışı içinde öğretmek demek, makamsal ezgilerle, seslerin yalnızca makamlar içindeki işlevlerini ve ilişkilerini öğretmek demektir. Sesleri hem tonal hem de makamsal musiki anlayışları içinde öğretmek demek ise tonal ve makamsal ezgilerle, seslerin hem ton hem de makamlar içindeki işlevlerini ve ilişkilerini öğretmek demek olacaktır.

İşte bu Kitap SDPD ezgiler yoluyla, seslerin hem tonal hem de makamsal işlevlerini ve ilişkilerini öğretmeyi konu almakta, öğrenciyi bu yoldan tonal ve makamsal musikinin öğrenilmesine hazırlamayı amaçlamaktadır.

Bununla, bir yandan solfej eğitiminin kapsamı genişletilmiş, Avrupa Musikisi ile birlikte Türk Musikisi de eğitime katılmış, öğrencinin kendi musikisine "yabancılaştırılması" önlenmiş olacak; bir yandan da, salt solfej eğitimi açısından, tonal ve makamsal işlevleri ve ilişkileri de öğretilmiş olacağından seslerin daha bilinçle kavranması sağlanmış olacaktır.

B Bölümlerin Özellikleri

1) Kitap'ın Birinci Bölümü'nde ağırlık, "Seslerin Öğretimi"ne verilmiş, çocuk seslerinin ortalama fizik olanakları gözönünde tutularak, en kalını LA, en incesi Mİ olmak üzere, 12 ses öğretilmiştir.

Seslerin öğretiminde yeni bir yol izlenmiştir, hiçbir sesin öğrenilmesi rastlantıya bırakılmamış, değişik bir yöntemle her ses üzerinde ayrı ayrı durulmuş, öğrenilen her ses pekiştirilmiştir.

Bu yöntem gereği, öğretime DO-RE-Mİ sesleri ile başlanmıştır. İki tane tam perdelik aralığı bulunan bu üç ses (hem DO Majör'ün ilk üç sesi gibi, hem de çocuk ezgilerinin ilkel makamsal nitelik taşıyan FA-SOL-LA üç seslik çekirdeği gibi) seslerin tonal ve makamsal işlevleri ile ilişkilerini öğretmeye en elverişli üç ses olduğu için seçilmiştir.

DO-RE-Mİ seslerine, her biri bir yeni konu olarak, birer birer FA-SOL-LA seslerinin öğretimi eklenmiş, bunu Sİ-DO seslerinin birlikte öğretimi izlemiştir.

Kalın Sİ-LA sesleri ile ince RE-Mİ seslerinin öğretimleri üzerinde de ayrı ayrı durularak, 12 sesin öğretimi tamamlanmıştır. Yeni öğretilen her ses, öğrenilmiş olan önceki seslerle birlikte ele alınmış, böylelikle, yeni bir ses öğretilirken öncekiler pekiştirilmiştir.

DO-RE-Mİ üç sesinin öğretiminden başlayarak, her yeni sesin öğrenilmesi aşamasında SDPD Alıştırmalar ve Okuma parçaları verilmiş; öğretilen her ses "son durak perdesi" olarak da değerlendirilmiştir.

Solfej öğrencisi, okuma sırasında, üç konuya dikkat etmek zorundadır.

Notaların adları, sesleri, süreleri...

Bu Birinci Bölüm'de öğrencinin dikkati "seslerin doğru çıkarılması" sorunu üzerinde yoğunlaştırılmak istenmiştir. Bu nedenle, bir sesi göstermek için notanın Dizek'te nereye konduğu ve adının ne olduğu, ancak o ses öğretileceği zaman konu edilmiş, açık bir örnekle gösterilmiştir;böylece, notaların yerlerini ve adlarını öğrenmek sorun olmaktan çıkarılmıştır. Nota biçimlerini öğretmek sonraki bölüme bırakıldığı için, bütün parçalar yalnızca İki Dörtlük Ölçü içinde Dörtlük-Sekizlik-İkilik nota biçimleriyle yazılmış, böylece, notaların süreleri de sorun olmaktan çıkarılmıştır. Bu yöntemle istenmiştir ki: Solfej okurken öğrenci, nota adlarını tanımakta, sürelerini hesaplamakta güçlük çekmesin, bütün dikkatiyle sesleri doğru çıkarmaya çalışsın...

2) İkinci Bölüm'de, ölçülerin ve çeşitli nota biçimlerinin öğretimine ağırlık verilmiştir. İki dörtlük ölçüden sonra Dört Dörtlük, Üç Dörtlük ve Altı Sekizlik ölçüler öğretilmiş; bu ölçüler içinde de çeşitli nota biçimleri üzerinde birer birer durulmuş, belirli nota biçimlerinin oluşturduğu Tartım Kalıpları öğrenciye kavratılmak istenmiştir.

Önceki bölümde olduğu gibi, her yeni konu önce Alıştırmalarl'a öğretilmiş, Alıştırmalar'dan sonra ise pekiştirme amacıyla, önceki bütün konuları içeren Okuma Parçaları verilmiştir.

Bu İkinci Bölüm de bitirildiği zaman, (Birinci Solfej Kitabı için seçilmiş olan konu sınırlaması içinde) seslerin, nota biçimlerinin ve ölçülerin öğretimi tamamlanmış olacaktır. Öteki bölümlerde, ses nota biçimi ve ölçü bakımlarından yeni konu bulunmamaktadır.

3) Üçüncü Bölüm'de, FA Açkısının öğretilmesine ağırlık verilmiştir. FA Açkısının öğretiminde de, Birinci Bölüm'deki yönteme uygun bir yol güdülmüş; FA Açkısına göre önce Dört Ses'in yazılışı ve adları üzerinde durulmuş, öteki seslerin yazılışı ve adları bu dört sese birer birer eklenmiş, bu yoldan gidilerek 12 ses, yazılışı ve adları ile öğretilmiştir.

Bundan sonra da FA açkısının öğretimini pekiştirmek amacıyla, bir ezgi içinde SOL ve FA açkılarını değişmeli kullanarak hazırlanan Okuma Parçaları verilmiştir.

Bas sesi ya da Piyano, Viyolonsel, Kontrbas, Fagot gibi çalgıların öğrenilmesinde FA açkısı gerekli olduğu için, İkinci Bölüm'ün bitirilmesi beklenmeden de Üçüncü Bölümü'ün öğretimine geçilebilir, iki ve üçüncü bölümler, birbirine koşut olarak öğretilebilir.

4) Dördüncü Bölüm'de ağırlık, "Aralıkların Öğretimi"ne verilmiştir. Bu bölümde, her aralık için hazırlanmış Alıştırma parçalarından sonra, yine her aralık için bir tane "Ezberlenecek" Okuma Parçası verilmiştir. Alıştırmalar üzerinde çalışıldıktan sonra, bu "ezberlenecek" parçaların ezberlenmesi, kesinlikle sağlanmalıdır.

Ezberlenen Aralık, sonraki derste öğrencilere topluca ve birer birer okutularak tekrarlanmalı, bu yoldan gidilerek, ezberlenen her parça öncekilere katılmalıdır.

İkili-Üçlü-Dörtlü-Beşli-Altılı-Yedili ve Sekizli aralıklarını içeren bu yedi tane "ezberlenecek" parçanın tümü öğrenildikten sonra da, arka arkaya yedisi birden her derste, toplu ya da bireysel okumalarla, öğrencilere "Kerrat Cetveli" gibi tekrarlatılmalıdır.

Kısa açıklamalar üzerinde de gereği gibi durulursa, öğrencide, hem kuramsal, hem de uygulamalı olarak, bilinçli bir "Aralık" kavramı oluşturulabilir.

Aralıkların öğretimine geçmek için 1-2 ve üçüncü bölümlerin bitirilmesini beklemeye gerek yoktur. Birinci Bölüm'de 12 ses öğretilince, Dördüncü Bölüme de başlanabilir ve İkinci Bölüm bitirilmeden de Aralık'ların öğretilmesi tamamlanabilir.

Kitabın Dört Bölümü üzerine yapılan bu açıklamalar gözönünde tutulursa, kitabı daha iyi tanımak, daha rahat kullanmak ve eğitimden daha yüksek verim sağlamak mümkün olabilir.

C Kitabın Kullanılışı Üzerine Beş Öneri

1) İlgi, yetenek, çalışma alışkanlığı, sorunları çözme becerisi ve bunların değerlendirilmesi

Her yeni konuyu öğretmetmek için Alıştırma Parçaları, öğrenilenleri pekiştirmek için de Okuma Parçaları verildiği daha önce belirtilmişti.

Öğretmen, bu yöntemi gözönünde tutarak, Alıştırma Parçalarını öğrencilere ders içinde birer birer ya da topluca deşifre ettirebilir, gerekli açıklamaları yaparak her yeni konuyu bu yöntemle öğretebilir; bu yoldan, her öğrencinin ders içinde "İlgisini uyanık tutmak" ve "yeteneğini ölçmek" olanağı bulmuş olur. Okuma Parçalarını ise, gelecek ders için ödev olarak verebilir, öğrencinin kendi kendine hazırlayacağı bu parçaları dinler, denetler, gerekirse düzeltir; bu yoldan da öğretmen, her öğrencinin ders dışında "düzenli çalışma alışkanlığı" edinmesini ve "karşılaştığı sorunları kendi kendine çözme becerisi" geliştirmesini, ölçme ve değerlendirme olanağı bulmuş olur.

Bu yollar, hem öğrenciyi etkin kılar, eğitim sürecine katar; hem hızlı ilerlemeyi, sağlam öğrenmeyi sağlar; hem konuyu ders içinde öğretme ilkesine uygun olur, hem de öğrenilenleri pekiştirme amacını gerçekleştirir.

2) Öğrenciye, okuduğu parçaların kuruluşlarını, ilk bakışta kavrama ve açıklama becerisinin kazandırılması

Kitabın başından sonuna dek, her parçanın kuruluşu (formu) üzerinde titizlikle durulmuştur. Bunu öğrencinin de kavraması sağlanmalıdır. Bunun için öğretmen, belirli bir parça üzerinde, belirli bir müzik kuruluşunu açıklar, sonra da, aynı kuruluştaki başka parçaları açıklamadan, öğrencinin okumasını ve açıklamasını isteyebilir.

Örneğin, öğretmen, (aaba) kuruluşunda bir parçayı örnek alır, buna niçin (aaba kuruluşunda) denildiğini açıklar ve bu kuruluşa uygun bir başka parça okutarak öğrencinin açıklamasını isterse, bunu her zaman, her parça üzerinde, her kuruluş türü için tekrarlarsa, "parçanın kuruluşunu kavrama ve açıklama" işlemi, bir süre sonra öğrencide, "her parçanın kuruluşunu kavrama ve açıklama alışkanlığı" durumuna getirilebilir.

Bu arada öğretmen, iyi sanatçıları örnek göstererek, bunların seslendirdikleri yapıtın kuruluşunu çok iyi bildiklerini, çok iyi bir çözümleme "analiz" alışkanlığı ile ancak büyük sanatçı olunabileceğini, sık sık belirtmelidir.

3) Öğrencide, tonal ve makamsal eksen bilincinin geliştirilmesi

Kitabın başından sonuna dek her konunun öğretiminde SDPD parçalar verildiği daha önce belirtilmişti. Öğretmen, bu türlü parçalarla öğrenciye, öğrenilen her sesin Son Durak Perdesi olarak değerlendirilebileceğini öğretme fırsatı bulacaktır.

Bu ayni zamanda, her sesin işlevlerinin ve sesler arasındaki ilişkilerin bir türlü değil, çok çeşitli olabileceğini kavratmak için de fırsat sayılmalıdır.

Yalnız tonal musikiyi konu edinen solfej öğretiminde öğrenci, "tonal eksen çatkısı" bilincine ermeden, çoğu kez "tonal eksen duygusu"na dayanarak, çalıştığı parçaları adeta bilinçsiz bir ezberleme yolu ile öğrenmektedir. Sesler, işlevleri ve ilişkileriyle bilince yerleşmediği için, öğrendiklerinden daha gerideki konuları içeren bir tonal ezgiyi bile deşifre ederken güçlük çekmekte, makamsal ezgiler ise ona tümüyle yabancı gelmektedir.

SDPD parçalar öğretmen tarafından, hem tonal eksen bilincinin, hem de makamsal eksen (orta durak-son durak ve seyir) bilincinin kazandırılması için, titizlikle değerlendirilebilir.

Sesler aynı kaldığı halde, solfej sorunları da tonal musikide başka, makamsal musikide başka olmaktadır. Seslerin, tonal ve makamsal musiki içinde, öğrenci bilinçlendirilerek öğretilmesi, bu farklı solfej sorunlarının da bilinçle çözümlenmesine yardımcı olacaktır.

SDPD parçaları öğretirken öğretmen bilecektir ki: Öğretilen diziler, DO Majör, Doğal LA Minör, (koma sesleri düşünülmemek koşuluyla) RE Hüseyni, Mİ Kürdî, FA Pençgâh, SOL Rast (ya da SOL Majör), Sİ Segah gibi, tonal musikide ve makamsal musikide kullanılan dizilerdir.

Erken verilecek kuramsal bilgi ve açıklamaların öğrenmeyi güçleştireceği düşünüldüğünden, bu ilk kitapta, ton ve makam adları ile tanımlama ve açıklamalar üzerinde durulmamıştır. Öğretmen isterse, ileri derslerde tamamlanmış dizilerin adlarını belirtebilir, öğrencilerinin kafasını karıştırmayacak ölçüde kısa ve yalın açıklamalar yapabilir.

4) Öğrenciye çokseslilik eğitiminin verilmesi

Solfej eğitiminin görevlerinden birisi de öğrenciye, çokseslilik eğitiminin verilmesidir. Bu nedenle öğretmen, ilk derslerden başlayarak öğrencilere iki sesli kanonları yeri geldikçe okutmalıdır. İki sesli Okuma Parçaları, konu sırası geldiğinde okutulabileceği gibi, ilgili konular geçildikten, öğrenci ilerledikten sonra da okutulabilir. Kanonlarda ve iki sesli okuma parçalarında öğretmen her öğrenciye, hem birinci küme sesleri, hem de ikinci küme seslerini okutmalıdır. Bu yoldan, her öğrencinin, öteki küme seslerini öğrenmesi ve birlikte okurken öteki ses kümesini kolaylıkla izleyerek dinlemesini sağlayacak, öğrencinin çok seslilik bakımından da eğitilmesini mümkün kılacaktır.

5) Öğrencinin yaratıcılık yeteneğinin geliştirilmesi

Öğretmen, bir tek sesin, tonal ve makamsal musikilerde değişik işlevler yüklenebileceğine, bir diziyi oluşturan aynı seslerin tonal ve makamsal musikilerde birbirinden farklı ilişkiler içinde bulunabileceğine, aynı dizi seslerinin tonal anlayış içinde kullanılmasıyla tonal ezgiler, makamsal anlayış içinde kullanılmasıyla makamsal ezgiler yapılabileceğine, öğrencilerin dikkatini çekmeli, bunların nasıl sağlanabileceğini öğrencilerin anlayabilecekleri bir dille sık sık anlatmalıdır.

Kolay kavranabilir bir parçayı örnek alarak, öğretmen sınıf içinde öğrencilere ortaklaşa bir beste yaptırmalıdır. Bu beste örneğin: (aaba) kuruluşunda tonal olabileceği gibi, (abcb) kuruluşunda ve makamsal da olabilir. Ortaklaşa yapılan beste öğrencilere ders içinde ezberletilebilir. Sonra da, her öğrencinin bu yoldan bir beste yapması ve gelecek derse getirmesi istenebilir. Öğrencilerin yaptıkları bestelerin, bütün öğrenciler tarafından değerlendirilmesi ve en güzel olanların bütün öteki öğrenciler tarafından da ezberlenerek okunması sağlanabilir. Bu yöntem öğrencileri beste yapmaya özendirecektir.

Yaratıcılığın geliştirilmesi için çok bilgiye gerek yoktur; bu yetenek, solfej eğitimin daha başında iken, üç sesin öğretimi tamamlandığı zaman, mevcut bilgilerin sınırları içinde öğrencilere küçük küçük besteler yaptırılarak, geliştirilmeye başlanabilir. Daha sonra da, her yeni konunun öğretilmesinden sonra, konuya kadar bilinenlerin sınırı içinde kalınmak koşuluyla tonal ve makamsal beste yapma denemeleri sürdürülebilir.

Öğrencide yaratıcılık yeteneğinin geliştirilmesi, besteciliğe yeteneği olanları ortaya çıkaracağı gibi, öteki öğrencilerin de (sesleri-nota biçimlerini-kuruluşları vb.) bir musiki parçasını oluşturan bütün öğeleri daha iyi kavramalarına yardımcı olacaktır.

***

Bu Kitap, belirtilen amaçlarıyla, özellikleriyle, açıklamaları ve öğretim konusundaki önerileriyle, öyle umuyorum ki, solfej eğitiminde yeni bir anlayışı ve davranışı gerekli kılacaktır.

Yukarda belirtilen "Beş Öneri"ye uygun solfej eğitimi yapıldığı ölçüde de, bilinçsiz bir öğretim yerine bilinçli bir eğitim sağlanacak, öğrenciye, belirli sorunları ezberci bir tutumla çözümlemiş görünmek yerine, belirli sorunlar karşısında onları kavrayarak çözümleme becerisi kazandıracak; kazandırılan bilgi ve beceriler meslek yaşamında bir davranış olarak gözlenebilecek; ve kısaca, solfej eğitimi, gerçek bir "Solfej Eğitimi" niteliğine dönüştürülebilecektir.

Muammer Sun

Ankara/Kasım 1972-Mart 1975